

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST
Obor č. 15: Teorie kultury, umění a umělecké
tvorby

(Ne)přechylování českých i cizích
příjmení v moderní češtině a jeho vliv
na míru (ne)srozumitelnosti jazyka

Justýna Jansová

Královéhradecký kraj

Hradec Králové 2025

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST
Obor č. 15: Teorie kultury, umění a umělecké
tvorby

(Ne)přechylování českých i cizích
příjmení v moderní češtině a jeho vliv
na míru (ne)srozumitelnosti jazyka

(Not)using gender inflection for Czech
and foreign surnames in modern Czech
language and its impact
on (in)comprehensibility of the language

Autor:	Justýna Jansová
Škola:	První soukromé jazykové gymnázium Hradec Králové
Kraj:	Královéhradecký kraj
Konzultant:	Mgr. Dagmar Vrběcká, Ph.D., PhDr. Pavel Nečas, Ph.D., PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci „*(Ne)přechylování českých i cizích příjmení v moderní češtině a jeho vliv na míru (ne)srozumitelnosti jazyka*“ v rámci projektu SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů. Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce jsou shodné. Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Hradci Králové dne _____

Justýna Jansová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Zuzaně Neugebauerové a externím konzultantům Mgr. Dagmar Vrběcké, Ph.D., PhDr. Pavlu Nečasovi, Ph.D. a PhDr. Marcelle Ehlové, Ph.D. za cenné rady a nápady, které mi velice pomohly. Velmi vděčná jsem také těm, kteří mi pomáhali dotazníky šířit, zejména: PhDr. Marcelle Ehlové, Ph.D., Mgr. Bohuslavě Svobodové a Šárce Francové. Můj neskonale vděk mají také respondenti, bez kterých by má práce nemohla vzniknout. Děkuji také všem, kteří hýčkají češtinu, náš národní poklad, a kteří se zasazují o její krásu a bohatost.

Anotace

JANSOVÁ, J. (Ne)přechylování českých i cizích příjmení v moderní češtině a jeho vliv na míru (ne)srozumitelnosti jazyka. Hradec Králové, 2024. Práce soutěže SOČ na Prvním soukromém jazykovém gymnáziu v Hradci Králové. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Neugebauerová. Externí konzultanti: Mgr. Dagmar Vrběcká, Ph.D., PhDr. Pavel Nečas, Ph.D., PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D., 100 s.

V dnešní době je (ne)přechylování středem pozornosti odborné i široké veřejnosti a vyvolává vášnivé diskuse. Na tuto problematiku lze nahlížet ze dvou různých pohledů – jazykovědného a společenského. Ve své práci jsem chtěla poukázat na vliv (ne)přechylování na srozumitelnosti jazyka a zaměřila jsem se na pohled čistě jazykovědný. Domnívám se, že právě jazykové argumenty by měly být zásadní při rozhodování o osudu přechylování v češtině a že je potřeba poukazovat na souvislost mezi touto problematikou a jejími jazykovými aspekty. V teoretické části se věnuji nejprve jazyku obecně a dále gramatickým jevům souvisejícím s přechylováním, způsoby přechylování a také přechylování v jiných evropských jazycích. Jako velmi důležitou součást této problematiky považuji znalost příslušných zákonů, zmiňuji také vývoj matrik, které výrazně ovlivňovaly utváření příjmení v minulosti v českém jazyce. Praktickou část práce jsem zpracovala na základě odpovědí na otázky v dotazníku, který jsem šířila mezi běžnou populaci. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit preference respondentů z jazykového hlediska a jejich způsob zacházení s nepřechýlenými jmény v různých kontextech. Pro porovnání byly do dotazníku zařazeny také otázky týkající se skloňování cizích mužských jmen i otázka, která zjišťovala postoje respondentů k přizpůsobování podoby českých jmen cizímu jazykovému systému.

Klíčová slova: čeština, lingvistika, nepřechylování, přechylování, příjmení

Annotation

JANSOVÁ, J. (Not)using gender inflection for Czech and foreign surnames in modern Czech language and its impact on (in)comprehensibility of the language. Hradec Králové, 2022. Thesis competition SOČ at First Private Language Grammar School of Hradec Králové. Thesis Supervisor Mgr. Zuzana Neugebauerová. External consultants: Mgr. Dagmar Vrběcká, Ph.D., PhDr. Pavel Nečas, PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D., 100 p.

Nowadays, (not) using gender inflection attracts the attention of both linguists and public and elicits passionate discussions. There are two different points from which this issue might be regarded – linguistic and social. Within my project I wanted to point out the effect (not) using gender inflection has on the comprehensibility of the language and I focused solely on the linguistic point of view. I assume that the language-based arguments should be crucial in deciding what will be the future of Czech gender inflection and that it is essential to highlight the connection between this issue and its linguistic aspects. Within the theoretical part of my project I focused firstly on the language in general and then on the grammatical aspects connected with the gender inflection, the manners of gender inflection and gender inflection of other European languages. I consider familiarity with the related laws to be a very important part of this issue; I also mention the development of registry offices which, in the past, have strongly affected the formation of surnames in the Czech language. The practical part of my project was made based on answers from a questionnaire which I have spread among the general public. The aim of my questionnaire survey was to uncover the language preferences of the respondents and their way of using not gender-inflected surnames in different contexts. For comparison, the questionnaire also included questions regarding the declension of foreign masculine names, as well as a question that surveyed respondents' attitudes towards the form in which Czech names are being adapted to a foreign language system.

Keywords: Czech language, gender inflection, linguistics, not using gender inflection, surnames,

Strukturovaná anotace

Klíčová slova: čeština, lingvistika, nepřechylování, přechylování, příjmení

Rozsah práce: 100 stran

Přílohy práce: Úplné znění dotazníku, Odpovědi na otázku č. 11, Ustanovení ze Zákona o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů v platném znění, Vyhodnocení souvislostí mezi odpověďmi v grafech

Záměr a cíl práce: V české společnosti existuje mnoho různých pohledů na problematiku (ne)přechylování. Ačkoliv většina jazykovědců upozorňuje, že přechylování je důležité pro český jazykový systém a je jeho přirozenou součástí, odpůrci přechylování stavějí své postoje spíše na základě společenských aspektů. Jejich argumenty jsou velmi rozmanité, nikoliv však jazykové. Vzhledem k tomu, že přechylování je zejména záležitostí jazykovou, zaměřila jsem se ve své práci na jazykový pohled na tento jev. Na základě získaných informací o této problematice jsem si položila otázku, zda je možné pohlížet na přechylování pouze ze společenského hlediska, či zda je přechylování pro český jazyk a jeho srozumitelnost zcela nezbytné. Záměrem práce bylo zjistit, jak vnímají lidé (ne)přechylování v kontextu jazykovém a jak s nepřechýlenými jmény pracují v různých komunikačních situacích.

Použité metody a techniky: Po prostudování materiálů věnujících se problematice přechylování jsem vytvořila otázky pro dotazníkové šetření. Dotazník obsahoval 14 otázek (včetně 3 otázek demografických), 12 uzavřených a 2 otevřených. U uzavřených otázek měli respondenti možnost vybrat pouze jednu odpověď, pouze u jedné otázky byla možnost výběru více odpovědí. Poslední (otevřená) otázka umožňovala vyjádřit vlastní názor k dané problematice. Dotazníky byly rozšířeny mezi běžnou populaci v tištěné i elektronické podobě. Data byla vyhodnocena za použití tabulkového procesoru Microsoft Excel a následně zpracována do grafické podoby. Grafy ve většině znázorňují jednotlivé číselné údaje v procentech.

Popis výsledků (sumarizace): Dotazníkového šetření se zúčastnilo 363 respondentů různého věku, pohlaví i vzdělání. Mezi respondenty jasně převažovala podpora přechylování nejen českých, ale i cizích ženských příjmení, ačkoliv v případě českých příjmení se k přechýlené podobě přiklonilo více respondentů než u cizích příjmení. Nepřechýlená příjmení velká část respondentů alespoň skloňovala. Bylo také patrné, že muži a starší respondenti podporovali přechylování výrazněji než ženy a mladší respondenti. Ačkoliv skloňování cizích mužských jmen v češtině vnímali respondenti jako zcela přirozené, nebyli příliš nakloněni způsobu, jakým jsou česká mužská jména začleňována do litevského jazykového systému.

Zhodnocení výsledků (přínos práce): Výsledky jednoznačně prokázaly, že větši-

na společnosti preferuje přechylování českých i cizích ženských příjmení a skloňování cizích mužských příjmení. Zároveň byla prokázána ne příliš velká tolerance k pozměněné podobě, ve které jsou česká mužská jména začleňována do litevského jazykového systému. Velmi přínosná byla osobní vyjádření respondentů k problematice, z nichž byla také patrná podpora přechylování.

Další možnosti řešení, pokračování v práci: V průběhu zpracovávání teoretické části práce jsem zjistila propastný rozdíl mezi argumentací lingvistů a argumentací části společnosti, která požadovala a legislativně prosadila právo na nepřechýlená ženská příjmení. Nová zákonná úprava tak bez konzultace s jazykovědci umožňuje neomezenou volbu a užívání nepřechýlených ženských příjmení, avšak při absenci pravidel jejich používání v každodenní komunikaci. V současné době je jednoznačně upřednostňován pohled společenský nad pohledem lingvistickým, a proto bych ráda upozornila na změny, které by byly prospěšné pro zachování úrovně a srozumitelnosti českého jazyka.

Obsah

ÚVOD	12
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Jazyk - klíč k dorozumění	13
1.1 Funkce jazyka	13
1.2 Komunikace a její kultura	14
2 Gramatické jevy češtiny v kontextu přechylování	14
2.1 Ohýbání neboli flexe	15
2.1.1 Jmenný rod a vzor	15
2.1.2 Pád	16
3 Přechylování	16
3.1 Přechylování příjmení v češtině	16
3.2 Přechylování cizích příjmení	17
3.3 Pohledy na přechylování v českém jazykovém prostředí	18
4 Způsoby přechylování příjmení v češtině	19
4.1 Substantivní příjmení zakončená souhláskou	19
4.1.1 Zvláštnosti týkající se přechylování cizích substantivních příjmení zakončených na souhlásku	20
4.2 Substantivní příjmení zakončená samohláskou	21
4.2.1 Zvláštnosti týkající se přechylování cizích substantivních příjmení zakončených na samohlásku	21
4.3 Příjmení adjektivní	23
4.4 Přechylování cizích ženských příjmení pocházejících z jazyků s vlastním způsobem přechylování	23
5 Přechylování příjmení v jiných evropských jazycích	25
5.1 Slovanské jazyky	25
5.2 Baltské jazyky	26
5.3 Germánské jazyky	27
5.4 Řečtina	27
5.5 Neindoevropské jazyky	28
6 Právní pohled na přechylování	28
6.1 Z historie matrik	28
6.2 Zákon o matrikách, jménu a příjmení	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
7 PROČ HOVOŘIT O (NE)PŘECHYLOVÁNÍ	31

8	METODIKA	32
9	VÝSLEDKY	33
10	Charakteristika respondentů	33
10.1	Věk	33
10.2	Pohlaví	34
10.3	Vzdělání	35
11	Vyhodnocení dotazníku	36
11.1	Otázka č. 1	36
11.1.1	Vyhodnocení otázky č. 1 podle věku	37
11.1.2	Vyhodnocení otázky č. 1 podle pohlaví	38
11.1.3	Vyhodnocení otázky č. 1 podle vzdělání	39
11.2	Otázka č. 2	41
11.2.1	Vyhodnocení otázky č. 2 podle věku	42
11.3	Otázka č. 3	43
11.3.1	Vyhodnocení otázky č. 3 podle věku	44
11.3.2	Vyhodnocení otázky č. 3 podle pohlaví	45
11.4	Otázka č. 4	46
11.5	Otázka č. 5	47
11.5.1	Vyhodnocení otázky č. 5 podle pohlaví	48
11.6	Otázka č. 6	49
11.7	Otázka č. 7	50
11.8	Otázka č. 8	51
11.8.1	Vyhodnocení otázky č. 8 podle věku	52
11.9	Otázka č. 9	53
11.9.1	Vyhodnocení otázky č. 9 podle pohlaví	54
11.10	Otázka č. 10	55
11.10.1	Vyhodnocení otázky č. 10 podle věku	56
11.10.2	Vyhodnocení otázky č. 10 podle pohlaví	57
11.11	Otázka č. 11	57
12	Souvislosti mezi vyhodnocením otázek	58
12.1	Otázky č. 1 a č. 7	58
12.2	Otázky č. 1 a č. 9	59
12.3	Otázky č. 2 a č. 3	61
12.4	Otázky č. 6 a č. 7	62
12.5	Otázky č. 6 a č. 8	64
12.6	Otázky č. 7 a č. 10	65

13 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	67
13.1 Obecné vyhodnocení dotazníku	67
13.2 Vyhodnocení dotazníku podle daných kritérií	69
13.2.1 Vyhodnocení dotazníků podle věku	69
13.2.2 Vyhodnocení dotazníků podle pohlaví	70
13.2.3 Vyhodnocení dotazníků podle vzdělání	70
13.3 Vyhodnocení souvislostí mezi otázkami	70
13.4 Shrnutí	71
DISKUZE	72
ZÁVĚR	79
LITERATURA	81
SEZNAM OBRÁZKŮ	85
SEZNAM TABULEK	86
A ÚPLNÉ ZNĚNÍ DOTAZNÍKU	1
B ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 11	4
C USTANOVENÍ ZE ZÁKONA O MATRIKÁCH, JMÉNU A PŘÍJMENÍ A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH SOUVISEJÍCÍCH ZÁKONŮ V PLATNÉM ZNĚNÍ	9
C.1 § 69	9
C.1.1 § 69a	9
C.1.2 § 69b	10
D VYHODNOCENÍ SOUVISLOSTÍ MEZI ODPOVĚĎMI V GRAFECH	11
D.1 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 7	11
D.2 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 9	12
D.3 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 2 a č. 3	13
D.4 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 7)	13
D.5 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 8	14
D.6 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 7 a č. 10	14

ÚVOD

Přechylování příjmení je tématem, o kterém se v uplynulých letech začalo v českém jazykovém prostředí velmi intenzivně diskutovat. Názory Čechů na přechylování jsou velmi pestré, ale zdá se mi, že jsou mnohdy podloženy spíše argumenty subjektivními než objektivními. Postoj jednotlivce k (ne)přechylování je podle mého názoru často ovlivněn jeho názory na některé jiné související aspekty. Jedná se například o vkus, osobní sympatie, pohled na postavení ženy ve společnosti a pohled na postavení České republiky v rámci Evropy nebo i světa, snahu o zachování tradice nebo naopak snahu o modernizaci jazyka. Jedná se tedy o faktory, které s jazykem a jeho systémem příliš nesouvisí a které souvisejí spíše s hlediskem společenským.

Začala jsem si tedy klást otázku, jaká je role přechylování v českém jazyce právě z hlediska jazykového. Je přechylování skutečně odrazem role ženy v české společnosti, či otázkou tradice? Nejedná se spíše o důležitý jazykový prvek? Zajímalo mě, do jaké míry lze na přechylování pohlížet z hlediska společenského a jaký je význam přechylování pro srozumitelnost jazyka a konkrétního sdělení. Co udělá se správným pochopením sdělované informace absence přechylování?

Mým cílem bylo zjistit, jak běžná populace pracuje s nepřechýlenými příjmeními a jak chápe význam sdělení, ve kterých jsou nepřechýlená příjmení použita. Zůstává při použití nepřechýlených příjmení zachována srozumitelnost sdělení a jeho smysl? Pracuje s nimi běžný člověk s lehkostí a bez potíží nebo s námahou a problémy? A do jaké míry se liší náhled na použití nepřechýlených příjmení? Která z variant (přechylování/nepřechylování) je pro uživatele jazyka srozumitelnější a pohodlnější, které dávají v běžné řeči přednost?

Mé hypotézy jsou následující:

H1: Způsob zacházení respondentů s nepřechýlenými příjmeními nebude jednotný.

H2: Nadpoloviční většina respondentů upřednostní přechýlenou variantu před nepřechýlenou.

H3: Přechýlenou variantu označí nadpoloviční většina za přirozenější.

H4: Většina respondentů bude mít tendence nepřechýlené příjmení přechýlit nebo alespoň skloňovat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Jazyk - klíč k dorozumění

Většina lidí na světě žije obklopena jinými lidmi, se kterými potřebuje komunikovat, a za tímto účelem používají lidé jazyky. [1] Jazyk nás doprovází po celý život, dotváří naši osobnost a my ho používáme a formujeme. Je naším bohatstvím a zároveň nám umožňuje poznávat svět a ostatní lidi. [2]

Jazyk lze také definovat jako systém jazykových znalostí (systém ustálených znaků a pravidel jejich používání), který umožňuje člověku dorozumívat se řečí. Řeč je schopnost vyjádřit své vědomí v mluvené a psané formě a rozumět tomu, co napsal nebo řekl někdo jiný. Abychom se mohli dorozumívat řečí, je nezbytná znalost alespoň jednoho jazykového systému a znalost jazyka je realizována řečí. [3]

František Daneš ve své knize *Kultura a struktura českého jazyka* uvádí jako jednu z definic jazyka definici od ruského biologa N. A. Bernštejna: „*Jazyk je psycho-biologická a psycho-sociální struktura.*“ [4] Daneš ve svém pojednání uvádí, že „*lidský jazyk bývá často přirovnáván k nástroji, který je neodmyslitelnou součástí každé lidské bytosti.*“ [4] Je uvnitř každého jedince a člověk s ním prožívá celý život. O jazyku lze hovořit také jako o živoucím organismu, který se neustále proměňuje, vyvíjí, odumírá, překračuje sám sebe, ale zároveň zůstává v povědomí svých nositelů. Národní neboli mateřský jazyk Daneš definuje jako „*společenské dědictví předávané z generace na generaci péčí rodičů a učitelů.*“ [4]

1.1 Funkce jazyka

Hlavní funkcí jazyka je verbální komunikace, neboli komunikace pomocí slov. [3] Jedná se o přenos informací, o přenos obsahu lidského vědomí. [5] Komunikace spočívá ve vytváření jazykových projevů a následně v jejich porozumění. Jazykový projev může být písemný (v projevu psaném) nebo má formu zvukovou (v mluveném projevu). [3]

K tomu, aby se lidé ze stejného jazykového prostředí dorozuměli, slouží jazykový systém. Jazykový systém je soubor dorozumívacích prvků (znaků) a pravidel, které udávají, jak tyto znaky používat. Obecně lze říci, že nenajdeme dva jedince, kteří by vnímali stejný jazykový systém naprosto totožným způsobem. Pouze sdílejí shodné formální prostředky, ale pravděpodobně se neshodnou na stejném významu slova a pravděpodobně se budou různit i v pohledu na použití jednotlivých jazykových prostředků. I přes tyto odlišnosti se však díky shodnému jazykovému systému dorozumí.

Jazyk by se tedy dal označit jako dorozumívací kód, pomocí kterého pisatel/mluvčí zakóduje informaci, a který čtenář/posluchač používá k tomu, aby informaci de-kódoval. [5] [2]

1.2 Komunikace a její kultura

Komunikaci lze definovat jako přenos informací a výsledkem komunikační činnosti jsou jazykové projevy/komunikáty. [5] Smyslem komunikace je dorozumět se a předat si informace tak, aby je jak mluvčí/pisatel tak i posluchač/čtenář vnímali stejně, nebo alespoň velmi podobně. Aby se tak stalo, musí účastníci konverzace používat stejný jazykový systém, mluvčí/pisatel musí použít vhodné jazykové projevy a posluchač/čtenář jim musí správně porozumět. [2] [3]

Pokud má být komunikace funkční, musí splňovat základní podmínky:

- přítomnost mluvčího/pisatele – autora
- přítomnost posluchače/čtenáře – adresáta
- existence společného jazykového systému
- jazykový projev – kódování autorem a dekodování adresátem, tj. pochopení
- komunikát (informace, to o čem mluvíme). [1]

Komunikační chování je odpovědností každého jedince a komunikační kultura začíná již při výběru jazykových prostředků – jejich adekvátnosti vůči komunikačnímu partnerovi, předmětu řeči¹ a samotné komunikační situaci². Cílem jazykové komunikace je dorozumění a toto jednání vyžaduje námahu, úsilí a empatii. Lze ji označit za práci. Právě mluvčí/pisatel, který je iniciátorem daného komunikačního jednání, rozhodne, jak bude tato práce přerozdělena. [2]

Při vytváření jazykového projevu bychom měli pracovat s jazykem tak, aby bylo sdělení jasné a jednoznačné. Pokud si mluvčí/pisatel nedá dostatečnou práci s vytvořením správné promluvy, musí posluchač/čtenář vynaložit větší úsilí na to, aby promluvu správně pochopil. [2] Robert Adam v knize *O jazyce bez hranic* uvádí: „*A jak to pregnantně formulovala významná česká fonetička prof. dr. Zdena Palková, kultura komunikace začíná ochotou mluvčího vynakládat úsilí ve prospěch pohodlí posluchače.*“ [2]

2 Gramatické jevy češtiny v kontextu přechylování

Čeština je jazyk používaný zejména v českém jazykovém prostředí. Patří do indoevropské jazykové rodiny, konkrétně ji řadíme k slovanským jazykům, mezi jazyky západoslovanské. [5]

¹Dle Nového encyklopedického slovníku češtiny definuje **předmět řeči** F. Daneš jako „*cokoliv, čeho se jazykový projev týká, co má mluvčí na mysli a co uvádí, pojmenovává, v promluvě*“ a J. Hrbáček jako „*úseky skutečnosti, které jsou v mluvě pojmenovány.*“ [6]

²Nový encyklopedický slovník definuje **komunikační situaci** jako: „*Soubor okolností, za nichž a v nichž se odehrává řečová činnost (komunikace, řečové jednání, jazyková interakce) a které tuto činnost spoluvytvářejí a ovlivňují.*“ [6]

2.1 Ohýbání neboli flexe

Čeština patří, stejně jako většina slovanských jazyků, k jazykům flektivního typu. [3] [7] Ve flektivních jazycích se vztahy mezi slovy ve větě vyjadřují pomocí ohýbání těch slov, která přísluší k ohebným slovním druhům. V případě podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek se jedná o skloňování, v případě sloves o časování. [5] [2]

Při ohýbání přiřazujeme slovům určitou koncovku, která vyjadřuje morfologické kategorie. [2] Jinak řečeno, koncovka se mění podle toho, jaké morfologické kategorie chceme daným slovem vyjádřit. [5] Tyto morfologické kategorie (např. pád, číslo, vzor. . .) určují roli daného slova ve větě, jeho vztah k ostatním slovům a v návaznosti na to i význam celé věty. [2]

Flexe umožňuje jazykům uplatňovat volný slovosled. Volný slovosled neznačí libovolné řazení slov ve větě, ale poskytuje mluvčímu možnost zvolit takové řazení slov, které nejlépe odpovídá kontextu (např. umožňuje zdůraznění určité části věty). [7]

Jazyky nepoužívající flexi (např. angličtina – analytický jazyk) uplatňují pevný slovosled, role slova ve větě je určena jeho pořadím. [7]

2.1.1 Jmenný rod a vzor

Počet rozlišovaných rodů se u jazyků různí. [3] Čeština rozlišuje tři rody, mužský (maskulinum), ženský (femininum) a střední (neutrum), mužský rod se dále dělí na životný a neživotný. Rod lze určovat u většiny ohebných slovních druhů, ale například u některých zájmen a číslovek to možné není. [1] Rod podmětu (i nevyjádřeného) ovlivňuje tvar přísudku (slovesa) i tvar některých dalších větných členů na základě shody. [5]

U podstatných jmen rod úzce souvisí se vzory. Podle tvarů, jakých podstatné jméno nabývá při skloňování (v jednotlivých pádech), se určuje jeho příslušnost ke jmennému rodu a vzoru. [5]

Rod u podstatných jmen nemusí souviset s rodem přirozeným, i když u lidí a živočichů tomu tak může být. V ostatních případech hraje rod pouze jazykovou roli. [5] U lidí a zvířat (zajména těch hospodářských) byly rody často přiřazovány na základě pohlaví jedince, kterého označovaly – rod ženský pro označení žen/samic, rod mužský pro označování mužů/samců a rod střední pro označování nedospělých jedinců, dětí/mláďat. U pojmenování skutečností, které přirozený rod nemají, nelze ho určit nebo není důležitý, je jmenný rod záležitostí čistě jazykovou. [8]

Čeština je jazykem, který rody důsledně rozlišuje. U každého podstatného jména v češtině lze určit rod. Existují ale slova, která v rodě kolísají, mohou být přiřazena ke dvěma nebo i všem třem rodům. Rozdílný rod může značit odlišný význam nebo se může jednat o regionální odlišnosti. [9]

Pokud je slovo používáno ve větě, musí být přiřazeno k určitému rodu, aby mohly být ohebné větné členy, u kterých se uplatňuje shoda, také převedeny do shodného

rodu. [5]

2.1.2 Pád

Různé jazyky se liší existencí i počtem pádů. Čeština jich rozlišuje sedm, slova nabývají jiných forem v pádech jednotného čísla a jiných forem v pádech množného čísla. [3] Každý pád značí určitou roli slova ve větě a jeho vztah k ostatním větným členům. Tvar daného slova se v závislosti na pádu mění, ale neplatí, že by každé slovo mělo jiný tvar v každém pádě. Tvar slova může být u různých pádů stejný. [5] Největší počet různých tvarů mají slova skloňovaná podle rodu žena (šest různých tvarů na sedm pádů) [3], jsou i slova, která mají ve všech pádech stejný tvar – slova nesklonná. [5]

Při skloňování podstatného jména se jeho tvar mění prostřednictvím změny koncovky. Jakým způsobem se koncovka změní, udává vzor slova. Vzor je závislý na rodě – každému rodu přísluší jiné vzory. [5] [1]

3 Přechylování

Nový encyklopedický slovník češtiny k tomuto tématu uvádí: „*Přechylování je tradičně definováno jako asymetrický vztah, v němž jedno ze jmen je základní a druhé od něj odvozené. Podstatou přechylování je tedy změna přirozeného rodu.*“ [6] Přechylováním odvozujeme prostřednictvím přípon nejčastěji jména ženského rodu od jmen mužského rodu (pekař – pekařka), ale lze přechylovat i obráceně (vdova – vdovec) [9]. Mezi přechylování neřadíme vztah dvojice slov mužského a ženského rodu, které mají odlišný kořen (např. syn – dcera, kohout – slepice). Přechylování se v češtině uplatňuje u jmen obecných i jmen osobních. [6]

3.1 Přechylování příjmení v češtině

Příjmení v češtině nejčastěji vycházejí z obecných podstatných jmen (dále také ze jmen přídavných a některých dalších slovních druhů). Každé podstatné jméno v češtině má svůj rod a vzor. V případě mužských příjmení odvozených z obecných podstatných jmen tato jména přebírají rod mužský životný, tedy i obecná jména rodu ženského nebo středního se, pokud jsou užívána jako mužské příjmení, přiřadí k rodu mužskému a skloňují se podle vzorů rodu mužského. Tím se jméno přizpůsobí přirozenému rodu svého nositele. [10]

Přechylování příjmení je definováno jako odvozování ženských forem příjmení z příjmení mužských, případně i obráceně. [9] Přechylování je charakteristické zejména pro slovanské jazyky používající flexi. V českém prostředí má tradici trvající stovky let. Zápisy přechýlených ženských příjmení se vyskytují již v 15. století. [10]

Cílem přechylování je přizpůsobení příjmení rodu nositelky a s tím související jazyková úprava do ženského rodu. Umožňuje tedy uživatelům jazyka nejen rozpoznat pohlaví zmiňované osoby, ale také jméno skloňovat (tj. vyjadřovat, jakou roli hraje

ve větě) v ženském rodě, což zároveň zachovává jednoznačnost a srozumitelnost dané věty. [9] [10]

Česká příjmení vycházejí z českého jazykového systému, ke kterému přechylování patří. Miloslava Knappová v knize Naše a cizí příjmení v současné češtině uvádí: „... přechylování příjmení – stejně jako jejich skloňování – je charakteristickým rysem českého mluvnického systému...“. [10]

Přechylování v češtině není povinné, ale patří k jazykovému systému, pro češtinu a její mluvčí je zcela přirozené, související s jazykovým citem. [11]

I v češtině ale existují příjmení, která tradičně zůstávají stejná v mužské i ženské podobě (například: Janů, Petru aj.). V těchto případech je nepřechylování podmíněno formou příjmení (např. forma 2. pádu čísla množného).

V posledních letech se začaly ozývat hlasy, které prosazují používání nepřechýlené podoby i u českých příjmení, která jsou v češtině tradičně přechylována. [11]

Nepřechýlená příjmení představují pro mluvčí češtiny problém z hlediska skloňování. [9] Tato příjmení tak bývají do věty začleněna v podobě neskloněné nebo bývají různými způsoby skloněna, nicméně jejich přiřazení k rodu a vzoru (a tedy způsob jejich skloňování) je nejednotné. [11] [9] Zejména u nepřechýlených ženských příjmení zakončených na souhlásku volí často mluvčí neskloněnou podobu, ze které ale není jasná role slova (příjmení) ve větě. Způsobem, jak zachovat srozumitelnost, je doplnění nepřechýleného ženského příjmení o slovo/jméno, které skloňovat lze (s Janou Novák). U příjmení zakončených na souhlásku -a, která lze skloňovat podle vzoru žena, se nabízí dvě možnosti, skloňovat nebo nesklonovat (o Emmě Smetana nebo o Emmě Smetaně). Použití nepřechýlených příjmení ve větě dosud nemá žádná jasná pravidla, obě varianty jsou tedy možné. [12]

3.2 Přechylování cizích příjmení

Cizí příjmení byla vytvořena v souladu s jazykovými systémy jiných jazyků. Existují jazyky, které nepřechylují, i ty, které přechylují, a ve většině případů se formy cizích příjmení neshodují s formami příjmení českých. Pokud mají být cizí příjmení použita v českém jazykovém prostředí, je nutné je přizpůsobit českému jazykovému systému. Tím se zachová srozumitelnost projevu a zvýší se pohodlí uživatelů. [3]

U příjmení označujících cizinky bývají, vzhledem k tomu, že jména pochází z jiného jazykového prostředí, hojně využívané obě varianty, přechýlená (tj. přizpůsobující se češtině) i nepřechýlená (tj. zachovávající původní tvar příjmení). [9]

Nepřechýlená forma cizích ženských příjmení se uplatňuje zejména v oficiálních dokumentech, v situacích, kdy příjmení není zařazeno do větného kontextu, nebo kdy je důležité zachování původní podoby jména (např. encyklopedická hesla). Cizí ženská příjmení bývají také ponechána v nepřechýlené formě u některých známých osobností (Edith Piaf, Gina Lollobrigida,...) nebo u spisovatelek, jméno pak funguje také jako obchodní značka. [9]

3.3 Pohledy na přechylování v českém jazykovém prostředí

Citlivá problematika přechylování se v dnešní době řadí mezi témata intenzivně diskutovaná, poutá pozornost lingvistů, politiků, široké veřejnosti a zejména žen, neboť právě jejich příjmení se přechylování týká. Mimo jiné se (ne)přechylování stává vděčným tématem pro více či méně odborné články publikované na internetu. Lidé tak různými způsoby vyjadřují své názory na tuto problematiku, ale mnohdy jejich argumentace probíhá bez hlubšího pochopení samotného přechylování a bez zasazení do kontextu s jazykovými pravidly češtiny. [3] [11]

Mezi nejčastěji uváděné argumenty proti přechylování patří názor, že přechylováním je vyjadřována podřízenost a submisivita ženy, neboť její příjmení je odvozeno od příjmení muže. Příponě -ová bývá také prisuzován význam vlastnictví (tj. žena patří manželovi nebo otci). Zastánci nepřechylování dále zmiňují, že například v zahraničí nemusí být z odlišných tvarů příjmení zřetelné, že se jedná o manžele. Uvádějí, že je právem ženy zvolit si jméno v takovém tvaru, jaký jí vyhovuje, a je výrazem respektu, pokud ostatní toto přání uznávají. [13] [14]

Nejvýrazněji za nepřechylování bojuje česká lingvistka Jana Valdrová specializující se na genderovou lingvistiku, která také mimo jiné prosazuje genderově vyvážený jazyk. Podle ní nepředstavují nepřechýlená příjmení pro češtinu ani pro její srozumitelnost překážku, naopak podle ní existuje mnoho způsobů, jak s nepřechýleným příjmením naložit. Doplněním o jiné slovo (vlastní jméno, profesi, přídavné jméno) lze podle Valdrové přechylování nahradit. [13] [14]

Opačný názor na přechylování zastává přední český lingvista docent Karel Oliva. V knize *O češtině s Karlem Olivou* uvádí: „*Pokládám za zřejmé, že emancipace nespočívá ve formě příjmení, zrovnoprávnění nespočívá v písmenkách.*“ [15] Jak uvádí, přechylování je pro češtinu zcela přirozené, naopak nepřechylování může omezit srozumitelnost. Nutnost doplnit nepřechýlené příjmení o jiné slovo označuje za neekonomickou³. [17] [13] [14]

Mezi argumenty pro přechylování tak patří zejména důvody jazykové: snaha zachovat srozumitelnost, možnost snadno skloňovat podle pravidel českého jazyka, zachování pohodlí uživatelů jazyka a v neposlední řadě také zachování jazykového systému češtiny. Pro mnohé hraje roli také tradice a uchránění svébytnosti českého jazyka před vlivy globalizace. Nespornou výhodou přechylování je možnost rozpoznat pohlaví nositele příjmení. [13] [14]

Pohledy na (ne)přechylování se také různí v závislosti na původu příjmení. Jaroslav Hořejší ve své knize *Slova na pranýři* vyjadřuje nesouhlas s nepřechylováním českých příjmení, ale také nesouhlas s přehnaným přechylováním příjmení cizích. Vzhledem k tomu, že zahraniční příjmení vycházejí z jiných jazykových systémů,

³Jazyková ekonomičnost je důležitým aspektem, na základě kterého se jazyk vyvíjí. Již roku 1927 psal František Oberpfalcer v časopisu *Naše řeč*: „*Ve všech moderních jazycích evropských lze pozorovati stále větší sklon k stručnosti, k úmyslné redukci slov, k potlačování prvků řeči pro porozumění nepotřebných*“ [16]. Jazyková ekonomičnost je definována také jako snaha, aby bylo úsilí vynaložené na straně mluvčího i posluchače minimální.

mohou v češtině zůstat nepřechýlená. V těchto případech záleží na kontextu. [11] [9]

Překladatel Robert Novotný ve svém článku O přechylování příjmení naopak uvádí, že přizpůsobení cizích příjmení češtině je v pořádku. Uvádí také, že nepřechylování a tedy nesklonování udělají ze srozumitelného jazyka „*velký rébus*“, neboť význam věty nebude jednoznačný. [18]

K přechylování se vyjádřil i sportovní komentátor České televize Robert Záruba, což značí, že se skutečně jedná o problém každodenního užití jazyka. K problematice uvedl: „*Čeština potřebuje přechylování k vyjádření mnoha situací, které by jinak zůstaly významově nepřehledné. Čeština je totiž jazyk hláskotvorný, což znamená, že velice obtížně vyjadřuje různé situace s nesklonnými podstatnými jmény.*“ [19]

Použití nepřechýlených příjmení v češtině nemá pevná jazyková pravidla a mnozí uživatelé jazyka si tak nejsou jisti, jakým způsobem je používat. Ústav pro jazyk český Akademie věd [20] shrnul doporučení týkající se přechylování příjmení Čechů a cizinců do následujících čtyř bodů, které popisují čtyři zcela odlišné přístupy k problematice:

1. „*Respektovat oficiální podobu příjmení a v nepřechýlené podobě ponechávat jak příjmení cizinců, tak příjmení Čechů.*“
2. „*Přistupovat v češtině k příjmení všech žen, ať už Čechů, nebo cizinců, na základě českých gramatických a slovtvorných pravidel a přechylovat podle nich všechna příjmení, která to svým zakončením umožňují.*“
3. „*Přechylovat pouze příjmení cizinců, příjmení Čechů, která jsou oficiálně nepřechýlená, ponechávat v nepřechýlené podobě.*“
4. „*Přechylovat pouze příjmení Čechů, i když jsou oficiálně v nepřechýlené podobě, příjmení cizinců ponechávat v podobě nepřechýlené.*“ [20]

4 Způsoby přechylování příjmení v češtině

Čeština rozlišuje dva typy příjmení: substantivní (mající formu podstatného jména) a adjektivní (mající formu přídavného jména). [10]

4.1 Substantivní příjmení zakončená souhláskou

Pokud mužské substantivní příjmení končí **souhláskou**, přechyluje se přidáním přípony -ová (Kubiš – Kubišová). Tímto způsobem většinou přechylujeme i cizí příjmení zakončená souhláskou.

Některá mužská příjmení mají před koncovou souhláskou tzv. **pohybnou samohlásku**, „a“, „o“ nebo „e“, tedy samohlásku, která může být při skloňování i přechylování vypuštěna. Jedná se o příjmení zakončená na **-ek** (Štěpánek, Vepřek), **-el** (Havel, Schegel), **-er** (Winter, Langer), **-ec** (Švec, Kadlec), **-eš** (Beneš, Aleš)

a **-ol, -ok, -ak** (Dubak). V přechýlených ženských příjmeních vytvořených z těchto mužských příjmení může být pohybová samohláska vypuštěna (Štěpánek – Štěpánková). U některých příjmení je tomu tak vždy (Havel – Havlová), u některých příjmení jsou možné obě varianty (Švec – Ševcová i Švecová, Kadlec – Kadlecová i Kadlcová). V takových případech záleží na rodinné tradici. U příjmení cizího původu (Winter, Langer) jsou také možné obě varianty, pokud ale jsou jejich nositeli cizinci, samohláska se nevypouští (Winter – Winterová, Langer – Langerová).

U přechýlených ženských příjmení odvozených od mužských příjmení zakončených na **-ius** lze vypouštět zakončení **-us**, ale lze ho i zachovat, závisí na rodinné tradici (Mathesius – Mathesiová i Mathesiusová). [10] [9]

4.1.1 Zvláštnosti týkající se přechylování cizích substantivních příjmení zakončených na souhlásku

U cizích mužských příjmení zakončených na **-c** (ve výslovnosti [k]) lze tuto hlásku při skloňování zaměnit za **-k** i v psané podobě. Při přechylování bývá písmeno „c“ ponecháno (Chirac — Chiracová).

U francouzských příjmení zakončených na **skupinu hlásek** (např. **-rd, -rt, -nd, -ns**), z nichž se **vyslovuje pouze hláska první** a druhá vyslovována není, ponecháváme při přechylování i skloňování v psané podobě obě hlásky (Beaufort - Beaufortová, Chateaubriand - Chateaubriandová). Při přechylování (nebo skloňování) můžeme ve výslovnosti zachovat obě koncové hlásky, nebo můžeme druhé z nich vynechat ([bófór] — [bófórová] i [bófórtová], [šatobriján] — [šatobrijánová] i [šatobrijándová]).

Je-li anglické nebo francouzské příjmení zakončeno v psané formě na **nevyslovované (tzv. němé) -e** a ve výslovnosti na tvrdou nebo obojetnou souhlásku, můžeme při přechylování (a skloňování) toto **-e**, pokud nemá vliv na výslovnost, v psané formě vypustit nebo ponechat (Barrande [barant] — Barrandová [barandová] i Barrandeová [barandová]). Koncové **-e** musíme při přechylování (a skloňování) ponechat, pokud má vliv na výslovnost, nebo pokud je jméno ve výslovnosti zakončeno na měkkou samohlásku nebo **-s** (Laplace [laplas] — Laplaceová [laplasová], Drake [drejk] — Drakeová [drejková]).

U francouzských příjmení zakončených na nevyslovované **-es** se toto zakončení při přechylování ponechává (Jammes [žam] — Jammesová [žamová]).

Je-li cizí jméno zakončeno na **nevyslovované -y/-i**, zachováváme toto **i**, má-li vliv na výslovnost (např. v maďarštině **-ly** [j], **-gy** [dʲ], **-ny** [ň]) (Nagy [naʃ] — Nagyová [naďová]). Také u germánských příjmení zakončených na **-y/-i** nebo **-eu** zachováváme při přechylování plný tvar mužského příjmení (Blei [blaj] — Bleiová [blajová]). [10] [9]

4.2 Substantivní příjmení zakončená samohláskou

Substantivní příjmení, která jsou zakončena samohláskou, přechylujeme pomocí přidání přípony **-ová** k mužskému jménu, koncová samohláska může a nemusí být vypuštěna.

Pokud mužské příjmení končí na **-a**, toto „a“ se při přechylování vypouští (Svoboda – Svobodová, Krejča – Krejčová). K mužským jménům zakončeným na **-á** přidáváme příponu **-ová** a „á“ zachováme (Jahjá – Jahjáová).

Pokud mužské příjmení končí na **-e** nebo **-ě**, je toto poslední písmeno často vypouštěno, zejména ve jménech českého původu (Kaše – Kašová, Kubice – Kubicová). U některých příjmení je možné, v závislosti na rodinné tradici, koncové **-e/-ě** zachovat (Pintě – Pintřová i Pintěová). Jedná-li se o složené příjmení českého původu zakončené na **-e**, může být přechýleno i zůstat nepřechýlené, záleží na rodinné tradici (Skočdopole – Skočdopolová i Skočdopole). Dále mohou být některá příjmení (Dítě, Hrabě) rozšířena o kmenotvornou příponu **-et-** (Dítě – Dítětová i Díťová, Hrabě – Hrabětová i Hraběová). [10] [9]

Složená příjmení zakončená na **-i** nebo **-í** zůstávají nepřechýlená nebo se přechylují přidáním přípony **-ová** k základu s odtrženým koncovým **-i/-í** (Darmopíši – Darmopíšová i Darmopíši, Kočí – Kočí i Kočová, Bouší – Bouší i Boušová).

Příjmení zakončená na **-o** přechylujeme odtržením koncového **-o** a přidáním přípony **-ová** (Máslo – Máslová, Bidlo – Bidlová).

Příjmení zakončená na **-u** či **-ů** (ve formě 2. pádu množného čísla) a příjmení zakončená na **-ou/-ů** (vznikla z ustrnulých větných konstrukcí) nejčastěji zůstávají nepřechýlená, ale mohou být i přechýlena odtržením koncového **-u/-ů/-ou** a přidáním přípony **-ová** (Petrů – Petrů i Petrová, Adamu – Adamu i Adamová, Hrejsemnou – Hrejsemnou i Hrejsemnová). [10] [9]

4.2.1 Zvláštnosti týkající se přechylování cizích substantivních příjmení zakončených na samohlásku

Končí-li cizí příjmení na **-a** nebo na **-e**, přechylujeme příjmení přidáním přípony **-ová** k plnému základu nebo k základu s odtrženou koncovou samohláskou (Lorca — Lorcová i Lorcaová, Heine – Heinová i Heineová). Je-li v příjmení před **-a** samohláska, častější je **-a** vypustit (Borgia [bordža] – Borgiová, ale lze i Borgiaová).

Končí-li cizí příjmení na **-i/-y**, **-í** nebo **-ú**, přidáváme příponu **-ová** k plnému základu (Verdi – Verdiová, Chomejní – Chomejníová, Nehrú – Nehrúová).

Některá cizí příjmení, zejména francouzská, jsou zakončená v psané podobě na **-d**, **-t**, **-s**, **-x**, **-ois** nebo **-oix** a ve výslovnosti [a], případně [oa]; v psané podobě na souhlásku (např. **-t**, **-r**, **-s**, **-z**, **-x**) a ve výslovnosti na [e] nebo [é] nebo v psané formě na **-d**, **-t**, **-s**, **-z** či **-x** a ve výslovnosti na [o]. Při přechylování těchto příjmení ponecháváme v psané podobě plný základ, ke kterému přidáme příponu **-ová**. Koncovou souhlásku, která je ve výslovnosti v první pádě u nepřechýleného příjmení nemá, u přechýlených (nebo skloněných) forem příjmení nevypustíme (Marat [mara] – Ma-

ratová [maratová], Maigret [megre] – Maigretová [megretová], Girardot [žirardo] – Girardotová [žirardotová], Buloz [bilo] – Bulozová [bilozová]). Koncové „x“ a někdy i „s“, vyslovíme jako [z] (Marais [maré/mare] – Maraisová [marézová/marezová], Delacroix [delakroa] – Delacroixová [delakroazová]).

U francouzských příjmení zakončených na **-oy** [oa] přidáváme při přechylování příponu -ová k plnému základu, ve výslovnosti ale koncová „a“ vynecháme (Leroy [leroa] – Leroyová [lerojová]).

Končí-li francouzské příjmení na **-(e)aux** [o] **nebo** [ó], lze v přechýleném příjmení vyslovovat [z] (Marviaux [marvio/marvió] – Marviauxová [marvioová/marvióová] nebo [marviozová/marviózová]).

Příjmení zakončená na **-é**, ve výslovnosti [é], přechylujeme od plného základu (Pélé – Péléová). Končí-li příjmení na **-ée**, ve výslovnosti [é], koncové němé „e“ vypustíme (Grée [gré] – Gréová). U příjmení zakončených na -ee, ve výslovnosti [é], přidáváme příponu -ová k plnému základu (Klee [klé] – Kleeová).

Je-li cizí příjmení ve výslovnosti zakončeno na [e] **nebo** [é], ale v psané podobě na jakékoliv jiné písmeno, ponecháváme při přechylování celý základ (Ernő [erné] – Ernőová [Ernéová]).

Příjmení zakončená ve výslovnosti na [i], [í] a v psané podobě na **skupinu samohlásek** přechylujeme od plného základu (Lee [lí] – Leeová, Mackenzie [mekenzí] – Mackenzieová).

Příjmení zakončená ve výslovnosti na [i], [í] a v psané podobě na **souhlásku** přechylujeme od plného základu, souhlásku, kterou je zakončeno mužské příjmení, v přechýleném příjmení vyslovujeme (výjimkou je -gh) (Petit [pety] – Petitová [petytová], ale Leigh [lí] – Leighová [Líjová]).

Cizí příjmení zakončená v psané podobě i ve výslovnosti na **-ó** a také cizí příjmení zakončená v psané podobě na skupinu samohlásek nebo souhlásku a ve výslovnosti na [ó] přechylujeme přidáním přípony -ová k plnému tvaru mužského příjmení (Szabó – Szabóová, Rousseau [rusó] – Rousseauová [rusóová], Waugh [vó] – Waughová [vóová]).

Pokud je cizí příjmení zakončené na **-u** předcházené souhláskou nebo písmenem **a**, nebo na **-ou** [u] předcházené **souhláskou**, přechylujeme příjmení přidáním přípony -ová k plnému základu (Landau – Landauová, Pithou [pitu] – Pithouová, Chu – Chuová).

Cizí příjmení, která jsou ve výslovnosti zakončena na [u] **nebo** [û] a v psané podobě na jiné písmeno, přechylujeme přidáním přípony -ová k plnému tvaru mužského jména (Marlow [marlou] – Marlowová [marlouová], Bjørneboe [bjernbú] – Bjørneboeová [bjernbúová]).

U příjmení zakončených na **-escu** [esku], **-iu**, **-eu** **nebo** **-iou** (jedná se zejména o příjmení rumunská, novořecká a albánská) při přechylování vypouštíme koncové -u/-ou, při skloňování příjmení zakončených na -escu lze zaměnit písmeno „c“ za „k“, při přechylování ale zpravidla zachováváme písmeno „c“ (Aigiriu – Aigiriová, Popescu – Popescuová). Rumunská příjmení končící na -eanu lze přechylovat od plného

základu nebo od základu s odtrženým koncovým -u (Olteanu – Olteanuová i Olteanová).

V portugalských jménech zakončených v psané podobě na **-o** a ve výslovnosti na [u] koncové -o vypouštíme (Castelo [kaštelu] – Castelová, Amano [amadu] – Amandová). Stejně postupujeme, i pokud je cizí příjmení zakončeno na -oo (Boo [bú] – Boová [búová]). [9]

Jako substantivní příjmení zakončená na **-i/-y** přechylujeme i příjmení původně česká adjektivní příjmení, která byla přizpůsobena jinému jazyku do takové míry, že není patrný původní tvar, např. Starsy (původně Starší) – Starsyová. [10] [9]

4.3 Příjmení adjektivní

Příjmení vycházející z tvrdých přídavných jmen se přechylují podle vzoru „mladý“ (Bílý – Bílá).

Příjmení, která jsou tvořena přídavným jménem ve formě 2. pádu čísla množného a jsou zakončena na -ých, nepřechylujeme zejména, pokud je silně pocíťován jejich adjektivní původ (pan Černých – paní Černých). Pokud není u adjektivních příjmení původ výrazný, může být jméno i přechýleno pomocí přípony -ová (Šerých – Šerýchová).

Není-li původ příjmení zakončeného na -ý zcela jasný, může být přechýleno více způsoby (Kubý – Kubá, Kubýová nebo i Kubová, Balý – Balá, Balýová i Balová).

Příjmení ve formě přídavného jména měkkého (skloňovaná podle vzoru jarní) mají stejnou formu v ženské i mužské variantě (pan Dolejší – paní Dolejší).

Je-li příjmení ve formě přídavného jména přivlastňovacího (zakončeno na -ův nebo -ůj), obvykle se nepřechyluje, ač i tato varianta je možná (Vojtův – Vojtův, případně i Vojtová, Petřůj – Petřůj, případně i Petřůjová). [10] [9]

4.4 Přechylování cizích ženských příjmení pocházejících z jazyků s vlastním způsobem přechylování

S přechylováním se setkáme nejčastěji ve slovanských jazycích. Mnohé slovanské jazyky tvoří ženská příjmení takovým způsobem, že je možné tato příjmení v češtině skloňovat a pro české mluvčí je snadné rozpoznat, že se jedná o ženu. [10]

Mnohá slovanská, zejména ukrajinská, bulharská, ruská nebo makedonská příjmení adjektivního typu (v mužské formě zakončená např. na **-y, -i, -oj, -yj, -ij**), která mají v daném jazyce i přechýlenou ženskou formu (zakončenou např. na -a nebo -ja) (Zlatarski – Zlatarska, Tolstoj – Tolstaja), můžeme ponechat v původní podobě přechýlené podle pravidel daného cizího jazyka, nebo je můžeme přechýlit podle vzoru mladý (Bělyj – Bělaja i Bělá, Múdry – Múdra i Múdrá, Kowalski – Kowalska i Kowalská, Tolstoj – Tolstaja i Tolstá). Stejně postupujeme i u příjmení zakončených v mužské podobě na **-ov, -ev, -in** a v ženské na **-ova, -eva, -ina**. Tato příjmení můžeme také ponechat v původní podobě, nebo je přechýlit přidáním přípony -ová

k mužské formě příjmení (Zajcev – Zajceva, počestně Zajcevo, Zubov – Zubova, počestně Zubovo). [9] [10]

Slovenská příjmení bývají většinou v češtině používána ve stejné formě jako ve slovenštině, existují ale i výjimky (příjmení typu Múdra se počestňují na Múdra). [10]

Polská ženská příjmení, z nichž některá svou formou vyjadřují i skutečnost, zda je žena vdaná či nikoliv, přechylujeme přidáním přípony -ová k mužskému tvaru (Galuzskówna/Galuszkowa (od příjmení Galuszko) – Galuszková), popř. počestněním adjektivního příjmení (Janikowska (od Janikowski) – Janikowská). V závislosti na kontextu může být příjmení také ponecháno v původním tvaru (Galuzskówna/Galuszkowa, Janikowska). [10]

V lužické srbštině, která také rozlišuje příjmení svobodných a vdaných žen, postupujeme podobně. Ženská příjmení můžeme přechýlit přidáním přípony -ová k mužskému tvaru příjmení (Krawcec/Krawcowa (od příjmení Krawce) – Krawcová), nebo ponechat v původní podobě (Krawcec/Krawcowa). Přípony -ic a -ec, které v lužické srbštině označují svobodné ženy, mohou svým souhláskovým zakončením působit v českém jazykovém prostředí dojmem, že označují muže, proto je doporučováno zvolit, v závislosti na kontextu, vhodnou podobu jména (např. jméno počestnit nebo doplnit jménem, které označuje, že se jedná o ženu (paní, slečna atd.)). [10]

Litevská a lotyšská ženská příjmení v češtině užíváme v podobě počestně, tj. přidáním přípony -ová k mužské podobě jména (Pauluskaitė/Pauluskienė (od příjmení Pauluskas) – Pauluskasová nebo Pauluskaitė/Pauluskienė, Lauka (od příjmení Lauks) – Lauksová, nebo Lauka). [9] [10]

Islandská příjmení bývají v českém jazykovém prostředí přechylována přidáním přípony -ová k celému ženskému jménu (Gadardottir – Gadardottirová), nebo i přidáním přípony -ová k mužskému jménu, pokud nám není ženská podoba známa (Gadarson – Gadarsonová). Příjmení můžeme také ponechat v původní podobě. [10] [9]

Řecká ženská příjmení převádíme do češtiny přidáním přípony -ová k mužskému tvaru příjmení, případně můžeme ženská příjmení ponechat v původním tvaru (Kedru (od příjmení Kedros) – Kedrosová i Kedru, Stamidu (od příjmení Stamidis) – Stamidisová i Stamidu). [10] [9]

Maďarština uplatňuje opačné pořadí jmen než čeština (tj. nejprve příjmení, poté jméno) a existuje více způsobů, jak může být ženské jméno zapsáno. V češtině používáme maďarská jména v obráceném pořadí než v maďarštině (uvedeme nejprve jméno, poté příjmení). Obsahuje-li ženské jméno i manželovo rodné jméno, pak toto v počestně verzi nepoužíváme, výjimkou je případ, kdy je žena označena přechýleným příjmením manžela a jeho rodným jménem, např. Király Péterné bude označena jako manželka Petra Királye. Do češtiny maďarské příjmení převádíme přidáním přípony -ová k příjmení ženy nebo lze příjmení uvést v původní formě. [10]

5 Přechylování příjmení v jiných evropských jazycích

V mnoha (nejen) evropských jazycích mají ženská příjmení stejný tvar jako ta mužská, což se týká zejména jazyků neuplatňujících flexi (např. angličtina, němčina, francouzština, španělština). Čeština ale není jediným jazykem, který přechyluje. Existují mnohé další jazyky, které odlišují mužská a ženská příjmení za použití různých jazykových prostředků. [10] Ve své práci nezmiňuji všechny jazyky, které uplatňují nějakou formu přechylování, omezují se pouze na jazyky evropské, se kterými se setkáváme častěji i v českém jazykovém prostředí, případně i na jazyky typické svou diferenciací ženských a mužských příjmení.

5.1 Slovanské jazyky

Slovanské jazyky, s výjimkou bulharštiny a makedonštiny, se také řadí k jazykům flektivním. [5]

Slovenština přechyluje způsobem velmi podobným češtině. Ženská příjmení jsou ve slovenštině také vytvářena pomocí přípon -ová, -á, resp. -a. Až na výjimky (Múdry – Múdra, počestně Múdrá) používá čeština slovenská ženská příjmení ve stejné formě jako slovenština. [10]

Polština stejně jako čeština rozlišuje mužská příjmení substantivní (ve formě podstatných jmen) a adjektivní (ve formě přídavných jmen). Polština přechyluje mnoha různými způsoby v závislosti na zakončení mužského příjmení, od kterého je ženská varianta odvozena, ale někdy rozlišuje i příjmení vdaných žen (příjmení po manželovi) a svobodných žen (příjmení po otci). V polštině je v současné době stále častěji používána varianta nepřechýlená, zejména v případě substantivních příjmení vdaných žen. [21] Ženská příjmení odvozená od **adjektivních** mužských příjmení se přechylují následovně:

- je-li mužské příjmení zakončeno na -ski, -cki, -dzki, -ly, zakončují se ženská příjmení příponami -ska, -cka, -dzka, -la (např. Janikowski – Janikowska) [10]
- je-li mužské příjmení zakončeno na -y, může být odvozené ženské příjmení zakončeno na -a, může zůstat ve stejné formě jako mužské příjmení, nebo může být přechýleno přidáním přípony -owa (v případě vdané ženy), -ówna, -anka, -ianka (tyto varianty značí, že žena není provdaná, tj. má příjmení po otci) (např. Cieply – Cieply, Ciepla, Cieplowa, Cieplówna). [21]

Ženská příjmení odvozená od mužských **substantivních** příjmení se tvoří následovně:

- končí-li mužské příjmení na souhlásku (s výjimkou g), na -e a -o, je ženské příjmení tvořeno pomocí -owa (pro manželku) a -ówna (pro dceru) (Dudek – Dudkowa, Dudkówna)

- končí-li mužského příjmení na -a (také -g, -ge, -go), jsou používány přípony -ina/-yna (pro manželku) a -inka/-ianka (pro dceru) (Wilgo – Wilgowa, Wilžanka).

Hranice mezi těmito dvěma možnostmi přechylování nejsou pevně stanovené (např. příjmení končící na -a může být přechýleno pomocí přípon -owa a -ówna). [21] [22]

Lužická srbština také rozlišuje příjmení vdaných a svobodných žen. Od mužských příjmení zakončených souhláskou se ženská příjmení tvoří pomocí přípon -owa (vdané ženy) a -ec (svobodné ženy) (např. Krawc – Krawcec/Krawcowa). Pokud mužské příjmení končí samohláskou, odvozuje se ženské příjmení příponami -ina/-yna nebo -na (vdané ženy) a -ic (svobodné ženy) (Nedo – Nedžic/Nedžina). [10] [22]

Rozdíly mezi příjmeními vdaných a svobodných žen v polštině i lužické srbštině postupně mizí, zachovávají se spíše v mluvené formě nebo na venkově. V úředních dokladech mívají ženy příjmení v nepřechýlené podobě. [10] [22]

Chorvatština ženská příjmení převážně nepřechyluje. Někteří chorvatští jazykovědci navrhovali zavedení přechylování, např. pomocí koncovek -ka, -eva, -ova, -a, názory ale nejsou jednotné. Jiní chorvatští jazykovědci poukazují na negativní konotace některých přípon. Pohlaví nositele nepřechýleného příjmení se v chorvatštině někdy odlišuje iniciálou jména před příjmením (ženská příjmení s iniciálou, mužská příjmení bez iniciály). [23]

Slovinština oficiálně uvádí mužskou podobu příjmení i u žen. V běžné/neformální komunikaci se ženská podoba vytváří z mužských příjmení pomocí přípon -(i)ca a -ka, nebo také pomocí přípon -ova a -eva. Druhá z variant je formálnější, užívá se hlavně v městském prostředí. Používání ženských forem příjmení není ve slovinštině příliš ostře definováno. [24]

Ruština přechyluje příjmení pomocí přípony -a (končí-li mužské příjmení na -ov, -ev, -in, pak ženské příjmení končí na -ova, -eva, -ina) (např. Voronin – Voronina). Pokud má mužské příjmení formu přídavného jména (adjektivní), zachovává si adjektivní formu i ženské příjmení (Zemskoj – Zemskaja). Mužská příjmení, která jsou zakončena samohláskou, jsou stejná v mužské i ženské formě, tj. nepřechylují se. [25]

5.2 Baltské jazyky

Litevština má více různých koncovek pro odvozování ženských příjmení. Výběr koncovky záleží na zakončení mužského příjmení. Dále také litevština rozlišuje, zda získala žena své příjmení od otce nebo od manžela (tedy zda je vdaná či nikoliv). [10] Je obtížné zpětně odvodit příjmení muže z ženského příjmení. [26] V současné době je také povolena neutrální přípona -ė, ze které není možné určit, zda je žena vdaná či nikoliv.[27] Způsob tvorby příjmení v litevštině nejlépe znázorňuje následující přehled (obrázek 1) převzatý z časopisu Naše řeč. [26]

příjmení muže		svobodné dívky	vdané ženy
koncovka	-as /-ias/, -a	-aitė	-ienė
	Paulausk-as Šark-a	Paulausk-aitė Šark-aitė	Paulausk-ienė Šark-ienė
koncovka	-is, -ys, -ė	-ytė	-ienė
	Palion-is Šepet-ys Bit-ė	Palion-ytė Šepet-ytė Bit-ytė	Palion-ienė Šepet-ienė Bit-ienė
koncovka	-us /-ius/	-utė /-iuté/	-ienė -uvienė
	Venck-us Balč-ius	Venck-utė Balč-iuté	Venck-ienė Venck-uvienė Balč-ienė Balč-iuvienė

Obrázek 1: Přehled přechylování příjmení v litevštině [26]

Lotyšština užívá k tvorbě ženských příjmení koncovky **-a** a **-e**. V případě, že mužské příjmení končí na -s nebo -š, je toto poslední písmeno nahrazeno -a (Vejš – Vēja). Pokud je mužské příjmení zakončeno na -is, je tato koncovka nahrazena -e (Lácis – Láce). Pokud je mužské příjmení zakončeno na -a nebo -e, pak se ženská a mužská podoba příjmení shodují (Liepa – Liepa). [10]

5.3 Germánské jazyky

Islandština používá tzv. patronymická příjmení. Islandská příjmení nejsou dědičná, odvozují se z rodného jména otce, ke kterému se přidává přípona -dóttir (dcera) nebo -son (syn) (je-li otcovo rodné jméno Gadar, pak dostane dcera příjmení Gaddardóttir a syn příjmení Gadarson). V dnešní době je možné i vytvoření příjmení dítěte ze jména matky, tzv. matronymické příjmení. Příjmení ženy se nemění ani po svatbě, rodina nesdílí stejné příjmení. [28] [10]

5.4 Řečtina

Řečtina tvoří ženská příjmení použitím druhého pádu mužského příjmení. Končí-li mužské příjmení na -os, je tato přípona nahrazena -u v mluvené podobě (do latinky je lze přepisovat i jako -ou) (Kedros – Kedru/Kedrou). Pokud mužské příjmení končí na -is, -es, -as, tvoří se ženské příjmení odtrhnutím koncového -s (Papadakis – Papadaki). Někteří řecká příjmení zakončená na -is zachovávají starší skloňování.

Například příjmení zakončená na -dis mohou být přechýlena pomocí přípon -du nebo -i (Evtimiadis – Evtimiadu i Evtimiadi). [10]

5.5 Neindoevropské jazyky

Maďarština používá opačné pořadí jmen než čeština, tj. uvádí nejprve příjmení a poté jméno. Příjmení vdaných žen se odvozuje pomocí přípony -né, která se přidává k rodnému jménu manžela. Existuje celkem šest variant uvádění jména vdané ženy. Jednou z variant je uvádění rodného jména manžela s příponou -né a příjmení manžela (rodné jméno i příjmení ženy za svobodna se neuvádí). Další variantou zahrnuje použití jména manžela s příponou -né a příjmení manžela s připojením ženina jména za svobodna. Dále může být před ženino jméno za svobodna přidáno příjmení manžela s příponou -né. Jedno z těchto jmen může být zapsáno pouze iniciálou. Žena také může nahradit své příjmení za svobodna manželovým nepřechýleným příjmením. Například vdá-li se žena jménem Katalin (jméno) Szabó (příjmení) za muže jménem Páló (jméno) Kovács (příjmení), pak lze její příjmení zapsat následovně: Kovács Pálné, Kovács Pálné Szabó Katalin, Kovácsné Szabó Katalin, Kovácsné Sz. Katalin, K. Szabó Katalin, Kovács Katalin. [10]

6 Právní pohled na přechylování

Příjmení každého občana České republiky musí být zapsáno v matriční knize. Náležitosti zápisu a používání příjmení se řídí platnou legislativou. Nejdůležitějším právním předpisem je zákon o matrikách, dále potom občanský zákoník, správní řád a řada mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku.

V současné době platí novela č. 414/2023 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, platná od 1. 1. 2024. Novelou č. 270/2021 není od 1. 1. 2022 u zápisu příjmení do matriky v nepřechýlené, tedy mužské podobě žádná podmínka. Žena tedy může nejen při uzavření manželství, ale kdykoliv jindy požádat o zápis příjmení v mužském tvaru. Do té doby byl zápis příjmení v nepřechýlené podobě možný jen v několika jasně stanovených případech (žena, která je cizinka; žena, jejíž manžel je cizinec; žena, která má cizí národnost; žena, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině). [29] [30]

6.1 Z historie matrik

Zákon o matrikách definuje matriku jako státní evidenci matričních událostí (narození, uzavření manželství, vstup do partnerství a úmrtí) a matričních skutečností (skutečnost, která se váže k matričním událostem, např. změna jména nebo příjmení).

Vedení matrik má historickou tradici a setkáváme se s nimi již ve starověkých civilizacích. [31] Na našem území se začínají rozšiřovat asi ve 12. století a jsou vedeny církví. Šlechtické rody si vedly tzv. rodové kroniky, kam zapisovali jednotlivé rody

i po několik století. Evidovaly se křty, sňatky a biřmování. Zapisování údajů však nebylo povinné a jednotlivé matriky nebyly jednotné. [31]

Přelom nastal v roce 1563, kdy se v italském městě Trento (česky Trident) konal tzv. Tridentský koncil, na kterém biskupové rozhodli o zavedení matrik, které by evidovaly zejména křty, manželství a poslední pomazání. Důvodem pro zřizování matrik byl vznik protestantství, katolická církev tak chtěla upevnit svou nauku a oddělit katolíky od protestantů.[32] České země však tuto povinnost příliš nerespektovaly a vedení matrik se začalo rozšiřovat až v 16. století. [31] Dlouho však trvalo, než měly matriky jednotnou, ustálenou formu. Během 17. století byly matriky zřízeny na všech farnostech, zápisy byly prováděny v češtině, němčině a latině. [31]

Josef II. v roce 1781 prohlásil matriky za veřejné listiny a v roce 1784 vydal císařský patent o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady. Vedení matrik bylo sice stále zajišťováno církví, ale již se jednalo o správní agendu. Matriční záznamy jsou vedeny podle oblastí, v česky mluvících oblastech jsou zápisy v češtině, v německy mluvících oblastech v němčině. [31]

Po roce 1869 byly osoby bez vyznání nebo osoby oddané občanskou formou evidovány obecními úřady. [32]

Po vzniku Československa platil na jejím území trojí matriční režim podle jednotlivých oblastí. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku platily nadále předpisy rakouské. [31]

K velkým změnám týkajících se matrik dochází od 1. ledna 1950 zákonem č. 268/1949 o matrikách. Stávající matriční zákony jsou zrušeny, matriční činnost zastávají národní výbory a tím dochází k zestátnění matrik. [32] Prováděcí vyhláška č. 1225/1949 Ú. l. mj. uvádí: „*Při zápisu příjmení žen jest užívati tvarů odpovídajících pravidlům českého nebo slovenského pravopisu.*“ [33]

Zákon č. 268/1949 [34] o matrikách byl nahrazen až v roce 2000 zákonem č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. [35]

6.2 Zákon o matrikách, jménu a příjmení

V současné době platí novela č. 414/2024 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, platná od 1. 1. 2024. [35] [30]

V této novele zákona je patrné rozlišení mezi „příjmeními utvořenými v souladu s pravidly české mluvnice“ a „příjmeními v mužském tvaru“. Není jasné definováno, zda rozlišení odpovídá přechýlené a nepřechýlené podobě příjmení. Při rozhodování o formě zápisu do matrik využívá matriční úřad jazykovědné příručky nebo se dotazují lingvistů. [36]

V roce 2013 ODS navrhla novelu zákona umožňující zápis nepřechýlených jmen. Senát tento návrh zamítl. Předsedkyně senátní ústavní komise Eliška Wagnerová tehdy prohlásila: „*Zákon by přirozený vývoj českého jazyka neměl urychlovat.*“ [37]

V roce 2019 podal poslanec Ondřej Profant (Piráti) společně s poslankyní He-

lenou Válkovou (nestraník za ANO) pozměňovací návrh zákona o matrikách, který by umožňoval zápis nepřechýlených příjmení u všech žen, které o to mají zájem, a kdykoli to žena nebo rodiče dítěte ženského pohlaví uznají za vhodné. [38] Tento pozměňovací návrh byl přijat, jedná se o novelu č. 270/2021, s platností od 1. ledna 2022.

Na webových stránkách ministerstva vnitra lze nalézt informaci o výše uvedené novelizaci zákona o matrikách a slovy ministra vnitra Víta Rakušana je zde uvedeno: „*Ve 21. století není možné ženám nařizovat, v jaké podobě mají používat své příjmení. Mají právo si vybrat a je správně, že jim to zákon konečně umožňuje,*“ říká ministr vnitra Vít Rakušan. [39]

Aktuální znění zákona č. 301/2000 o matrikách, jménu a příjmení umožňuje občankám ČR svobodnou volbu příjmení a taktéž umožňuje rodičům svobodnou volbu příjmení pro dcery. Celé znění § 69 zákona č. 301/2000, o matrikách ve znění pozdějších zákonů přikládám v příloze své práce. (příloha C) Zákon o matrikách nařizuje zápis příjmení pouze do matrik, následně potom do osobních dokladů nebo jiných veřejných listin. [40]

Knappová uvádí, že „*Jazykovědci na požádání sdělovali a sdělují, jak se podle české mluvnice konkrétní jméno skloňuje a v návaznosti na to přechyluje, přičemž pravomoc rozhodnout o zápisu s event. uvážením dalších mimojazykových aspektů vždy příslušela a přísluší matrikám.*“ [40]

Používání přechýlených či nepřechýlených příjmení v běžné či společenské komunikaci nemůže být právně vymáháno a mluvčí či pisatel se sám rozhodne, kterou variantu použije. Může respektovat přání nositelky jména, aby její jméno nebylo použito v přechýlené formě, ale je pouze na jeho zvážení, zda toto přání bude respektovat. Pokud by nevyhověl přání žadatelky, nemůže být nijak potrestán. [41] [40]

Jak uvádí Knappová, pro společenskou komunikaci v oblasti přechylování není vytvořena žádná právní norma, lze využít české mluvnice (příručky), které uvádějí spisovnou normu. [40]

Samostatnou kapitolou je používání přechýlených příjmení ve sdělovacích prostředcích. Zde ve velké míře závisí na jazykové vzdělanosti redaktorů a také na interních pravidlech jednotlivých médií. Česká televize a Český rozhlas upřednostňují přechylování, protože jejich hlavním cílem je zachování srozumitelnosti jazyka. Komentátoři dodržují doporučení Ústavu jazyka českého Akademie věd ČR a ve sporných případech si vyžádají i jeho stanovisko. Dále se řídí kodexem České televize, kde ve článku 9 jsou uvedena pravidla pro jazykový projev. [42] [19]

Dle sdělení Karla Olivy nebyla novela zákona, která umožňuje použití nepřechýleného příjmení u žen, s největší pravděpodobností jakkoli konzultována s jazykovědci. [15]

PRAKTICKÁ ČÁST

7 PROČ HOVOŘIT O (NE)PŘECHYLOVÁNÍ

Srozumitelnost a kultivovanost projevu jsou zásadní pro komunikaci v každém jazyku. Se srozumitelností souvisí i problematika (ne)přechylování. Nepřechylování příjmení je v současné době jedním z mnoha vlivů, které na češtinu působí, ovlivňují ji a mění. Mezi odbornou ani širokou veřejností však stále nepanuje jednotný postoj k této problematice. Stále proti sobě stojí argumenty pro i proti. Nejčastěji se jedná o argumenty společenské, ty jazykové se bohužel ozývají v menší míře. Velká názorová různorodost ve mně vyvolala pocit, že bych se mohla pokusit přispět, třeba jen malým dílem, k tématu a pokusit se zjistit, jak na ně reaguje široká veřejnost. Zaměřila jsem se na pohled jazykový, protože se domnívám, že je někdy opomíjen.

Praktická část mé práce spočívá v dotazníkovém šetření. Otázky jsou formulovány v kontextu běžných, každodenních situací, aby vyloučily různé možnosti výkladu. V otázkách jsou respondenti dotazováni na problematiku přechylování a skloňování ženských i mužských příjmení. Otázky se zaměřují zejména na jazykové preference a způsob použití jazyka. Odpovědi respondentů jsou graficky znázorněny s příslušným komentářem. V závěru dotazníkového šetření jsou respondenti vyzváni k vyjádření vlastního názoru na (ne)přechylování.

Informace z tohoto dotazníku mi umožnily získat přehled o názorech běžných uživatelů češtiny na problematiku (ne)přechylování.

8 METODIKA

Při zpracovávání teoretické části své práce jsem čerpala z mnoha různých materiálů týkajících se přechylování, českého jazyka a gramatiky, vývoje jazyka nebo jazyků obecně. Hlavními zdroji byly tyto publikace: *Naše a cizí příjmení v současné češtině* od Miloslavy Knappové [10] a *Akademická příručka českého jazyka* [9], dále jsem použila mnohé odborné zdroje ve formě tištěné i internetové.

Po prostudování těchto materiálů, které posloužily také jako zdroje pro teoretickou část, jsem nejprve stanovila cíle práce, vytvořila hypotézy a následně jsem na základě získaných poznatků sestavila dotazník. Jeho cílem bylo zjistit, jakým způsobem nakládají běžní uživatelé jazyka s nepřechýlenými příjmeními v každodenním životě, jak vnímají problematiku přechylování z hlediska jazykového a zda považují za přirozenější přechýlenou či nepřechýlenou variantu ženského příjmení. Dotazník byl sestaven ze 14 otázek, dvě z nich byly otevřené a dvanáct otázek bylo uzavřených. U uzavřených otázek byl pouze u jedné z nich (otázky č. 4) možný výběr z více odpovědí, u zbývajících jedenácti uzavřených odpovědí byl možný výběr pouze jedné odpovědi. Otevřená otázka č. 14 dala respondentům možnost vyjádřit se vlastními slovy k problematice přechylování.

Dotazník ve formě tištěné i elektronické (ve formátu Google Forms) jsem následně šířila mezi běžnou populaci prostřednictvím rodinných příslušníků a jejich kolegů, přátel a známých. Mezi oslovenými byli také pedagogové, kteří dotazník dále šířili mezi studenty středních a vysokých škol. Výzkum probíhal anonymně a zúčastnilo se ho 363 respondentů různého věku, pohlaví i vzdělání. Prostřednictvím elektronického formuláře vyplnilo dotazník 174 respondentů, tištěný formulář jsem získala od 189 respondentů.

Následně jsem výsledky zpracovala do tabulky za použití tabulkového procesoru Microsoft Excel. Dotazník jsem vyhodnocovala nejprve obecně, poté podle jednotlivých kritérií (podle věku, pohlaví a vzdělání) a následně jsem hledala souvislosti mezi jednotlivými otázkami.

9 VÝSLEDKY

Mého výzkumu se zúčastnilo 363 respondentů. Respondenti odpovídali na 14 otázek včetně 3 otázek demografických. Otevřené otázky byly dvě (věk a otázka č. 11), u jedné otázky (otázky č. 4) byla možnost zaškrtnout více odpovědí, u zbylých otázek byl možný výběr pouze jedné možnosti. Respondenti měli možnost neodpovědět na všechny otázky (tj. nechat jednu či více otázek bez odpovědi).

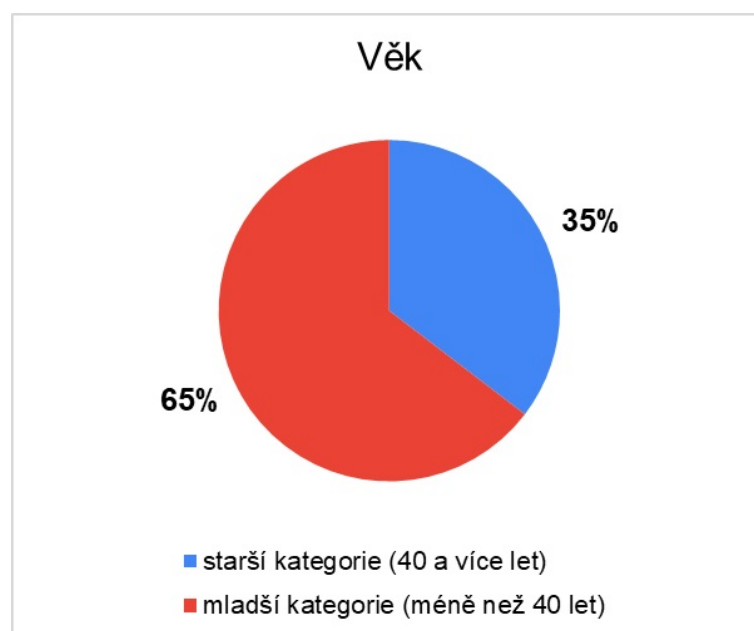
10 Charakteristika respondentů

10.1 Věk

Jaký je Váš věk?

Tato otázka byla otevřená, tj. respondenti udali svůj přesný věk.

Průměrný věk respondentů byl 32,6 let. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí mezi 13 a 81 lety.

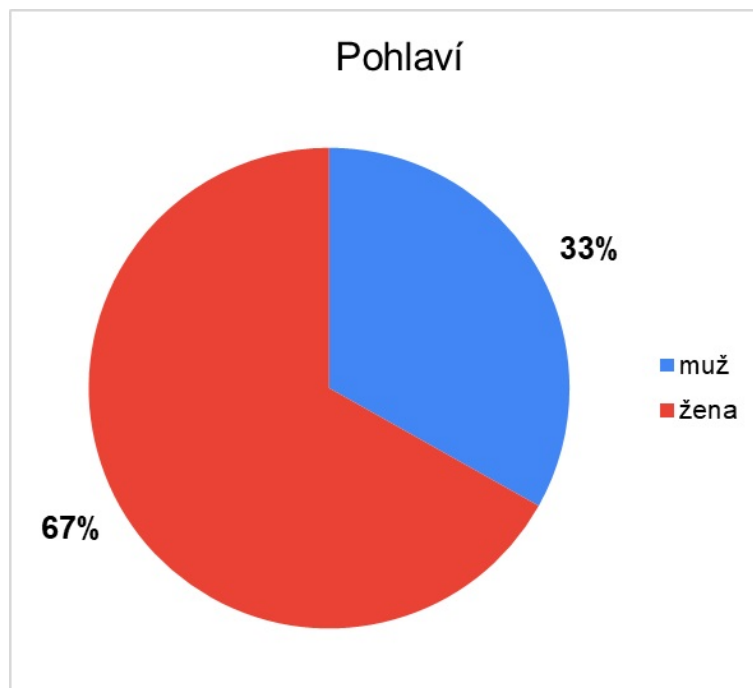
Obrázek 2: Charakteristika respondentů podle věku

Pro potřeby vyhodnocování dotazníku byli respondenti rozděleni do dvou věkových skupin. Do starší kategorie (40 a více let) patřilo 35 % respondentů, do mladší kategorie (méně než 40 let) připadlo 65 %.

10.2 Pohlaví

Jaké je vaše pohlaví?

- žena
- muž

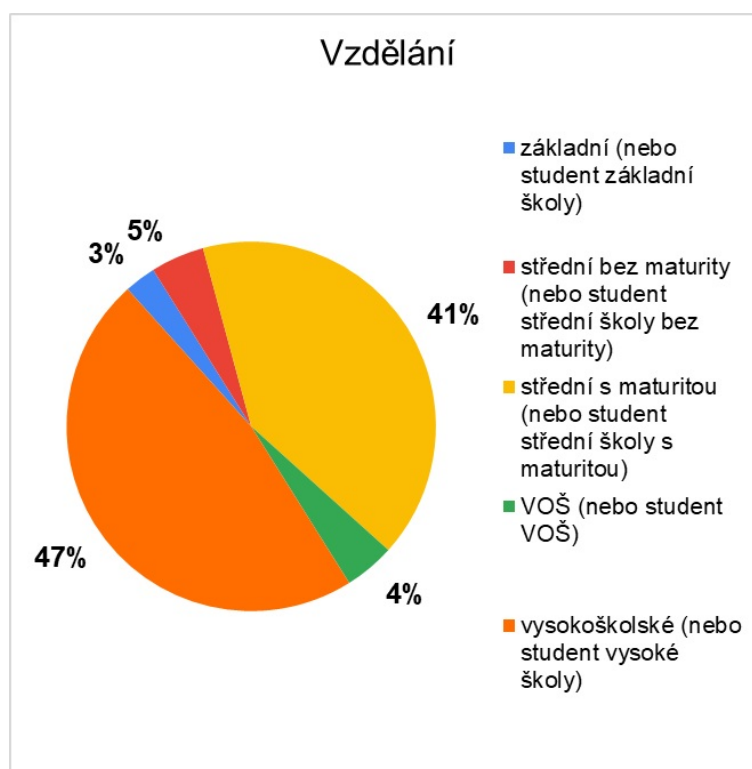
Obrázek 3: Charakteristika respondentů podle pohlaví

Z celkového počtu respondentů bylo 67 % žen a 33 % mužů.

10.3 Vzdělání

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání (popř. jakou školu právě studujete)?

- základní (nebo student základní školy)
- střední bez maturity (nebo student střední školy bez maturity)
- střední s maturitou (nebo student střední školy s maturitou)
- VOŠ (nebo student VOŠ)
- vysokoškolské (nebo student vysoké školy)

Obrázek 4: Charakteristika respondentů podle vzdělání

Z celkového počtu respondentů mělo 47 % vysokoškolské vzdělání (případně se jednalo o studenty vysoké školy), 41 % vystudovalo střední školu s maturitou (případně se jednalo o studenty střední školy s maturitou), 5 % respondentů mělo středoškolské vzdělání bez maturity (případně se jednalo o studenty střední školy bez maturity), 4 % respondentů vystudovala VOŠ (případně se jednalo o studenty VOŠ) a 3 % respondentů měla základní vzdělání (případně se jednalo o studenty základní školy).

11 Vyhodnocení dotazníku

11.1 Otázka č. 1

Na pracovní poradě byla přizvaná paní jménem Jana Kopřiva. Jakým způsobem ji uvítáte?

- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.“

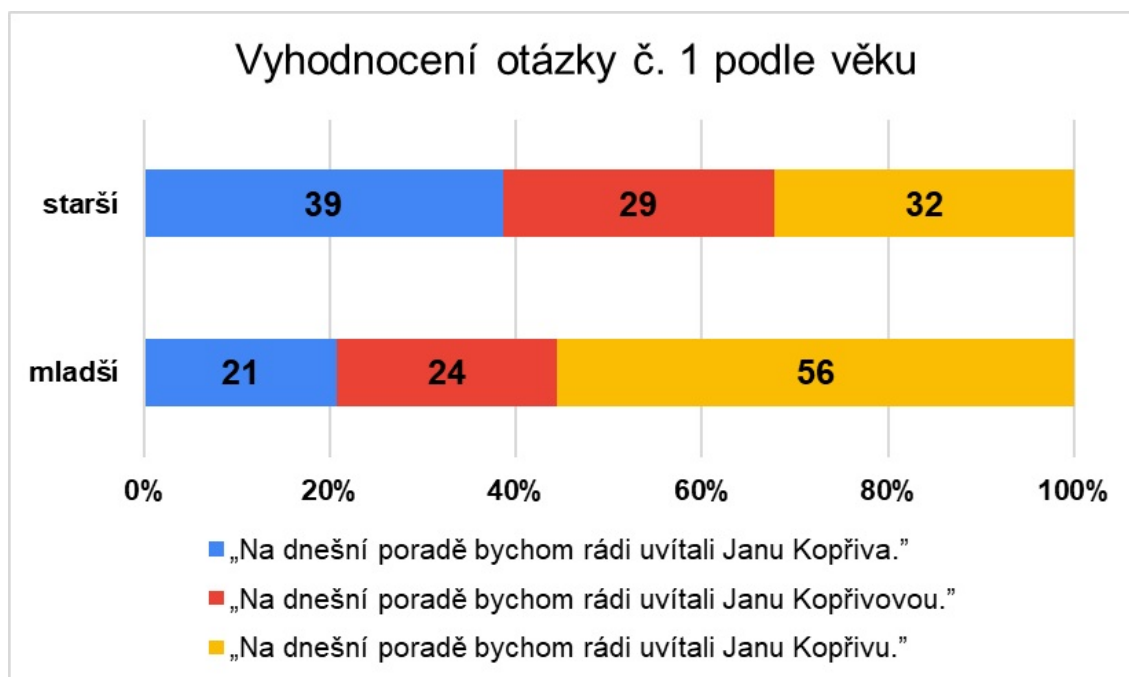

Obrázek 5: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 1

Z odpovědí vyplývá, že 47 % respondentů nepřechýlené příjmení sklonilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.), 27 % respondentů použilo nepřechýlené příjmení v neskloněné variantě (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.) a 26 % respondentů nepřechýlené příjmení přechýlilo a sklonilo v přechýlené variantě (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.).

V odpovědích na otázku č. 1 se vyskytly patrné rozdíly mezi respondenty v závislosti na věku, pohlaví a vzdělání.

11.1.1 Vyhodnocení otázky č. 1 podle věku

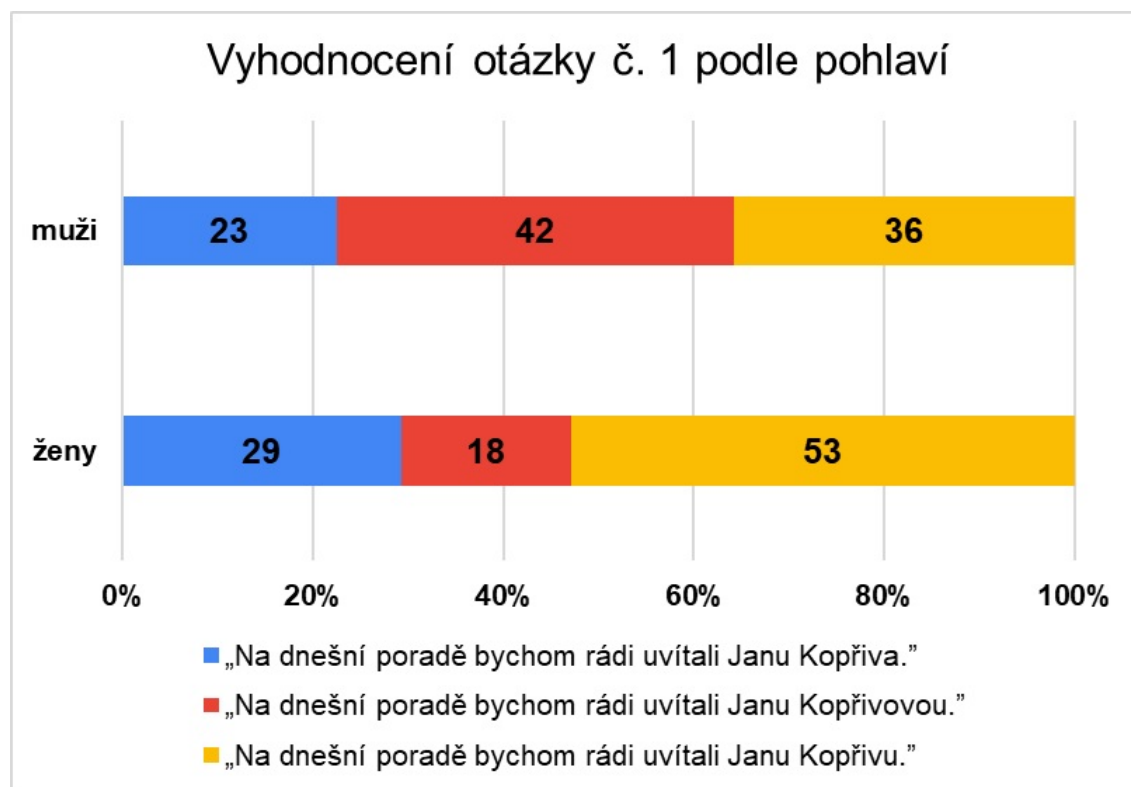

Obrázek 6: Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 1

Starší kategorie respondentů (40 a více let): V této kategorii byly odpovědi rozděleny rovnoměrněji. Nejvíce respondentů (39 %) se přiklonilo k možnosti nepřechýlené příjmení nesklonit (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.), 32 % zvolilo nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.) a 29 % respondentů příjmení přechýlilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.).

Mladší kategorie respondentů (méně než 40 let): Respondenti se ve většině (56 % respondentů) přiklonili k variantě nepřechýlené příjmení sklonit (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.), 24 % respondentů nepřechýlené příjmení přechýlilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.) a 21 % respondentů ponechalo nepřechýlené příjmení neskloněné (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.).

11.1.2 Vyhodnocení otázky č. 1 podle pohlaví

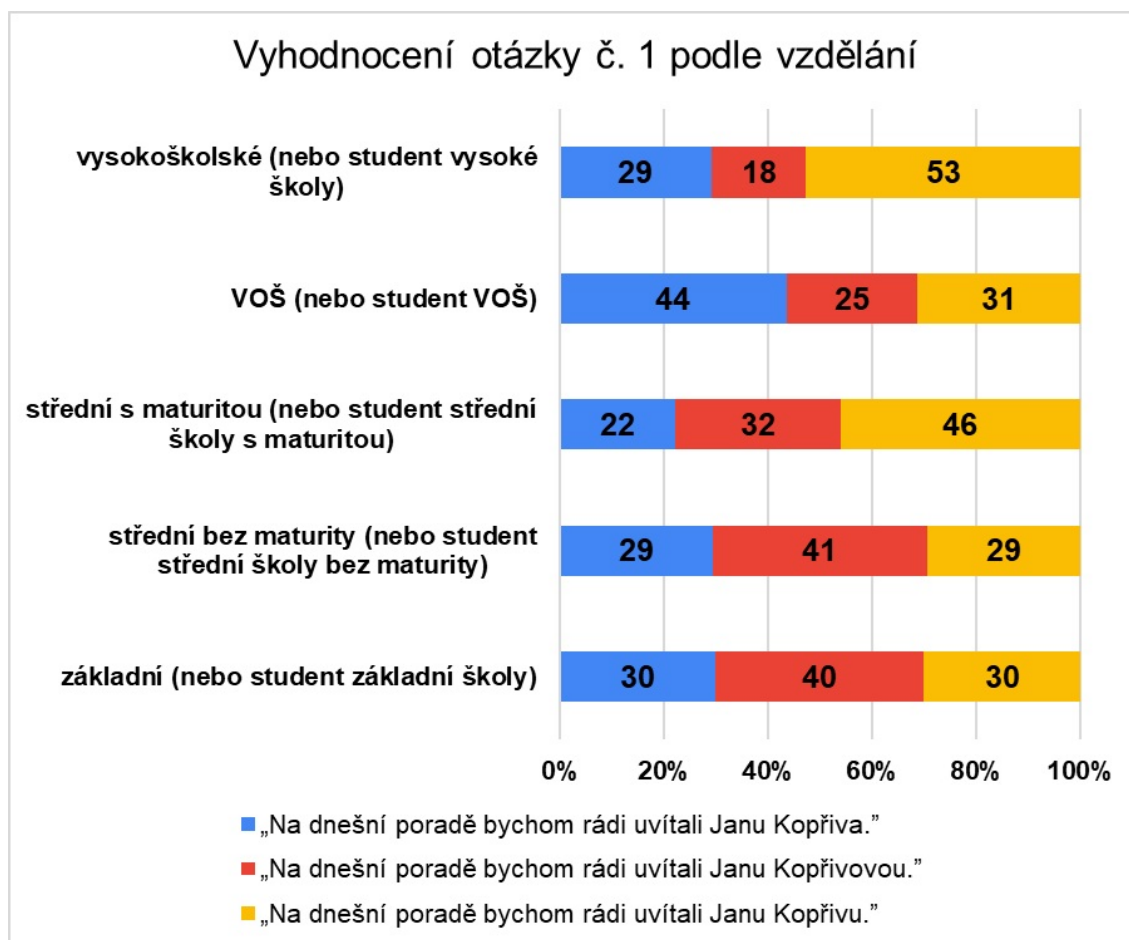

Obrázek 7: Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví

Muži: Muži se nejčastěji (ve 42 %) přikláněli k přechýlené variantě (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.), dále 36 % mužů zvolilo nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.) a 23 % mužů nepřechýlené příjmení nesklonilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.).

Ženy: Nadpoloviční většina žen (53 %) nepřechýlené příjmení sklonila (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.), dále 29 % žen nepřechýlené příjmení ponechalo neskloněné (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.) a 18 % žen nepřechýlené příjmení přechýlilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.).

11.1.3 Vyhodnocení otázky č. 1 podle vzdělání

Obrázek 8: Vyhodnocení dotazníku podle vzdělání, otázka č. 1

Respondenti, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání (případně se jedná o studenty vysoké školy): Nadpoloviční většina respondentů (53 %) nepřechýlené příjmení sklonila (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.), dále 29 % respondentů ponechalo nepřechýlené příjmení neskloněné (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.) a 18 % respondentů příjmení přechýlilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.).

Respondenti, kteří vystudovali VOŠ (případně se jedná o studenty VOŠ): Největší podíl respondentů (44 %) zvolil variantu neskloněného nepřechýleného příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.), dále 31 % respondentů zvolilo příjmení nepřechýlené, ale skloněné (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.) a 25 % respondentů příjmení přechýlilo (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.).

Respondenti, kteří dosáhli středškolského vzdělání s maturitou (případně se jedná o studenty střední školy s maturitou): Největší podíl respondentů (46 %) zvolil variantu skloněného nepřechýleného příjmení (Na dnešní poradě

bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.), dále 32 % respondentů zvolilo přechýlenou variantu (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.) a 22 % respondentů použilo příjmení v podobě nepřechýlené a neskloněné (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.).

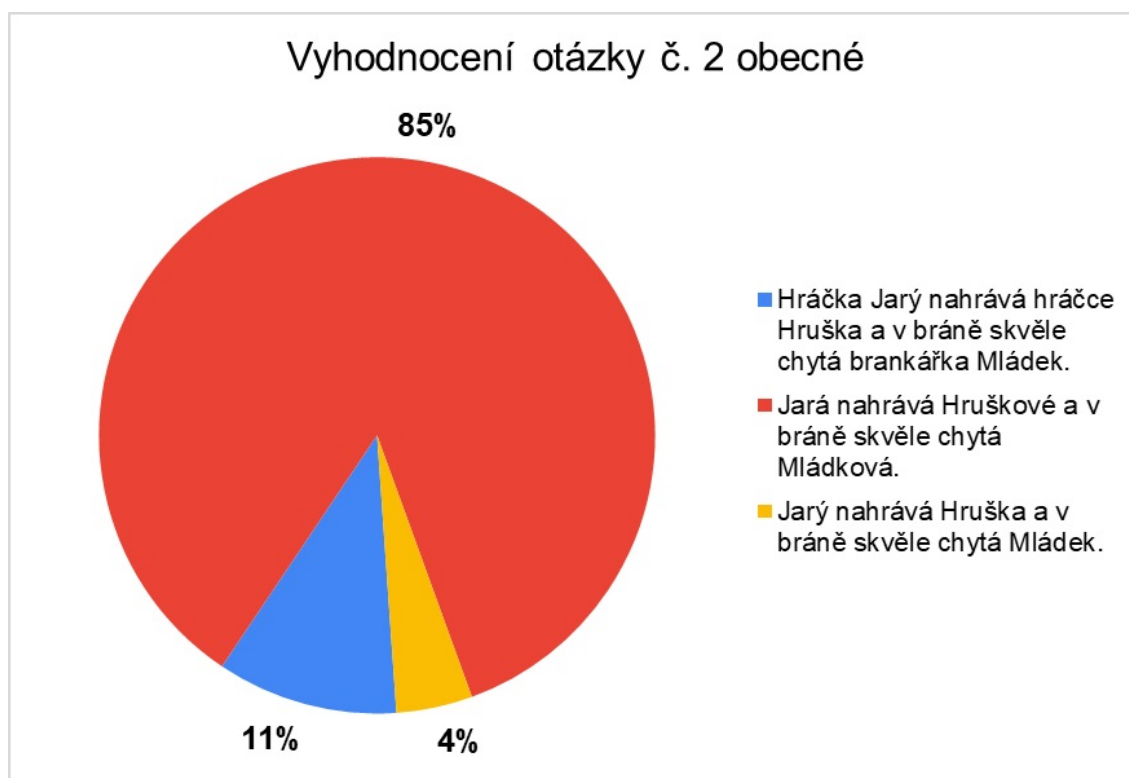
Respondenti, kteří vystudovali střední školu bez maturity (případně se jedná o studenty střední školy bez maturity): Největší podíl respondentů (41 %) zvolil přechýlenou variantu příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.), dále 29 % respondentů vybralo skloněnou podobu nepřechýleného příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.) a stejný podíl respondentů zvolil také podobu nepřechýlenou a neskloněnou (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.).

Respondenti, kteří dosáhli základního vzdělání (případně se jedná o studenty základní školy): Největší podíl respondentů (40 %) zvolil přechýlenou variantu příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.), dále 30 % respondentů zvolilo nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.) a stejný podíl respondentů použil nepřechýlené příjmení v neskloněné formě (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.).

11.2 Otázka č. 2

Kterou z následujících variant komentování utkání upřednostňujete během sportovního přenosu? Měla by být zachována srozumitelnost i úspornost projevu (text pojednává o hráčkách ženského fotbalu).

- Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.
- Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.
- Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.

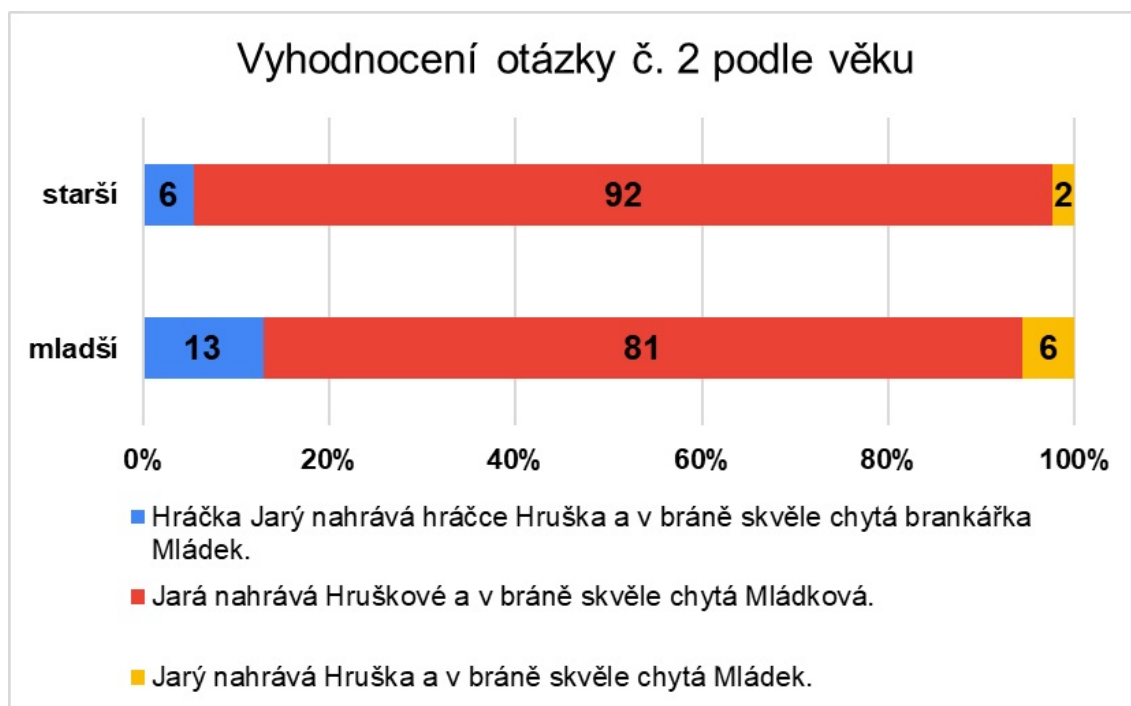

Obrázek 9: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 2

V případě českých ženských hráček by během sportovního přenosu upřednostnilo 85 % respondentů variantu přechýlenou (Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.), nepřechýlenou variantu příjmení doplněnou o pomocná slova, která lze skloňovat (Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.) by preferovalo 11 % respondentů a 4 % respondentů by volila nepřechýlenou variantu bez doplňujícího slova (Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.).

V odpovědích na otázku č. 2 se vyskytly patrné rozdíly v odpovědích respondentů v závislosti na věku. Rozdíly mezi skupinami rozdělenými podle pohlaví a vzdělání nebyly výrazné.

11.2.1 Vyhodnocení otázky č. 2 podle věku

Obrázek 10: Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 2

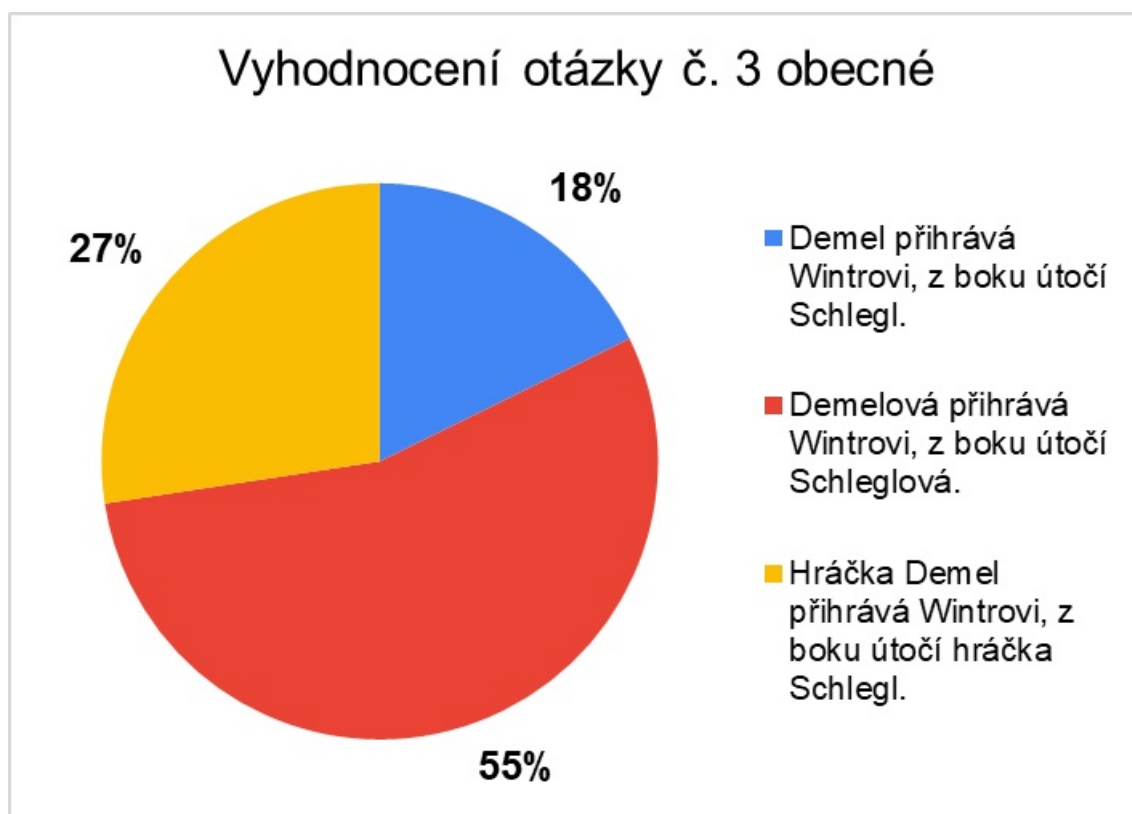
Starší kategorie respondentů (40 a více let): Většina respondentů (92 %) z této kategorie se přiklonila k přechýlené podobě příjmení (Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.). Dále 6 % respondentů upřednostnilo možnost příjmení nepřechýlit a doplnit je o pomocné slovo (Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.) a 2 % respondentů zvolila nepřechýlenou podobu příjmení bez doplňujících slov Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.).

Mladší kategorie respondentů (méně než 40 let): Také v této kategorii se většina respondentů (81 %) přiklonila k přechýlené podobě příjmení (Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.), nepřechýlenou variantu doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.) zvolilo 13 % respondentů a 6 % respondentů z této kategorie zvolilo nepřechýlenou podobu jmen bez doplňujícího slova (Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.).

11.3 Otázka č. 3

Na benefičním fotbalovém zápasu smíšených družstev se sešli hráči mužského (Wintř) i ženského (Demel a Schlegl) fotbalu. Která varianta komentování utkání vám připadá nejsrozumitelnější?

- Demel přihrává Wintřovi, z boku útočí Schlegl.
- Demelová přihrává Wintřovi, z boku útočí Schleglová.
- Hráčka Demel přihrává Wintřovi, z boku útočí hráčka Schlegl.

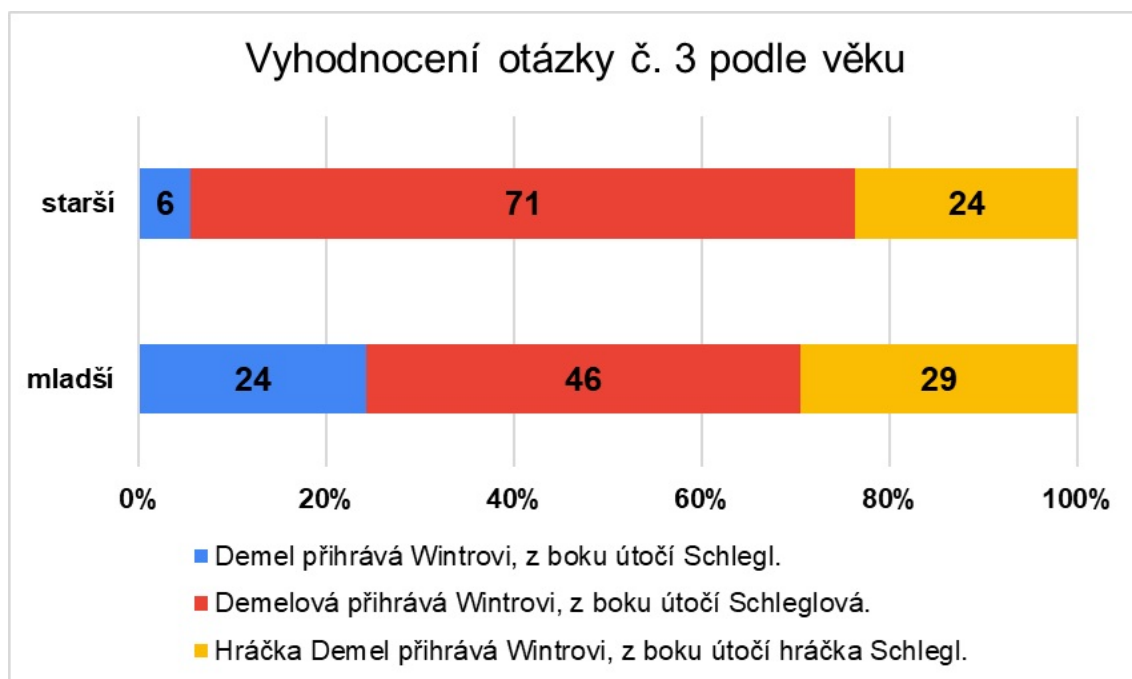

Obrázek 11: Obecné vyhodnocení dotazníku otázka č. 3

V případě cizích ženských příjmení by během sportovního přenosu volilo 55 % respondentů variantu přechýlenou (Demelová přihrává Wintřovi, z boku útočí Schleglová.), 27 % respondentů preferuje variantu nepřechýlenou doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Demel přihrává Wintřovi, z boku útočí hráčka Schlegl.) a 18 % respondentů upřednostnilo variantu nepřechýlenou bez doplňujícího slova (Demel přihrává Wintřovi, z boku útočí Schlegl.).

V odpovědích na otázku č. 3 se vyskytly patrné rozdíly mezi respondenty v závislosti na věku a pohlaví. Rozdíly ve skupinách rozdělených podle vzdělání nebyly výrazné.

11.3.1 Vyhodnocení otázky č. 3 podle věku

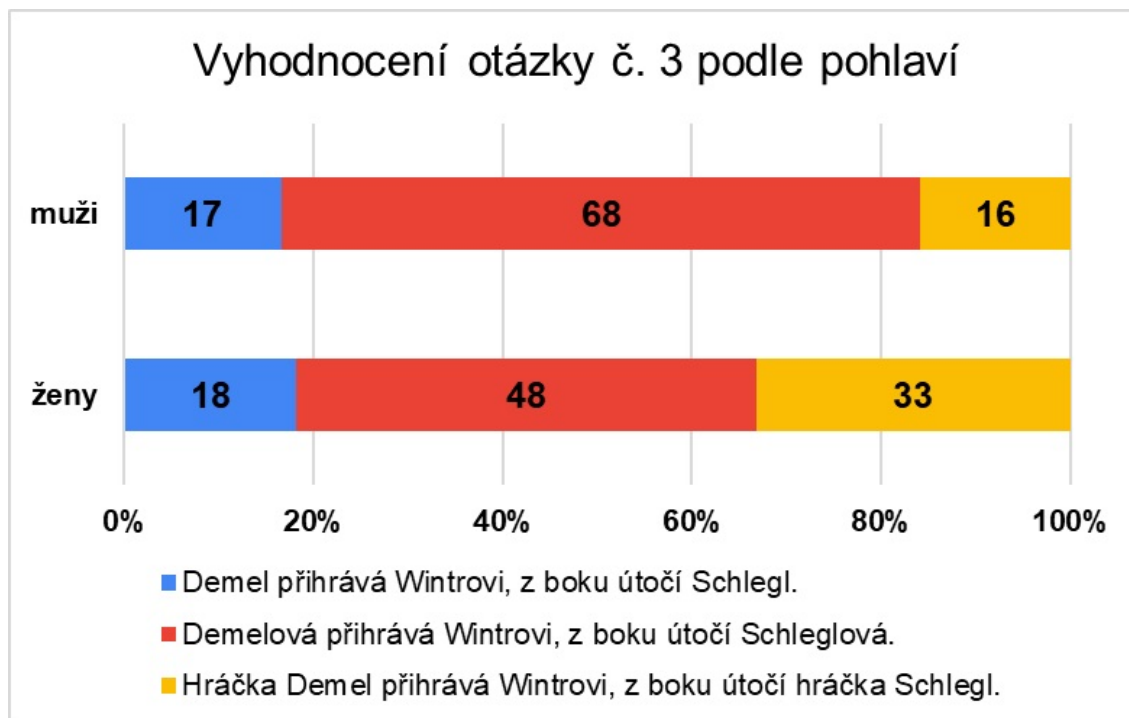

Obrázek 12: Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 3

Starší kategorie respondentů (40 a více let): Nadpoloviční většina respondentů (71 %) zvolila přechýlenou variantu (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.), dále 24 % respondentů zvolilo nepřechýlenou variantu doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.) a 6 % respondentů zvolilo nepřechýlenou variantu příjmení bez doplňujícího slova (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.).

Mladší kategorie respondentů (méně než 40 let): Největší podíl respondentů (46 %) upřednostnil přechýlenou variantu příjmení (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.), 29 % respondentů zvolilo nepřechýlenou možnost doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.) a 24 % respondentů zvolilo nepřechýlenou podobu příjmení bez doplňujícího slova (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.).

11.3.2 Vyhodnocení otázky č. 3 podle pohlaví

Obrázek 13: Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 3

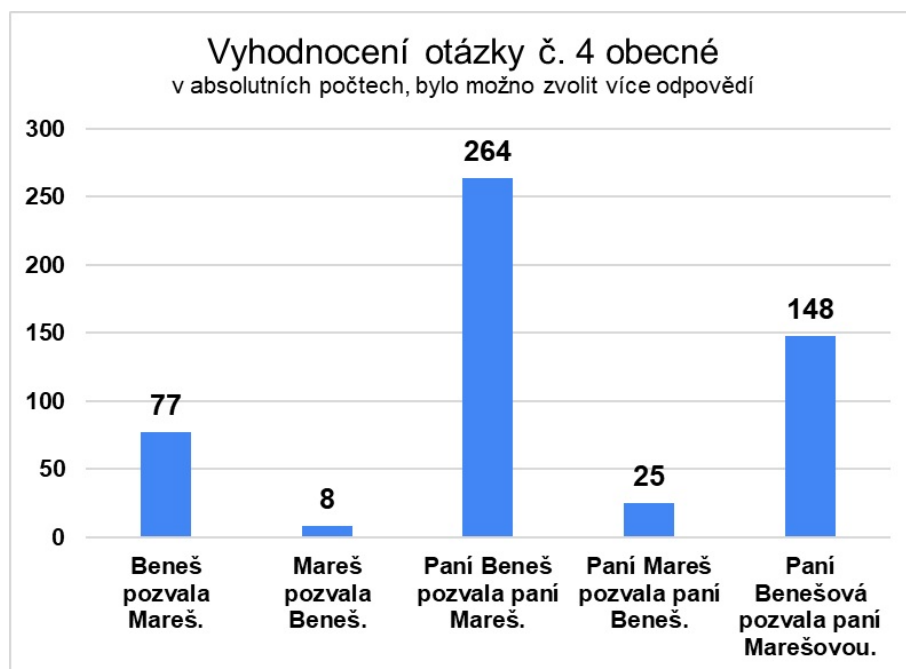
Muži: Nadpoloviční většina mužů upřednostnila přechýlenou podobu příjmení (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.), 17 % mužů zvolilo nepřechýlenou podobu příjmení bez doplňujícího slova (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.) a 16 % mužů vybralo možnost nepřechýlenou doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.).

Ženy: Největší podíl žen (48 %) zvolil přechýlenou podobu příjmení (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.), 33 % žen zvolilo možnost nepřechýlenou doplněnou o pomocné slovo (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.) a 18 % žen zvolilo nepřechýlenou podobu příjmení bez doplňujícího slova (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.).

11.4 Otázka č. 4

Paní Beneš organizuje oslavu. Mezi pozvanými je také paní Mareš. Která z následujících vět zachovává tento význam?

- Beneš pozvala Mareš.
- Mareš pozvala Beneš.
- Paní Beneš pozvala paní Mareš.
- Paní Mareš pozvala paní Beneš.
- Paní Benešová pozvala paní Marešovou.

Obrázek 14: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 4

U této otázky bylo možné zvolit více odpovědí, z tohoto důvodu byla vyhodnocena v absolutních číslech.

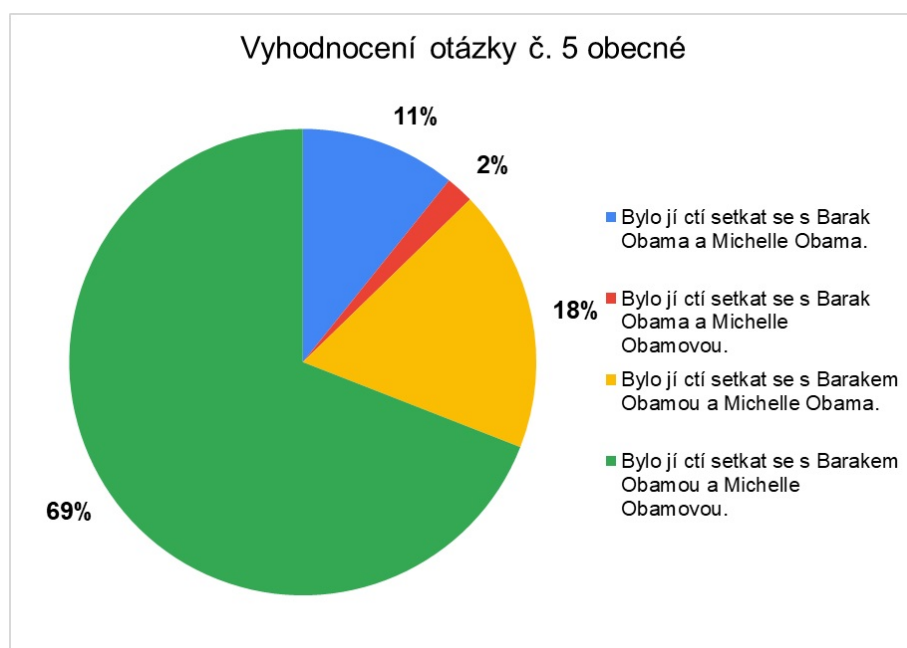
Z celkového počtu 363 respondentů zvolilo 264 respondentů variantu „Paní Beneš pozvala paní Mareš,“ přechýlenou variantu „Paní Benešová pozvala paní Marešovou,“ použilo 148 respondentů, 77 respondentů vybralo možnost „Beneš pozvala Mareš,“ variantu „Paní Mareš pozvala paní Beneš,“ zvolilo 25 respondentů a 8 % respondentů vybralo možnost „Mareš pozvala Beneš.“

V odpovědích na otázku č. 4 nebyly pozorovány výrazné rozdíly mezi respondenty v závislosti na jejich věku, pohlaví ani vzdělání.

11.5 Otázka č. 5

U cizích jmen bývá často nepřechýlování podmíněno snahou nezkomolit ženské příjmení. Nicméně i skloňováním cizích mužských jmen dochází k jejich deformaci. Kterou variantu upřednostňujete?

- Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obama.
- Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obamovou.
- Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obama.
- Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obamovou.

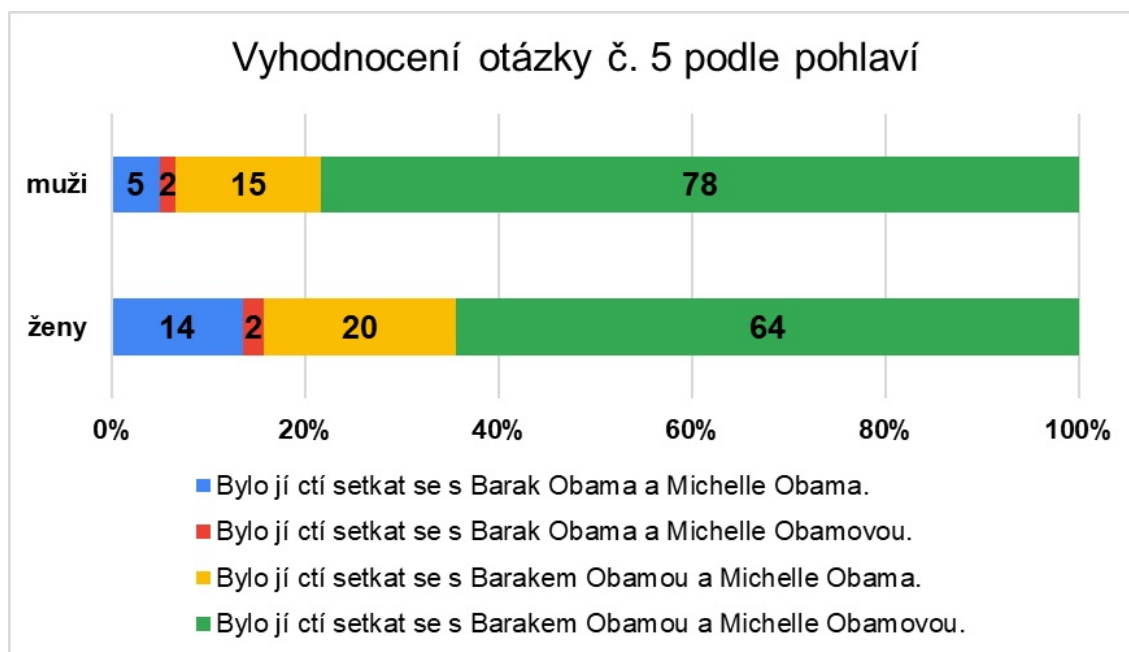

Obrázek 15: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 5

Možnost zahrnující přechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obamovou.) zvolilo 69 % respondentů. Variantu obsahující nepřechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obama.) vybralo 18 % respondentů. 11 % respondentů použilo možnost zahrnující nepřechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské jméno (Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obama.). Možnost, která obsahuje přechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské jméno, zvolila 2 % respondentů.

V odpovědích na otázku č. 5 se vyskytly patrné rozdíly mezi respondenty v závislosti na pohlaví. Rozdíly mezi skupinami rozdělenými podle věku a vzdělání nebyly výrazné.

11.5.1 Vyhodnocení otázky č. 5 podle pohlaví

Obrázek 16: Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 5

Muži: Více než tři čtvrtiny (78 %) mužů zvolily možnost zahrnující přechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obamovou.), 15 % mužů zvolilo možnost, která obsahovala nepřechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obama.), 5 % mužů vybralo možnost zahrnující nepřechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obama.) a 2 % mužů zvolila možnost, která zahrnovala přechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obamovou.).

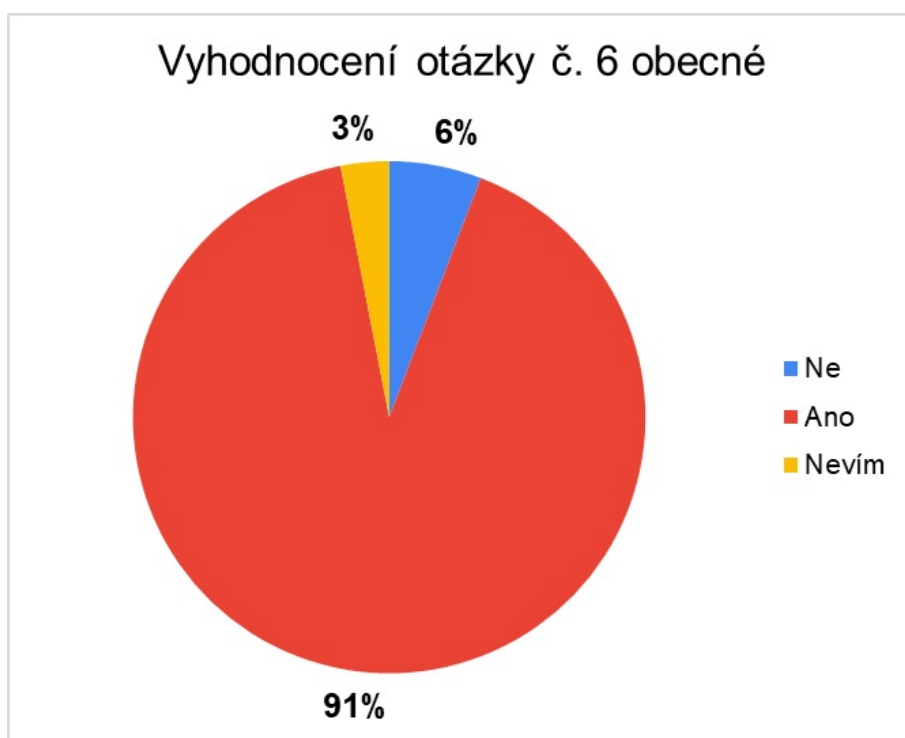
Ženy: Nadpoloviční většina respondentek (64 %) zvolila přechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obamovou.), 20 % respondentek zvolilo variantu zahrnující nepřechýlené ženské příjmení a skloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obama.), 14 % respondentek vybralo možnost obsahující nepřechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obama.) a 2 % respondentek zvolila možnost, která zahrnovala přechýlené ženské příjmení a neskloněné mužské příjmení (Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obamovou.).

11.6 Otázka č. 6

Geniální architekt Antoni Gaudí vynikal ve škole v geometrii. Bez Gaudího by dnes Barcelona nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Gaudímu a jeho architektuře.

Připadá Vám přirozené skloňovat cizí mužské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Obrázek 17: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 6

Skloňování cizího mužského příjmení považuje 91 % respondentů za přirozené, 6 % respondentů za nepřirozené a 3 % zvolila možnost „Nevím“.

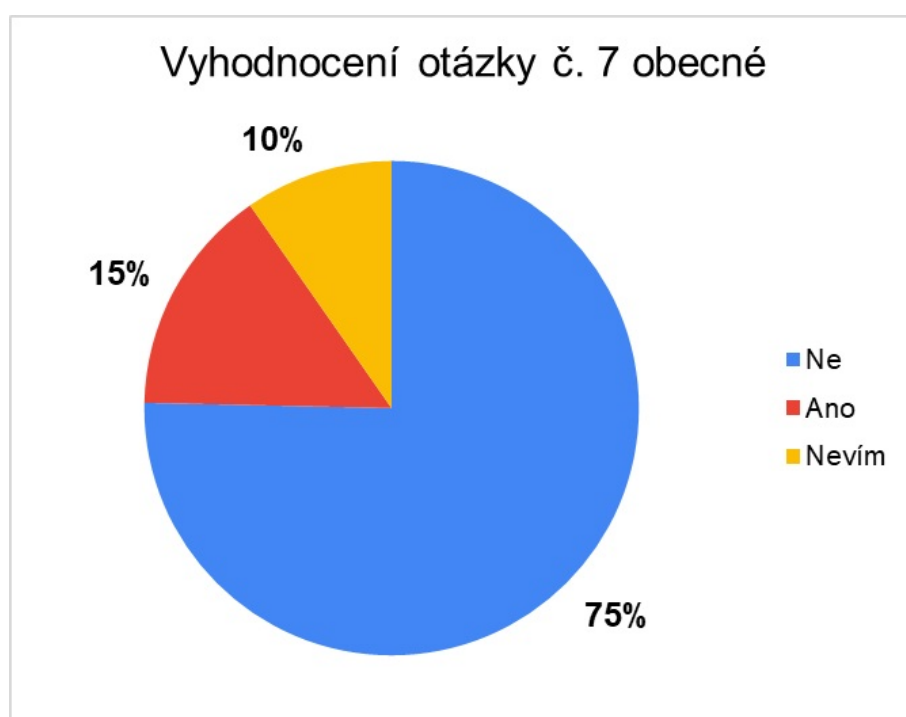
V odpovědích na otázku č. 6 nebyly pozorovány výrazné rozdíly mezi respondenty v závislosti na jejich věku, pohlaví ani vzdělání.

11.7 Otázka č. 7

Geniální architektka Anna Holeček vynikala ve škole v geometrii. Bez Holeček by dnes Praha nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Holeček a její architektuře.

Přijde Vám přirozené nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Obrázek 18: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 7

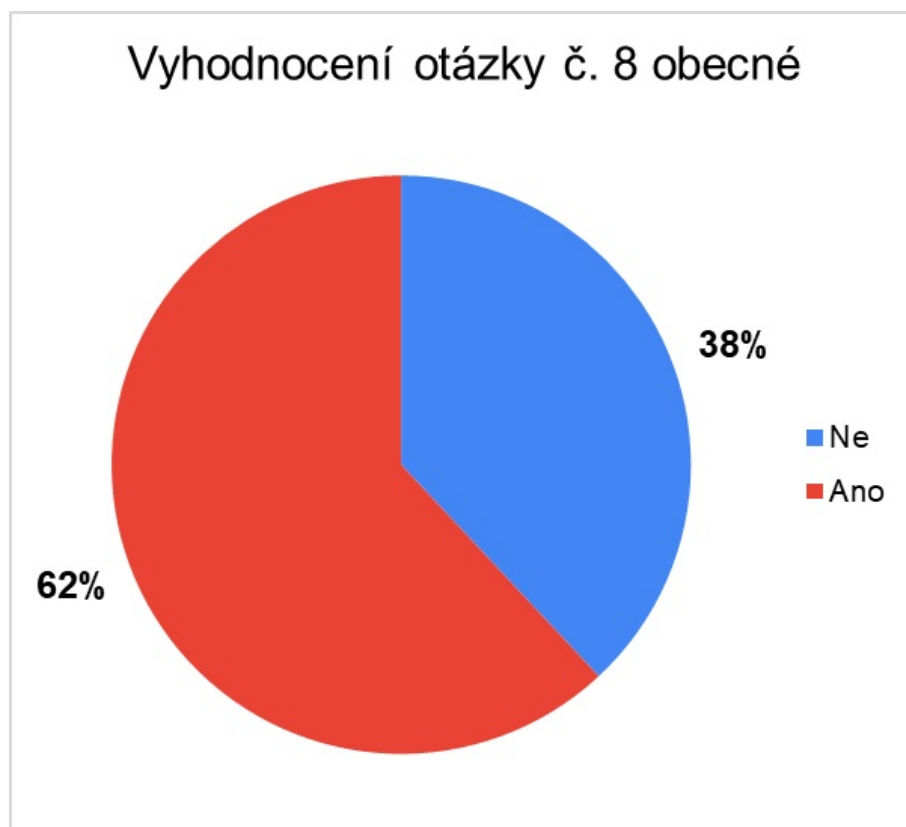
Nepřechylování a neskloňování českých ženských příjmení považuje 75 % respondentů za nepřirozené, 15 % respondentů za přirozené a 10 % respondentů zvolilo možnost „Nevím“.

V odpovědích na otázku č. 7 nebyly pozorovány výrazné rozdíly mezi respondenty v závislosti na jejich věku, pohlaví ani vzdělání.

11.8 Otázka č. 8

Jméno českého spisovatele Eduarda Štorcha bylo v litevštině pozměněno do podoby Eduardas Štorchas. Jaroslav Hašek je uváděn jako Jaroslavas Hašekas. Považujete tuto změnu jména za nepřipustné komolení?

- Ano
- Ne

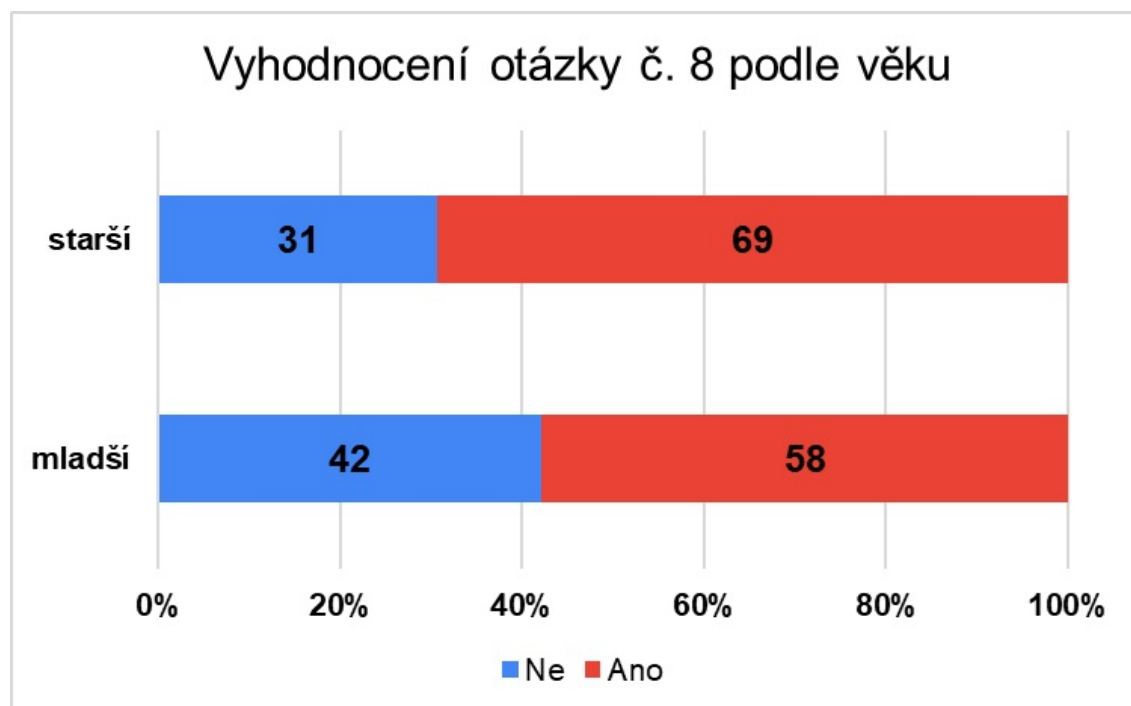

Obrázek 19: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 8

Podoby jmen, které používá litevský jazykový systém pro česká mužská jména, považuje 62 % respondentů za nepřipustné komolení, 38 % respondentů se s tímto tvrzením neztotožňuje.

V odpovědích na otázku č. 8 se vyskytly patrné rozdíly mezi respondenty v závislosti na jejich věku. Rozdíly mezi skupinami rozdělenými podle pohlaví a vzdělání nebyly výrazné.

11.8.1 Vyhodnocení otázky č. 8 podle věku

Obrázek 20: Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 8

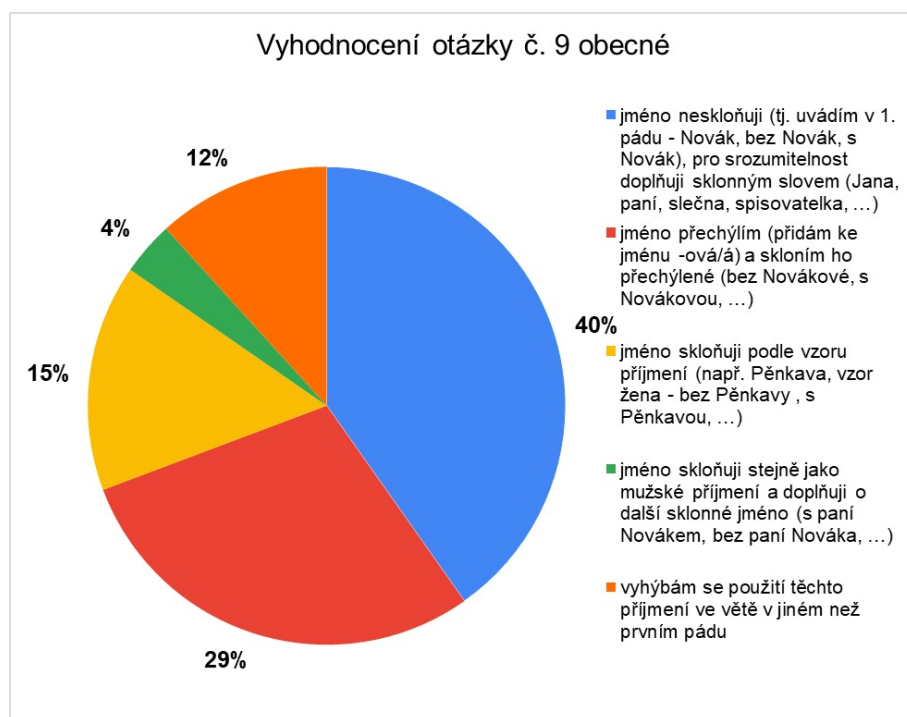
Starší kategorie respondentů (40 a více let): Způsob, jakým zachází litevština s českými jmény, považovalo 69 % respondentů za nepřipustné komolení, s tímto tvrzením nesouhlasilo 31 % respondentů spadajících do této kategorie.

Mladší kategorie respondentů (do 40 let): Podobu, v jaké jsou česká jména zařazována do litevského jazykového systému, považovalo 58 % respondentů za nepřipustné komolení, opačného názoru bylo 42 % respondentů patřících do této kategorie.

11.9 Otázka č. 9

Pokud byste měli použít nepřechýlené ženské příjmení ve větě, jak byste postupovali, aby byla zachována srozumitelnost věty?

- jméno neskloňuji (tj. uvádím v 1. pádu - Novák, bez Novák, s Novák), pro srozumitelnost doplňuji sklonným slovem (Jana, paní, slečna, spisovatelka, ...)
- jméno skloňuji stejně jako mužské příjmení a doplňuji o další sklonné jméno (s paní Novákem, bez paní Nováka, ...)
- jméno skloňuji podle vzoru příjmení (např. Pěnkava, vzor žena - bez Pěnkavy, s Pěnkavou, ...)
- jméno přechýlím (přidám ke jménu -ová/á) a skloním ho přechýlené (bez Novákové, s Novákovou, ...)
- vyhýbám se použití těchto příjmení ve větě v jiném než prvním pádu

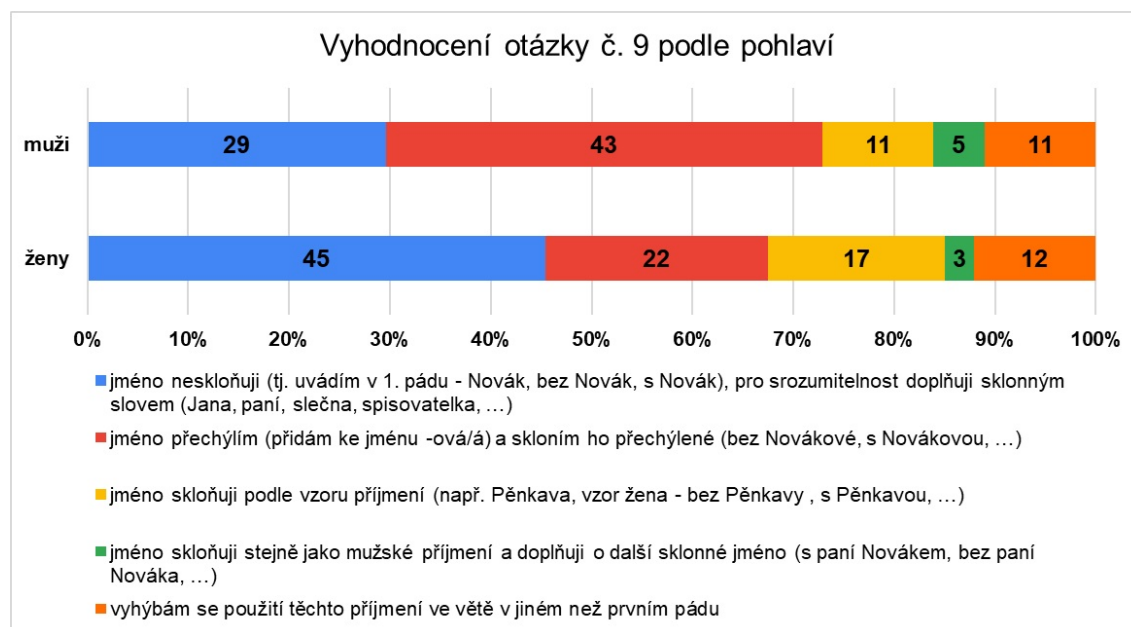

Obrázek 21: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 9

Při používání nepřechýlených příjmení ve větě 40 % respondentů toto příjmení neskloňuje (tj. uvádí vždy v 1. pádu) a doplňuje ho o jiné sklonné slovo, 29 % respondentů příjmení přechýlí, 15 % respondentů příjmení skloňuje podle jeho vzoru (např. podle vzorů rodu ženského u příjmení, která jsou tvaroslovně podstatná jména rodu ženského), 12 % respondentů uvedlo, že se vyhýbají použití těchto příjmení v jiném než 1. pádu, a 4 % respondentů skloňují nepřechýlené ženské příjmení stejně jako příjmení mužské.

U této otázky se vyskytly patrné rozdíly v odpovědích respondentů v závislosti na pohlaví. Rozdíly mezi skupinami rozdělenými podle věku a vzdělání nebyly výrazné.

11.9.1 Vyhodnocení otázky č. 9 podle pohlaví

Obrázek 22: Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 9

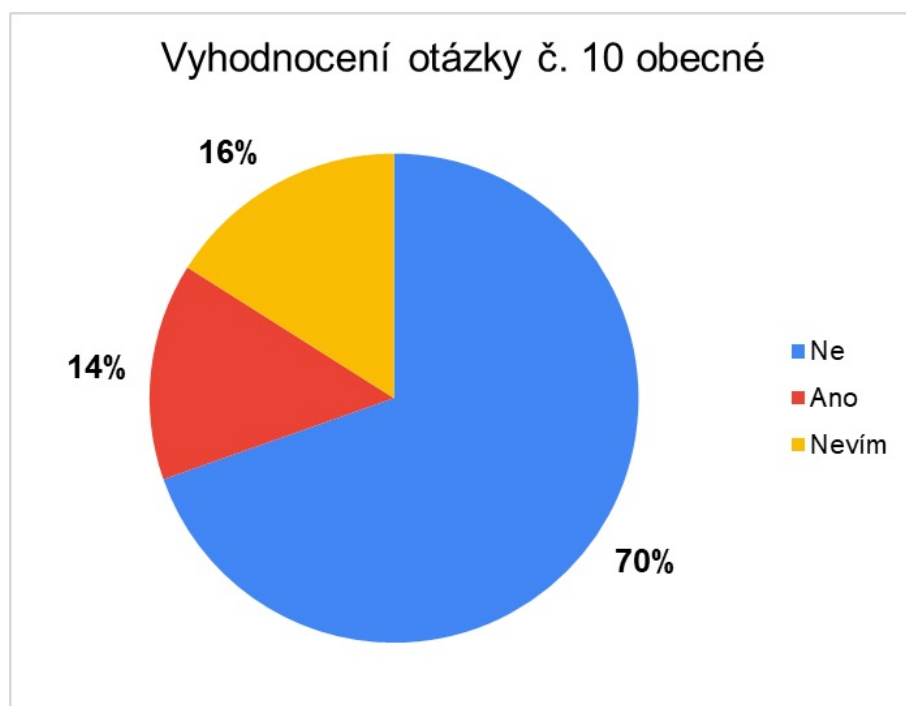
Muži: Největší podíl mužů (43 %) uvedl, že nepřechýlené příjmení přechýlí a skloní přechýlené, 29 % mužů nepřechýlené příjmení nesklonuje a doplňuje o sklonné slovo, 11 % mužů nepřechýlené příjmení skloňuje podle vzoru příjmení a stejný podíl mužů se vyhýbá použití těchto příjmení v jiném než prvním pádu a 5 % respondentů skloňuje nepřechýlené ženské příjmení stejně jako mužské.

Ženy: Největší podíl žen (45 %) uvedl, že nepřechýlené příjmení nesklonuje a doplňuje o sklonné slovo, dále 22 % respondentek dané jméno přechýlí, 17 % žen nepřechýlené příjmení skloňuje podle vzoru příjmení, 12 % respondentek se vyhýbá použití nepřechýlených příjmení v jiném než prvním pádu a 3 % respondentů skloňuje nepřechýlené ženské příjmení stejně jako mužské příjmení.

11.10 Otázka č. 10

Měli by mít muži v rámci rovnoprávnosti možnost zvolit si příjmení v přechýlené formě (např. Adam Zajícová)?

- Ano
- Ne
- Nevím

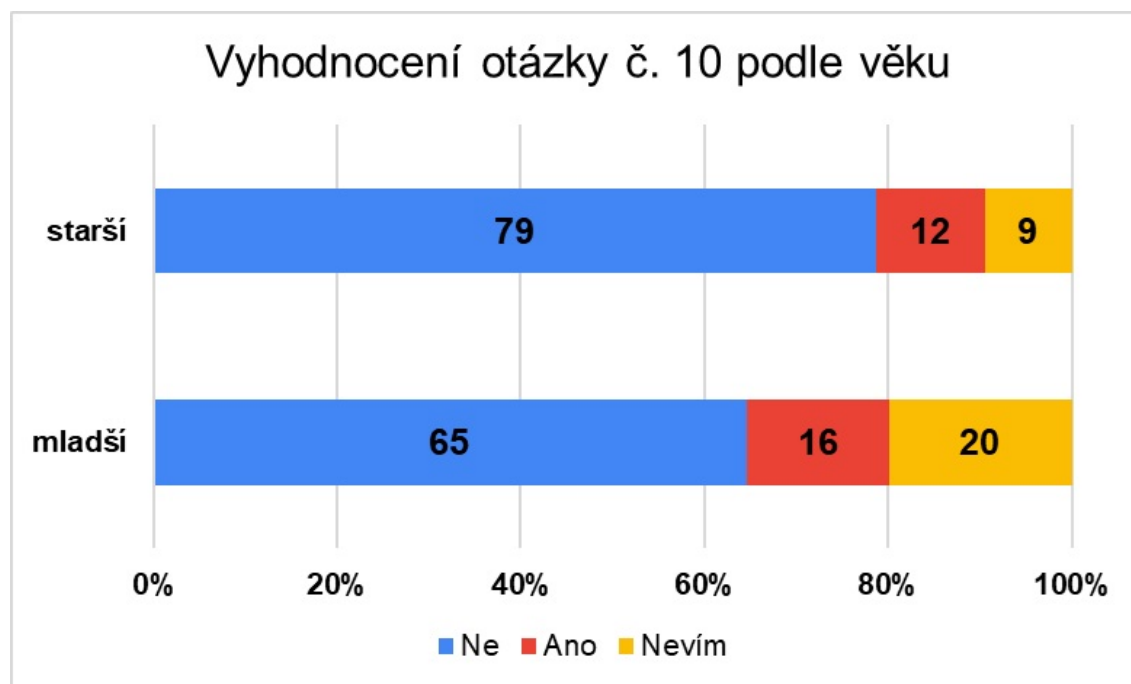

Obrázek 23: Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 10

Názor, že v rámci rovnoprávnosti by měli muži mít možnost zvolit si příjmení v ženském tvaru, zastává 14 % respondentů, opačný názor zastává 70 % respondentů, 16 % respondentů zvolilo možnost „Nevím“.

U otázky č. 10 se objevily patrné rozdíly v odpovědích mezi respondenty v závislosti na jejich věku a pohlaví. Rozdíly mezi skupinami rozdělenými podle vzdělání nebyly výrazné.

11.10.1 Vyhodnocení otázky č. 10 podle věku

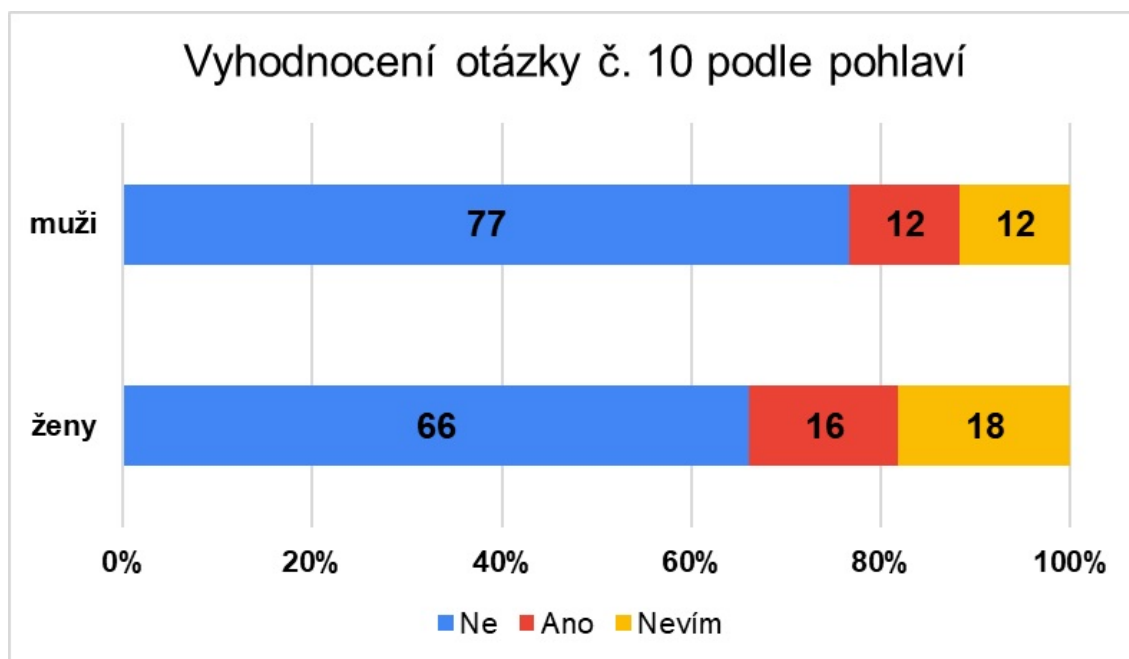

Obrázek 24: Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 10

Starší kategorie respondentů (40 a více let): Více než tři čtvrtiny respondentů (79 %) uvedly, že muži by neměli mít možnost zvolit si příjmení v přechýlené podobě, opačný názor zastávalo 12 % respondentů a 9 % respondentů zvolilo možnost „Nevím“.

Mladší kategorie respondentů (do 40 let): Nadpoloviční většina respondentů (65 %) se nedomnívá, že v rámci rovnoprávnosti by muži měli mít možnost zvolit si příjmení v přechýlené podobě, opačný názor zastává 16 % respondentů, možnost „Nevím“ vybralo 20 % respondentů.

11.10.2 Vyhodnocení otázky č. 10 podle pohlaví

Obrázek 25: Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 10

Muži: Více než tři čtvrtiny mužů (77 %) se domnívají, že by muži neměli mít možnost zvolit si přechýlené příjmení, 12 % mužů zastává opačný názor a stejný počet mužů zvolil variantu „Nevím“.

Ženy: Nadpoloviční většina žen (65 %) se domnívá, že by mužům nemělo být umožněno zvolit si přechýlené příjmení. Opačný názor zastává 16 % žen a 18 % respondentek vybralo možnost „Nevím“.

11.11 Otázka č. 11

Pokud je ještě něco, co byste k danému tématu rádi zmínili, budu velice ráda. Může se jednat o Váš názor, postoj, nápad, zkušenost nebo jakýkoliv jiný poznatek k dané problematice (zejména co se týče přechylování/nepřechylování českých jmen).

Odpovědi na tuto otázku naleznete v příloze B této práce.

12 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek

Po obecném vyhodnocení dotazníku jsem se soustředila na případné vztahy mezi odpověďmi na otázky a nalezení souvislostí. Respondenty jsem rozdělila do skupin dle odpovědí na danou otázku a následně jsem vyhodnotila odpovědi na druhou otázku (v procentech) pro tyto skupiny. Odpovědi poukazující na názorový nesoulad jsou označeny kurzívou. Grafické zpracování tohoto porovnání je uvedeno v příloze práce.

12.1 Otázky č. 1 a č. 7

Otázka č. 1: Na pracovní poradě byla přizvaná paní jménem Jana Kopřiva. Jakým způsobem ji uvítáte?

- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.“

Otázka č. 7: Geniální architektka Anna Holeček vynikala ve škole v geometrii. Bez Holeček by dnes Praha nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Holeček a její architektuře.

Přijde Vám přirozené nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Z celkového počtu respondentů vybralo 47 % jako odpověď na otázku č. 1 **skloněnou podobu nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 77 % považuje *neskloňování a nepřechylování českých ženských příjmení* za *nepřirozené*
- 11 % vnímá **neskloňování a nepřechylování českých ženských příjmení** za **přirozené**
- 12 % vybralo možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů volilo 26 % jako odpověď na otázku č. 1 **přechýlenou variantu** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 89 % považuje **neskloňování a nepřechýlování českých ženských příjmení za nepřírozené**
- 6 % považuje *neskloňování a nepřechýlování českých ženských příjmení za **přírozené***
- 5 % uvedlo možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů vybralo 27 % jako odpověď na otázku č. 1 **neskloněnou podobu nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 59 % považuje *nepřechýlování a neskloňování českého ženského příjmení za **nepřírozené***
- 30 % vnímá **nepřechýlování a neskloňování českých ženských příjmení jako **přírozené****
- 11 % zvolilo možnost „Nevím“

12.2 Otázky č. 1 a č. 9

Otázka č. 1: Na pracovní poradě byla přizvaná paní jménem Jana Kopřiva. Jakým způsobem ji uvítáte?

- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.“
- „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.“

Otázka č. 9: Pokud byste měli použít nepřechýlené ženské příjmení ve větě, jak byste postupovali, aby byla zachována srozumitelnost věty?

- jméno neskloňuji (tj. uvádím v 1. pádu - Novák, bez Novák, s Novák), pro srozumitelnost doplňuji sklonným slovem (Jana, paní, slečna, spisovatelka, ...)
- jméno skloňuji stejně jako mužské příjmení a doplňuji o další sklonné jméno (s paní Novákem, bez paní Nováka, ...)
- jméno skloňuji podle vzoru příjmení (např. Pěnkava, vzor žena - bez Pěnkavy, s Pěnkavou, ...)
- jméno přechýlím (přidám ke jménu -ová/á) a skloním ho přechýlené (bez Novákové, s Novákovou, ...)
- vyhýbám se použití těchto příjmení ve větě v jiném než prvním pádu

Z celkového počtu respondentů odpovědělo 12 % na otázku č. 9 tvrzením, že se **vyhýbají použití nepřechýlených příjmení ve větě v jiném než 1. pádě**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 1 následovně:

- 52 % zvolilo **nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.)
- 24 % vybralo **přechýlenou možnost** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.)
- 24 % volilo **neskloněnou podobu nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.)

Z celkového počtu respondentů odpověděla 4 % na otázku č. 9 tvrzením, že ve větě **skloňují nepřechýlené příjmení stejně jako mužské příjmení a doplňují ho o další sklonné jméno** (s paní Novákem, bez paní Nováka...). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 1 následovně:

- 62 % volilo **nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.)
- 23 % zvolilo **přechýlenou podobu příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.)
- 15 % vybralo **nepřechýlený a neskloněný tvar příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.)

Z celkového počtu respondentů zvolilo 15 % jako odpověď na otázku č. 9 tvrzení, že ve větě nepřechýlené příjmení **skloňují podle vzoru daného příjmení** (např. Pěnkava, vzor žena - bez Pěnkavy, s Pěnkavou, ...), odpovídali na otázku č. 1 následovně:

- 67 % se přiklonilo k **nepřechýlené, ale skloněné podobě** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.)
- 22 % volilo **neskloněnou podobu nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.)
- 11 % dalo přednost **přechýlené podobě** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.)

Z celkového počtu respondentů uvedlo 29 % jako odpověď na otázku č. 9, že mají-li užít nepřechýlené příjmení ve větě, **přechýlí ho (přidají ke jménu -ová/á) a skloní ho přechýlené** (bez Novákové, s Novákovou, ...). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 1 následovně:

- 56 % se přiklonilo k **přechýlené podobě příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.)

- 35 % volilo **nepřechýlenou, ale skloněnou podobu příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.)
- 9 % zvolilo **nepřechýlené příjmení v neskloněné podobě** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.)

Z celkového počtu respondentů volilo 40 % jako odpověď na otázku č. 9 tvrzení, že **nepřechýlené příjmení ponechávají při použití ve větě neskloněné** (tj. uvádí ho v 1. pádu - Novák, bez Novák, s Novák) a pro srozumitelnost doplňují sklonným slovem (Jana, paní, slečna, spisovatelka, ...). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 1 následovně:

- 47 % se přiklonilo ke **skloněné podobě nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.)
- 43 % volilo **neskloněnou podobu nepřechýleného příjmení** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.)
- 10 % volilo **přechýlenou variantu** (Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.)

12.3 Otázky č. 2 a č. 3

Otázka č. 2: Kterou z následujících variant komentování utkání upřednostňujete během sportovního přenosu? Měla by být zachována srozumitelnost i úspornost projevu (text pojednává o hráčkách ženského fotbalu).

- Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.
- Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.
- Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.

Otázka č. 3: Na benefičním fotbalovém zápasu smíšených družstev se sešli hráči mužského (Wintr) i ženského (Demel a Schlegl) fotbalu. Která varianta komentování utkání vám připadá nejsrozumitelnější?

- Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.
- Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.
- Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.

Z celkového počtu respondentů volilo 11 % jako odpověď na otázku č. 2 **nepřechýlenou podobu příjmení doplněnou o pomocné slovo** (Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 3 následovně:

- 78 % volilo **nepřechýlenou podobu doplněnou o pomocné slovo** (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.)
- 14 % vybralo **přechýlenou podobu** (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.)
- 8 % zvolilo **nepřechýlené příjmení bez doplňujícího slova** (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.)

Z celkového počtu respondentů volila 4 % jako odpověď na otázku č. 2 **nepřechýlenou podobu příjmení bez doplňujícího slova** (Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 3 následovně:

- 50 % zvolilo **nepřechýlenou podobu bez doplňujícího slova** (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.)
- 31 % vybralo **přechýlenou podobu příjmení** (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.)
- 19 % volilo **nepřechýlené příjmení doplněné o pomocné slovo** (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.)

Z celkového počtu respondentů volilo 85 % jako odpověď na otázku č. 2 **přechýlenou variantu** (Jarý nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.). Tito respondenti odpovídali na otázku č. 3 následovně:

- 61 % vybralo **přechýlenou podobu** (Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.)
- 22 % zvolilo **nepřechýlenou podobu doplněnou o pomocné slovo** (Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.)
- 17 % vybralo **nepřechýlenou podobu bez doplňujícího slova** (Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.)

12.4 Otázky č. 6 a č. 7

Otázka č. 6: Geniální architekt Antoni Gaudí vynikal ve škole v geometrii. Bez Gaudího by dnes Barcelona nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Gaudímu a jeho architektuře.

Připadá Vám přirozené skloňovat cizí mužské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne

- Nevím

Otázka č. 7: Geniální architektka Anna Holeček vynikala ve škole v geometrii. Bez Holeček by dnes Praha nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Holeček a její architektuře.

Přijde Vám přirozené nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Z celkového počtu respondentů uvedlo 91 % jako odpověď na otázku č. 6, že **skloňování cizího mužského jména považují za přirozené**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 77 % považuje **nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za nepřirozené**
- 15 % považuje *nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za přirozené*
- 8 % zvolilo možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů uvedlo 6 % jako odpověď na otázku č. 6, že **skloňování cizího mužského jména považují za nepřirozené**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 67 % považuje **nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za nepřirozené**
- 19 % považuje **nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za přirozené**
- 14 % vybralo možnost „Nevím.“

Z celkového počtu respondentů zvolila 3 % jako odpověď na otázku č. 6 možnost „Nevím“. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 7 následovně:

- 64 % zvolilo možnost „Nevím“
- 27 % považuje **nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za nepřirozené**
- 9 % považuje **nepřechylování a neskloňování českého ženského příjmení za přirozené**

12.5 Otázky č. 6 a č. 8

Otázka č. 6: Geniální architekt Antoni Gaudí vynikal ve škole v geometrii. Bez Gaudího by dnes Barcelona nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Gaudímu a jeho architektuře.

Připadá Vám přirozené skloňovat cizí mužské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Otázka č. 8: Jméno českého spisovatele Eduarda Štorcha bylo v litevštině pozměněno do podoby Eduardas Štorchas. Jaroslav Hašek je uváděn jako Jaroslavas Hašekas. Považujete tuto změnu jména za nepřipustné komolení?

- Ano
- Ne

Z celkové počtu respondentů uvedlo 62 % u otázky č. 8, že podobu, v jaké používá litevština česká mužská příjmení, považují za **nepřipustné komolení**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 6 následovně:

- 88 % považuje *skloňování cizích mužských příjmení v češtině za přirozené*
- 8 % vnímá skloňování cizích mužských příjmení v češtině jako nepřirozené
- 4 % zvolila možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů uvedlo 38 % jako odpověď na otázku č. 8, že podobu českých mužských příjmení přizpůsobenou litevskému jazykovému systému jako **nepřipustné komolení** nevnímají. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 6 následovně:

- 96 % považuje skloňování cizích mužských příjmení v češtině za přirozené
- 3 % vnímají skloňování cizích mužských příjmení v češtině jako nepřirozené
- 1 % zvolilo možnost „Nevím“

12.6 Otázky č. 7 a č. 10

Otázka č. 7: Geniální architektka Anna Holeček vynikala ve škole v geometrii. Bez Holeček by dnes Praha nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Holeček a její architektuře.

Přijde Vám přirozené nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení ve výše uvedeném textu?

- Ano
- Ne
- Nevím

Otázka č. 10: Měli by mít muži v rámci rovnoprávnosti možnost zvolit si příjmení v přechýlené formě (např. Adam Zajícová)?

- Ano
- Ne
- Nevím

Z celkového počtu respondentů uvedlo 15 % jako odpověď na otázku č. 7, že **neskloňování a nepřechylování českých ženských příjmení vnímají jako přirozené**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 10 následovně:

- 65 % se domnívá, že by muži **neměli mít možnost** zvolit si přechýlené příjmení
- 26 % uvádí, že v rámci rovnoprávnosti by si muži **měli mít možnost** zvolit přechýlené příjmení
- 9 % zvolilo možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů vyjádřilo 75 % v otázce č. 7, že **neskloňování a nepřechylování českých ženských příjmení považují za nepřirozené**. Tito respondenti odpovídali na otázku č. 10 následovně:

- 73 % se domnívá, že muži by **neměli mít možnost** vybrat si přechýlené příjmení
- 12 % uvádí, že by muži v rámci rovnoprávnosti **měli dostat možnost** vybrat si přechýlené příjmení
- 15 % použilo možnost „Nevím“

Z celkového počtu respondentů zvolilo 10 % jako odpověď na otázku č. 7 možnost „nevím“, odpovídali na otázku č. 10 následovně:

- 52 % uvádí, že muži by **neměli dostat možnost** zvolit si přechýlené příjmení
- 34 % vybralo možnost „Nevím“
- 14 % se domnívá, že by si muži v rámci rovnoprávnosti **měli moci vybrat** přechýlenou podobu příjmení

13 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

Vyhodnocených dotazníků bylo celkem 363. Respondenti odpovídali na 14 otázek a měli možnost vynechat libovolnou otázku, případně i více otázek. Poslední z otázek (otázka č. 14) dávala možnost vyjádřit se vlastními slovy k problematice přechylování těm respondentům, kteří se chtěli o své postřehy podělit. Tato otázka byla tou nejčastěji vynechávanou, možnosti vyjádřit se využilo 62 respondentů (17 %). Dotazníků, které byly vyplněny kompletně s výjimkou otázky č. 14, bylo 351. Ve zbylých 12 dotaznících byly některé otázky vynechané. Úplnost vyplněných dotazníků shrnuje Tabulka 1:

Tabulka 1: Úplnost vyplněných dotazníků

Způsob vyplnění	Počet vyplněných dotazníků
úplné (13 otázek odpovězeno)	351
neúplné (12 otázek odpovězeno)	9
neúplné (11 otázek odpovězeno)	2
neúplné (10 a méně otázek odpovězeno)	1

13.1 Obecné vyhodnocení dotazníku

Obecné vyhodnocení dotazníků ukázalo, že mezi respondenty panovala v některých bodech patrná shoda, v jiných bodech se jejich pohledy naopak lišily.

Patrná převaha přechylování byla pozorována u **otázek č. 2 a č. 3**. V případě českých jmen, kterým se věnovala **otázka č. 2**, volilo 85 % respondentů přechýlenou podobu. Přechýlená podoba převažovala také u otázky č. 3, která se věnovala jménům cizím, zvolilo ji 65 % respondentů. Z výsledků tedy vyplývá, že mezi respondenty panovala výrazná podpora přechylování a zároveň tato podpora byla u českých příjmení silnější než u cizích. Překvapivé nicméně je, že 31 % respondentů, kteří u českých jmen zvolili nepřechýlenou podobu příjmení bez pomocného slova, se zároveň přiklonilo k přechýlené podobě cizích jmen.

Otázka č. 5 zkoumala, jakou podobu jmen preferují respondenti v kontextu věty, a věnovala se nejen přechýlení/nepřechýlení ženského příjmení, ale i sklonění/nesklonění mužského jména. V odpovědích jednoznačně převládala varianta přechýleného ženského příjmení a skloněného mužského jména, konkrétně tuto variantu zvolilo 69 % respondentů. Druhou nejčastěji volenou podobou jmen bylo nepřechýlené ženské příjmení a skloněné mužské jméno, tuto možnost vybralo 18 % respondentů. Naopak možnosti zahrnující neskloněné mužské jméno nebyly v odpovědích příliš časté. Výsledky tak ukazují, že skloňování mužského jména považují respondenti za přijatelnější než přechylování ženského příjmení, ač za oběma těmito změnami stojí jazykové důvody.

Obdobně i **otázka č. 6** ukazuje, že skloňování cizích mužských jmen považují respondenti ve většině za přirozené, konkrétně tento názor vyjádřilo 91 % respondentů. Za nepřirozené tento jev označilo jen 6 % respondentů.

Otázka č. 7 zjišťovala, zda považují respondenti za přirozené nepřechylovat a neskloňovat česká ženská příjmení. Tento jev označilo 75 % respondentů za nepřirozené a 15 % respondentů za přirozené.

Tyto výsledky jsou v kontrastu s **otázkou č. 6**: skloňovat cizí mužské příjmení považuje za přirozené 91 % respondentů, zatímco nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení vnímá 75 % respondentů jako nepřirozené. Z toho tedy vyplývá, že část respondentů, ač považují za přirozené skloňovat cizí mužské jméno, vnímají jako přirozené také ponechávat české ženské příjmení nepřechýlené a neskloněné. Na druhou stranu také 19 % respondentů, kteří považují skloňování cizích mužských příjmení za nepřirozené, vnímá nepřechylování a neskloňování českých ženských příjmení za přirozené.

Mužskými příjmení se zabývala i **otázka č. 8**. Nadpoloviční většina respondentů (62 %) uvedla, že způsob, kterým si litevština přizpůsobuje česká mužská jména (např. Jaroslavas Hašekas, Eduardas Štorchas), považují za nepřípustné komolení.

Tento výsledek opět kontrastuje s výsledky **otázky č. 6**. Respondenti ve většině uváděli, že skloňování cizího mužského jména v češtině, tj. jeho přizpůsobení českému jazykovému systému, považují za přirozené. Způsob, jakým si cizí jména přizpůsobuje litevský jazykový systém, považují naopak ve většině za nepřirozený. Konkrétně 88 % respondentů, kteří uváděli, že podobu českých jmen přizpůsobenou litevskému jazykovému systému považují za nepřípustné komolení, zároveň vnímá skloňování cizích mužských příjmení v češtině jako přirozené.

Používání nepřechýlených příjmení ve větě a jejich případnému skloňování se věnovala **otázka č. 1**. Nejčastěji volenou odpovědí byla skloněná podoba nepřechýleného příjmení, kterou vybralo 47 % respondentů. Méně zastoupené byly přechýlená a neskloněná varianta. Je tedy patrné, že mezi respondenty existovala výrazná snaha nepřechýlené příjmení alespoň sklonit.

Tyto výsledky je možné porovnat s výsledky **otázky č. 7**, ze kterých vyplývá, že většina respondentů považuje nepřechylování a neskloňování českých ženských příjmení za nepřirozené. Výraznější podpora nepřechylování a neskloňování je patrná spíše mezi respondenty, kteří jako odpověď na **otázku č. 1** zvolili neskloněnou a nepřechýlenou variantu.

Problému zařazování nepřechýlených příjmení do vět se teoreticky věnovala **otázka č. 9**. Respondenti nejčastěji uváděli, že nepřechýlená příjmení neskloňují a doplňují o sklonné slovo, tuto možnost zvolilo 40 % respondentů. Dále 29 % respondentů uvedlo, že příjmení přechýlí. Sklonění nepřechýleného příjmení, které bylo nejčastěji (ve 47 %) vybíráno v otázce č. 1 zvolilo pouze 19 % respondentů.

Kontrast je patrný zejména mezi respondenty, kteří v **otázce č. 9** uváděli, že nepřechýlené příjmení ve větě neskloňují, ale 47 % z nich v otázce č. 1 zvolilo variantu nepřechýlenou, ale skloněnou. Také respondenti, kteří jako odpověď na otázku č. 9

uvedli, že se vyhýbají používání nepřechýlených příjmení, se u otázky č. 1 nejčastěji přiklonili ke skloněné podobě nepřechýleného příjmení.

Otázka č. 4 se zabývala srozumitelností věty obsahující nepřechýlené příjmení. Nejčastěji zastoupená varianta zvolená 264 respondenty (Paní Beneš pozvala paní Mareš.) předpokládá, navzdory volnému slovosledu českého jazykového systému, že ve větě stojí podmět na prvním místě. Druhou nejčastěji volanou variantou byla ta přechýlená.

Otázka č. 10 se věnovala případnému přechylování mužských jmen z důvodu rovnoprávnosti. Tuto myšlenku podpořilo jen 14 % respondentů, 70 % respondentů nesouhlasí a 16 % respondentů uvedlo možnost „Nevím“.

Zde lze pozorovat kontrast s otázkou č. 7. Z respondentů, kteří v otázce č. 7 uvedli, že považují nepřechylování a neskloňování českých ženských příjmení za přirozené, se 65 % respondentů postavilo proti možnosti, aby muži dostali možnost zvolit si přechýlené příjmení.

13.2 Vyhodnocení dotazníku podle daných kritérií

Dotazníky jsem dále vyhodnocovala podle věku, pohlaví a vzdělání respondentů. U některých otázek byly velmi dobře patrné rozdíly mezi těmito skupinami respondentů.

13.2.1 Vyhodnocení dotazníků podle věku

U starší kategorie respondentů (40 a více let) je patrná výraznější podpora přechylování než u mladší kategorie respondentů (do 40 let). U otázky č. 2 věnující se českým příjmením volilo přechýlenou variantu 92 % starších respondentů a 81 % mladších respondentů. Ještě výraznější je tento rozdíl u otázky č. 3, která se věnovala cizím příjmením. U této otázky volilo přechýlenou podobu příjmení 71 % starších respondentů a jen 46 % respondentů mladších.

V otázce č. 1 vykazovala starší kategorie respondentů výraznou nejednotnost v zacházení s nepřechýleným příjmením oproti mladší kategorii, která se ve většině (56 %) vyslovila pro nepřechýlenou, ale skloněnou podobu jména.

Vyhodnocení otázky č. 8 ukázalo, že starší respondenti byli méně ochotni akceptovat formu, v jaké užívá česká mužská příjmení litevský jazyk. Podobu jména přizpůsobenou litevskému jazykovému systému považovalo za nepřípustné komolení 69 % starších respondentů a 58 % mladších respondentů.

Z vyhodnocení otázky č. 10 dále vyplývá, že starší respondenti častěji odpovídali záporně na dotaz, zda by muži měli v rámci rovnoprávnosti mít možnost zvolit si přechýlenou podobu příjmení. Proti této možnosti se stavělo 79 % respondentů ze starší kategorie a 65 % respondentů náležících k mladší kategorii.

13.2.2 Vyhodnocení dotazníků podle pohlaví

Z otázek č. 1, č. 3, č. 5 a č. 9 vyplývá, že muži se častěji přiklánějí k přechýlování než ženy.

U otázky č. 1 volilo 42 % mužů přechýlenou podobu jména, zatímco ženy volily v nadpoloviční většině (53 %) skloněnou variantu nepřechýleného příjmení, přechýlenou podobu volilo jen 18 % žen.

V případě otázky č. 3 převažovala přechýlená podoba příjmení mezi muži i ženami, muži ji ale volili častěji (v 68 %) než ženy (ve 48 %).

Podobné bylo i vyhodnocení otázky č. 5, i v případě této otázky byla přechýlená podoba příjmení tou nejčastěji volenou. K této variantě se přiklonilo 64 % žen a 78 % mužů. Je tedy patrné, že i v případě této otázky volili muži přechýlenou podobu častěji než ženy.

Na otázku č. 9, která zjišťovala z teoretického hlediska, jak respondenti zacházejí s nepřechýlenými příjmeními, odpověděl největší podíl mužů (43 %) tvrzením, že nepřechýlené příjmení přechýlí. Ženy na tuto otázku nejčastěji (ve 45 %) odpovídaly tvrzením, že dané jméno neskloní a doplní o sklonné slovo. Pouze 22 % žen uvedlo, že nepřechýlené příjmení přechýlí.

Vyhodnocení otázky č. 10 ukázalo také skutečnost, že ženy se v menší míře stavěly proti možnosti, aby si muži v rámci rovnoprávnosti mohli zvolit příjmení v přechýlené podobě. Proti této možnosti se stavělo 66 % žen a 77 % mužů, podporovalo ji naopak 16 % žen a 12 % mužů.

13.2.3 Vyhodnocení dotazníků podle vzdělání

Vzhledem ke skutečnosti, že skupiny rozdělené podle vzdělání nebyly vyrovnané, nebyly mnohé rozdíly v odpovědích mezi jednotlivými skupinami objektivní. Výraznější rozdíl byl pozorován jen u otázky č. 1. Z výsledků této otázky je patrné, že respondenti, kteří dosáhli základního vzdělání nebo středoškolského vzdělání bez maturity, volili nejčastěji přechýlenou podobu příjmení. Respondenti, kteří vystudovali střední školu s maturitou nebo vysokou školu, se přikláněli nejčastěji ke skloněné podobě nepřechýleného příjmení. Absolventi VOŠ preferovali neskloněnou podobu nepřechýleného příjmení.

13.3 Vyhodnocení souvislostí mezi otázkami

Vyhodnocením vztahů mezi odpověďmi na dvojice souvisejících otázek lze ověřit konzistentnost respondentů v jejich postojích k užívání nepřechýlených příjmení. Při porovnáních odpovědí na šest páru zkoumaných otázek lze vidět větší či menší nesoulad a lze tako pozorovat, že řada respondentů v některých odpovědích popírá své jiné ze svých odpovědí. Odkryla se tak skutečnost, že běžná populace neví, jak pracovat s nepřechýlenými příjmeními. Toto tvrzení ozřejmím uvedením příkladu: 40 % respondentů v otázce č. 9 uvedlo, že nepřechýlené ženské příjmení ve větě

ponechávají neskloněné a doplňují sklonným slovem, ale v otázce č. 1 vybralo 47 % z těchto respondentů skloněnou podobu nepřechýleného příjmení.

Důvody mohou být různé, ale jistě značnou mírou lze tento nesoulad vysvětlit jazykovou nejistotou respondentů a můžeme se domnívat, že podobnou nejistotu zažívají i v běžné komunikaci. Výsledky vyhodnocení souvislostí mezi odpověďmi dle mého názoru ukazují na ztrátu jistoty v užívání jazyka. Právě jistota je ale pro uživatele jazyka důležitá, pokud se mají jasně a srozumitelně domluvit. Vědomá či nevědomá neobratnost při použití nepřechýlených příjmení jsou okolnosti, které jsou příslušné spíše nerodilému mluvčímu. Je jistě ke škodě komunikace, když mluvčí nebo pisatel musí více přemýšlet o formě slova a jeho začlenění do věty, místo aby s elegancí rodilého mluvčího použil jazyk k jasnému a srozumitelnému sdělení.

13.4 Shrnutí

Mezi respondenty panovala výrazná podpora přechylování, ačkoliv tato podpora byla u českých ženských příjmení silnější než u cizích. Nepřechylování a nesklonování českých ženských příjmení označila většina respondentů za nepřirozené. Zároveň platí, že přechylování upřednostňovali muži a starší respondenti silněji než ženy a mladší respondenti.

V případě, že respondenti volili nepřechýlená příjmení, přikláněli se častěji ke skloněné podobě, případně k neskloněné podobě doplněné o sklonné jméno.

Z vyhodnocení dotazníků také jasně vyplynulo, že skloňování cizích mužských příjmení respondenti podporují a považují ho za zcela přirozené. Obecně lze tedy říci, že přizpůsobování cizích mužských příjmení českému jazykovému systému považují respondenti za méně problematické než v případě cizích ženských příjmení. Překvapující ovšem je, že respondenti zároveň vyjádřili nesouhlas s přizpůsobováním českých mužských příjmení litevskému jazykovému systému.

DISKUZE

Vzhledem k tomu, že téma (ne)přechylování je v současné době velmi aktuální, věnuje se mu velké množství prací. Mezi tyto zdroje patří knižní publikace, články v časopisech, internetové příspěvky, internetové diskuse a nemalý počet bakalářských a magisterských prací. Jejich autory jsou nejen lingvisté, překladatelé, komentátoři a redaktoři různých časopisů, ale i příslušníci široké veřejnosti. Můžeme se tedy setkat s příspěvky, které jsou zpracovány na vysoké úrovni, i s těmi, které za seriózní označit nelze. K (ne)přechylování se může vyjádřit úplně každý, a to zcela bez zohlednění jazykových aspektů. Všechny tyto spisy svědčí o tom, že problematika je v současné době velmi palčivá, citlivá, společnost rozdělující, nevyřešená a stále vyvolávající emoce. Prostudovala jsem velké množství dostupných zdrojů, ze kterých je zřejmé, že si zatím nikdo nedovolil jednoznačně rozhodnout, jaký je správný postup používání přechýlených a nepřechýlených příjmení. To je ovlivněno zejména společenskými důvody.

Zjištění získaná vyhodnocením dotazníkového šetření není úplně možné porovnat s již publikovanými pracemi. Důvodem je odlišná skladba otázek. Ve velké části prací jsou respondenti dotazováni na postoje k (ne)přechylování, na důvody, které vedou k užívání nepřechýleného příjmení, na nezbytnost přechylování a na vztah k příponě -ová, dále na komplikace při užívání přechýleného příjmení v zahraničí. Jen málo prací uvádí otázky týkající se (ne)přechylování v kontextu skutečných situací a neřeší souvislosti daného jevu v kontrastu se začleňováním cizích mužských jmen. Častěji jsou pokládány otázky na společenské hledisko problematiky.

V počátcích své práce jsem si stanovila cíle, kterých jsem chtěla dosáhnout, a na ně navazující hypotézy.

H1: Způsob zacházení respondentů s nepřechýlenými příjmeními nebude jednotný.

Tento předpoklad byl splněn, nejednotnost byla patrná zejména u otázky č. 9, dále i u otázky č. 1. Různorodost odpovědí respondentů zcela odpovídá názorovému rozdělení, které můžeme vidět např. v různých online průzkumech, diskuzích i ve společnosti obecně.

H2: Nadpoloviční většina respondentů upřednostní přechýlenou variantu před nepřechýlenou.

Ze získaných odpovědí na otázku č. 2 a č. 3 vyplývá, že během sportovního přenosu by u českých příjmení upřednostnilo přechýlenou variantu 85 % respondentů, u cizích příjmení vybralo přechýlenou variantu 55 % respondentů. V otázce č. 5, ve které měli respondenti zvolit variantu cizího příjmení, kterou preferují, zvolilo přechýlení 69 % respondentů.

H3: Přechýlenou variantu označí nadpoloviční většina za přirozenější.

Jako odpověď na otázku č. 7 uvedlo 75 % respondentů, že nepřechylování a nesklonování českých ženských příjmení nepovažují za přirozené.

H4: Většina respondentů bude mít tendence nepřechýlené příjmení

přechýlit nebo alespoň sklonit.

Podoby příjmení, ke kterým se respondenti nejčastěji přiklonili ve vybraných otázkách, zobrazuje Tabulka 2. Předpokladu se vymyká pouze otázka č. 9, ve které 40 % respondentů uvedlo, že nepřechýlené příjmení ve větě nesklonuje.

Tabulka 2: Zvolené podoby příjmení

Otázka	Převažující podoba příjmení	%
otázka č. 1	nepřechýlené, ale skloněné	47 %
otázka č. 2	přechýlené	85 %
otázka č. 3	přechýlené	55 %
otázka č. 5	přechýlené	69 %
otázka č. 9	neskloněné	40 %

Do otázek jsem zahrнула česká i cizí ženská příjmení, pro srovnání s ženskými příjmeními jsem se tázala i na cizí příjmení mužská. S cílem poukázat na důležitost správného porozumění textu jsem otázky zasadila do kontextu. Vybrala jsem různé reálné situace, aby bylo možné vyhodnotit jazykové preference respondentů a odhalit jejich způsob používání nepřechýlených ženských příjmení v rámci českého jazyka.

Uvádění izolovaných vět a absence kontextu jsou často předmětem kritiky ze strany zastánců nepřechylování. Tato kritika je zřejmá v článku Ondřeje Dufka s názvem *O posvátných kravách v herbáři* uveřejněném v časopise Vesmír, ve kterém autor píše o „vytrhávání vět“ z kontextu takovým způsobem, že nelze rozpoznat, kdo je podmětem a kdo předmětem, tuto skutečnost označuje jako „lingvisticky nedůstojnou“. Abych se nedopustila tohoto údajného prohřešku, modelové otázky jsem uváděla vždy v určité situaci. [43]

V otázce č. 4 jsem zvolila opačný postup. Vysvětlila jsem kontext (jednalo se o pozvání) a ptala jsem se respondentů, která z uvedených vět (použita v nich byla přechýlená i nepřechýlená příjmení v různém pořadí) zachovává význam sdělení. Respondenti se nejčastěji přikláněli k možnostem, ve kterých byl původce děje (v tomto případě podmět) na prvním místě. Tento předpoklad jde proti volnému slovosledu češtiny. Na rozdíl od angličtiny (a některých dalších neflektivních jazyků) nemusí být v české větě podmět na prvním místě. Proto všechny věty, které obsahovaly nepřechýlená příjmení, mohly (ale také nemusely) zachovat původní význam, nezachovávaly však srozumitelnost.

Tvary příjmení použité při komentování sportovních přenosů bývají častým terčem zastánců nepřechylování, což je patrné zejména po odvysílání větších sportovních událostí. Problematické komentování sportovních přenosů byly v dotazníku věnovány dvě otázky (otázka č. 2 a otázka č. 3), ve kterých respondenti vybírali variantu komentování sportovního přenosu z následujících možností: přechýlené příjmení, nepřechýlené příjmení doplněné o sklonné slovo a nepřechýlené příjmení bez doplňujícího slova. V případě českých příjmení, kterým se věnovala otázka č. 2, upřednostnilo 85 % respondentů komentář s přechýlenou variantou. V případě cizích příjmení,

kterým se věnovala otázka č. 3, zvolilo 55 % respondentů přechýlenou variantu, v kategorii starších respondentů (40 a více let) to bylo 71 %. Výsledky tedy jednoznačně dokládají, že pro sledující je přechýlená varianta nepřijatelnější z daných možností.

Výsledky doplním o postřehy šéfredaktora redakce sportu ČT Roberta Záruby, který se k problematice přechylování při komentování sportovních zápasů aktivně vyjadřuje a s problematikou je denně v kontaktu. V mnoha ze svých rozhovorů opakovaně vysvětluje důvody pro přechylování. Svůj postoj se snaží vysvětlit na mnoha příkladech a mimo jiné se pozastavuje nad averzí vůči koncovce –ová u ženských jmen a nad přehlížením koncovky –ovi ve 3. pádě mužského rodu (*volal jsem Trump* nebo *volal jsem Trumpovi?*). Již pouze skloňováním dochází ke změně tvaru příjmení. Tato změna je přirozená a plně náleží k českému jazykovému systému. Z jeho postřehů vyplývá, že pokud nebudeme skloňovat a přechylovat příjmení, musíme ohýbat neboli „komolit“ rodná jména. Otázkou tedy zůstává, proč „komolení“ příjmení vadí a „komolení“ jména nevadí. Závěrem zmiňuje defenzivní přístup Ústavu pro jazyk český v této problematice. [44] Přechylování v případě sportovních zápasů je specifické zejména kvůli rychlosti zápasu, která vyžaduje velkou míru jazykové ekonomie a srozumitelnosti. Vzhledem k tomu je přechylování v tomto kontextu ještě více žádoucí než v jiných.

V závěrečné otevřené otázce respondenti často zmiňovali rozdíly mezi přechylováním českých a cizích příjmení a udávali, že v případě cizích příjmení je nepřechýlená varianta přípustnější než u českých (odpovědi jsou citovány bez gramatických a stylistických úprav):

- „*U českých jmen cítím zachování tradice v přidávání -ová. U cizích příjmení mi přijdou přirozené obě varianty.*“
- „*Jsem pro to, aby si ženy mohli vybrat, jestli chtějí ová nebo ne. Chápu že když si berou cizince tak nechtějí ová ale když mají české příjmení nelíbí se mi to bez přechylování.*“
- „*Nepřechylování by mělo být hlavně u příjmení cizího původu.*“
- „*Pokud je cizí jméno přechýlené v pěkné podobě, přechyľuji. Pokud zní divně, nepřechyľuji.*“
- „*Přechylování českých jmen mi připadá srozumitelnější než jejich nepřechylování – dáno prostředím. U jmen cizích jejich přechylování vnímám jako komolení jména.*“

Přechylování a následné skloňování cizích ženských příjmení v češtině vyvolává velký nesouhlas u odpůrců přechylování. Jinak je tomu ale u cizích mužských příjmení, jejichž skloňování za problematické považováno není. V otázce č. 6 byli respondenti dotázáni, zda jim text obsahující skloněné mužské příjmení připadá přirozený (jednalo se o tvary v 1. p. – Gaudí, 2. p. – Gaudího a 3. p. – Gaudímu). Odpovědi ukázaly,

že 91 % respondentů vnímá skloňování cizího mužského jména jako přirozené. Často uváděné tvrzení, že přechylování „komolí“ cizí ženská příjmení, jde proti skutečnosti, že skloňování cizích mužských příjmení (a tedy změnu jejich tvaru) vnímají respondenti pozitivně. Velmi jasně tuto problematiku ozřejmila Miloslava Knappová v knize *Naše a cizí příjmení v současné češtině*, ve které připomíná, že se jedná o problematiku jazykového systému, a ne o záležitost politickou. Je nutné se zamyslet nad tím, jak to vypadá s našimi příjmeními v cizích jazycích. Knappová uvádí, že v cizích jazycích mizí z našich jmen a příjmení háčky a čárky, někdy se mění i jejich grafická podoba. Jako příklad jsou uvedena příjmení *Dvořák* a *Kačer*, ze kterých v němčině vznikne *Dvorak* a *Kacer* nebo *Dworschak* a *Katscher*. V americké angličtině vznikne ze jména *Volejníka O'Lennick*, z *Veselého Wesley* a *Čermák* bude *Chermok*. [10] Jak dodává Novotný, v anglických novinách při zmínce o hře *Václava Havla* bude napsáno *Vaclav Havel's*. [18]

V otázce č. 8 byli respondenti dotázáni, zda podobu, v jaké užívá česká mužská jména litevština (např. *Eduardas Štorchas* namísto českého *Eduard Štorch*), považují za komolení. Z vyhodnocení vyplývá, že 62 % respondentů je přesvědčeno, že se o komolení jedná. Tyto výsledky jdou proti výsledkům otázky č. 6, neboť i zde se jedná o přirozenou změnu tvaru jména, která je způsobena jazykovým systémem. Ukazuje se tedy, že skutečnost, že jednotlivé jazyky běžně začleňují cizí jména do svého jazykového systému, je silně opomíjená. Jména jsou začleněna podle zvyklostí a zákonitostí daného jazyka tak, aby mohla být snadno používána. Nejedná se tedy vůbec o žádný projev neúcty ke jménu a už vůbec nelze hovořit o komolení jmen. [10]

Otázka č. 10 zjišťovala, zda se respondenti domnívají, že by muži měli v rámci rovnoprávnosti mít možnost zvolit si přechýlené příjmení. Výsledky ukázaly, že respondenti nejsou nakloněni přechylování mužských příjmení. Tato možnost byla zmíněna i v knize *O češtině s Karlem Olivou*, ve které Oliva vyjádřil a odůvodnil svůj nesouhlas s novelou matričního zákona umožňující ženám použití nepřechýleného příjmení. Dále uvedl, že návrh na zavedení přechylování mužských příjmení je „... *na-prosto přirozenou logickou reakcí, odhalující – právě tou logikou – velmi zřetelně absurditu uvedeného zákona.*“ [15]

Překladaelé se také často vyjadřují k (ne)přechylování. Pro zařazení cizích osobních jmen do češtiny používají termín převod. V článku *Přechylování v překladech ze stylistického hlediska* uveřejněném na stránkách Jednoty tlumočnicků a překladatelů je přechylování popsáno jako velmi žádoucí, zajišťuje, aby byla zachována kultura českého projevu a text byl naplněn rodovými příznaky. Naopak nepřechýlené tvary jmen jsou považovány za znak nespisovnosti. Je zde uveden postřeh, který bych zde ráda zmínila: „*Vlastní jména nejsou soukromým vlastnictvím nositelů, jsou součástí národního jazyka, a to včetně jmen cizího původu.*“ [45]

V diskusích o přechylování není dostatečně často zmiňován pohled na příjmení jako na součást jazykového systému. Jméno náleží jazykovému společenství a jeho použití by mělo umožňovat co nejsnazší dorozumění. Z tohoto důvodu by měli uživatelé jazyka dodržovat zásady a mají za povinnost chránit své vlastnictví, kterým

bezesporu jazyk je. [46] Nad stejnou otázkou se zamýšlí i Jakub Kopecký ve svém článku *Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu*. Nelze nechat bez povšimnutí, že jméno není pouze záležitostí nebo vlastnictvím jeho nositele. V průběhu komunikace je užíváno nejen jeho nositelem, ale i ostatními mluvčími. Zůstává tedy otázkou, zda by se k diskusi o (ne)přechylování neměli vyjadřovat nejen ti, jež se rozhodují o podobě svého příjmení a příjmení svých dcer, ale i všichni mluvčí používající češtinu. [36]

V otázce č. 7 byl uveden stejný text jako v otázce č. 6, s použitím českého ženského nepřechýleného příjmení — Anna Holeček. Respondenti byli dotazováni, zda považují tuto formu příjmení za přirozenou. V odpovědi uvedlo 75 % respondentů, že neskloňování a nepřechylování českých ženských příjmení považují za nepřirozené.

Při řešení problematiky přechylování českých ženských příjmení nelze opomíjet gramatické jevy. Čeština je flektivní jazyk, k většině českých ženských příjmení přípona –ová nebo –á patří. Přidání přechylovací přípony umožňuje dané příjmení skloňovat a rozlišit pohlaví jedince. Prostřednictvím skloňování lze dosáhnout srozumitelnosti a přesnosti vyjadřování. Jedná se o jev čistě jazykový, a proto by neměl ustoupit argumentům, které nejsou podloženy odbornými jazykovými znalostmi. V současnosti vyhrávají argumenty společenské (a možná i politické) a jazykové argumenty jsou jednoznačně upozaďovány. Vzhledem k povaze své práce, která se zabývá jazykovým pohledem, se omezím pouze na komentář k některým společenským argumentům. Tvzení, že koncovka –ová znamená podřízenost ženy muži, za kterého je žena provdána (případně otci), je mylné. Nejedná se o podřízenost, přípona –ová vyjadřuje příbuznost, příslušnost, sounáležitost k určité rodině. [15]

Souvislost mezi přechylováním a srozumitelností zmiňovali někteří respondenti i v otevřené závěrečné otázce (odpovědi jsou citovány bez gramatických a stylistických úprav):

- „*Nepřechylování ženských příjmení v češtině není krokem k rovnoprávnosti mužů a žen, ale skokem směrem k nesrozumitelnosti a společenským faux pas. Přechylování nerovná se majetnické přivlastňování ženy, jde o srozumitelnost.*“

S rozvojem genderové lingvistiky se do povědomí uživatelů češtiny dostávají nová pojmenování pro např. povolání, která byla obvykle používána v mužském tvaru. Feministické lingvistky poukazují na nepřechylování názvů některých profesí, zároveň však bojují proti přechylování příjmení. Jako příklad této nesmyslné kombinace zmiňuje Karel Oliva spojení „*umělecká kovářka Jana Kovář*“. [15] Karel Sekvent uvádí, že „*nepřechylování jde vlastně proti duchu americko-kanadského jazykového feminismu.*“ [45]

Zmíním zde ještě jeden argument odpůrců přechylování a tím je problém odlišných podob příjmení manželů v cizině. Skutečností ale je, že v mnoha evropských zemích je časté, že manželé společné příjmení nesdílí. V Itálii si ženy ponechávají (již od roku 1975) po svatbě své rodné příjmení, ve Španělsku děti mají příjmení

po matce i po otci a takto to zůstává i po sňatku. Island je známý svým specifickým způsobem tvorby jmen a po svatbě ženě zůstává její rodné příjmení. Téměř každé čtvrté Fince po svatbě zůstane její rodné příjmení. V Číně si ženy také nechávají rodné příjmení. I ve Francii je ponecháno právo na rodné příjmení. [47] V řadě zemí je tedy pravidlem, že manžel a manželka mají odlišná příjmení.

Vyhodnocení otázek č. 1 a č. 9 ukázalo, že způsob, jakým respondenti nakládají s nepřechýlenými příjmeními ve větě, je velice nejednotný. Tento výsledek odpovídá skutečnosti, že ani jazykovědci neuvádějí žádný správný způsob zacházení s těmito příjmeními. Vzhledem k názorové různorodosti uživatelů i jazykovědců na problematiku přechýlování nelze stanovit jednoznačná pravidla. Ústav pro jazyk český vyjmenoval čtyři různé způsoby používání nepřechýlených příjmení, ve kterém zmiňuje, v jakých případech má být nepřechýlené příjmení přechýlenou a ve kterých nikoliv. [20] Jednotlivé body kombinují všechny možné způsoby použití a vzájemně si protirečí, jsou tedy pouze výčtem výhod a nevýhod použití jednotlivých možností. Přístup jazykovědců je nanejvýš obezřetný s cílem vyhovět všem. Z dostupných zdrojů nebylo možné dohledat, zda jazykovědci měli poradní funkci v případě návrhu novely matričního zákona, kde bylo schváleno použití nepřechýlených jmen. Podle lingvisty Olivy tomu tak s největší pravděpodobností nebylo. [15]

Nejistotu týkající se způsobu použití nepřechýlených příjmení ve větě uváděli respondenti také v závěrečné otevřené otázce (odpovědi jsou citovány bez gramatických a stylistických úprav):

- *„Bože, to je zmatek, vůbec nevím, jestli se mé odpovědi držely nějaké logiky, nebo alespoň jednotného postupu. Tohle bych rozhodovat nechtěla.“*
- *„V tomto tématu se cítím dost nejistě. Sama často nevím, jak mám zareagovat. Proto, přijde-li taková situace, radši užiji jméno ve větě tak, abych nemusela skloňovat. Pak vycházím z toho, pokud si žena vezme verzi bez -ová, že bude radši, když budu používat vždy 1. pád. Když zvolím variantu skloňování v mužském rodě, vnímám, že bych pak o ženě mluvila jako o muži. Je to však pro mě spíše výjimečná situace.“*
- *„Dcery trenérka se teď velmi krátce jmenuje příjmením Filip. Chtěla jsem ji oslovit, ale prostě mi to nešlo, NEVĚĎĚLA jsem JAK! Doposud jsem se s tím za těch 35 let nesetkala a jak mi bylo hezky... :) Když by bylo nejhůř, buď bych se jí zeptala, jak ji mám oslovovat, a nebo bych ji asi oslovovala paní Filipová. Neznám však JEJÍ POSTOJ, asi se jí paní FILIPOVÁ nelíbí, protože jinak by si dala jméno FILIPOVÁ a ne FILIP. Je to těžké a můj osobní postoj k tomu je takový, že nerozumím tomu, co k tomu to ženy, jsou-li to ženy ... :) vede...“*

Vzhledem ke zmíněné nejednotnosti v používání nepřechýlených příjmení mezi běžnými uživateli jazyka i jazykovědci je ještě třeba zmínit, že používání nepřechýlených (i přechýlených) příjmení v běžné komunikaci je ponecháno zcela na rozhodnutí

mluvčího a není jakkoliv vymahatelné. I v případě, že má žena v oficiálních dokladech uvedeno nepřechýlené příjmení, není přechylování jejího příjmení v běžné komunikaci zakázáno. [10] Akademická příručka českého jazyka doporučuje v běžné komunikaci přechylování nepřechýlených příjmení. [9]

V článku *Zhroutí se bez přechylování čeština* vyvrací jazykovědec Jan Chromý argumenty pro přechylování vycházející z jazykových souvislostí. Uvádí, že čeština umí začlenit nepřechýlená a neskloněná příjmení do věty (podobně jako začleňuje nepočetná nesklonná jména) takovým způsobem, aby byla zachována srozumitelnost. Zmiňuje, že nejednoznačnosti se lze vyhnout vysvětlením kontextu nebo přidáním pomocného sklonného slova. [48] To ale může působit neobratně a složitě. Jazyk přirozeně směřuje k úspornosti a nutnost přizpůsobovat větu nepřechýleným příjmením (např. právě přidáním dalších pomocných slov) je cesta opačným směrem. [13] [14] Uvádí také, že přechýlená příjmení u ženy mohou působit směšně, neboť evokují osobní charakteristiku. Příjmení skutečně vznikla mimo jiné jako popis nějaké vlastnosti nositele. Ale dnes je vnímáme pouze jako příjmení, nikoliv jako vlastnost [10] (např. příjmení Pětioký, Sova. . .) Na směšnost nepřechýleného příjmení u ženy však narazíme právě v případě, kdy ho ve větě nebudeme vnímat jako příjmení, ale bude nám připadat spíše jako vlastnost nebo třeba jako jiný větný člen (např. paní Růžicka, Jana Bumbala či hráčka Drbala. . .).

Závěrečný odstavec zmíněného článku má následující znění: „*Otázka tedy je: Chceme, aby si ženy mohly své jméno zvolit samy, nebo ne? Každý, kdo na tuto otázku odpovídá „ne“, by se neměl skrývat za neplatné lingvistické argumenty, ale prostě sdělit ženám, že jim svobodu volby dát nechce.*“ [48] Zdá se tedy, že autor vnímá nepřechýlenou podobu příjmení jako privilegium. Tento text vyvolává také otázku, zda je správné, aby bylo mužům upíráno právo na přechýlené příjmení.

V českém jazykovém prostředí není bohužel příliš cítit snaha o zachování správného použití češtiny (na rozdíl např. od Francie, která se více či méně úspěšně snaží bojovat za čistotu francouzského jazyka). Současná právní úprava v České republice umožňuje použití nepřechýleného příjmení, ovšem nespecifikuje jeho použití při začlenění do věty ani ho nevmáhá. A tak, stejně jako je svobodná volba nositele příjmení vybrat si přechýlené nebo nepřechýlené příjmení, tak je i svobodná volba uživatele, v jakém tvaru příjmení použije, a není právně vymahatelné bránit jednotlivcům užívat český jazyk v souladu s jazykovou normou a společensky respektovanými pravidly. [41]

ZÁVĚR

Práce se věnuje (ne)přechylování z hlediska jazykového a zjišťuje, jakým způsobem zachází běžní uživatelé jazyka s nepřechýlenými příjmeními a jak ovlivňuje nepřechylování srozumitelnost textu. Problematika (ne)přechylování je tématem dosud nevyřešeným a s nejvyšší pravděpodobností tomu tak bude i nadále. Zatím nelze předpovídat budoucnost vývoje češtiny v této oblasti, ale je možné o problematice hovořit, informovat se a malými střípky přispívat k udržení rozmanitosti a srozumitelnosti českého jazyka. V současné době se můžeme setkat s celou řadou rozdílných i rozporupných názorů nejen široké veřejnosti, ale i lingvistů. Dochází ke střetům různých argumentů, bohužel spíše společenských než jazykových. Pravděpodobně málo zmiňovanou skutečností je, že příjmení náleží jazykovému společenství, a proto nelze opomíjet zásady jeho použití.

V teoretické části práce jsem se věnovala teorii jazyka, gramatickým jevům v kontextu přechylování, způsobům přechylování českých i cizích příjmení v češtině a také zmiňuji způsoby přechylování u vybraných evropských jazyků. Závěr teoretické části je věnován právním aspektům přechylování a roli matrik v minulosti a současnosti.

Praktická část byla prováděna pomocí dotazníkového šetření. Respondenti byli členové široké veřejnosti, lišili se věkem, pohlavím i vzděláním. V otázkách byla zahrnuta jak česká, tak cizí příjmení a otázky byly pokládány v kontextu každodenních situací. Respondenti prostřednictvím odpovědí vyjádřili své jazykové preference. Byli požádáni, aby vybrali pro ně přirozenou formu příjmení, která je z jejich pohledu také srozumitelná. Odpovědi byly zpracovány graficky a k získaným výsledkům byl doplněn příslušný komentář.

Záměrem mé práce bylo nasměrovat pozornost na (ne)přechylování z jazykového pohledu. Ačkoliv je problematika přechylování často diskutovaná, jazyková stránka tohoto jevu bývá mnohdy opomíjena. Proto jsem se na (ne)přechylování zaměřila z pohledu běžného uživatele jazyka.

Z dotazníků vyplývá, že respondenti ve většině upřednostňovali přechylování. Z vyhodnocení dotazníku podle věku a pohlaví je patrné, že muži a starší respondenti (40 a více let) se k přechylování přikláněli častěji než ženy a mladší respondenti (méně než 40 let). K přechýlené podobě se respondenti přikláněli v případě českých příjmení častěji než v případě cizích příjmení. Výsledky také ukázaly, že používání nepřechýlených a neskloněných ženských příjmení vnímají respondenti jako nepřirozené. Naopak skloňování cizích mužských jmen v češtině považují za přirozené. Předpoklad, že způsob zacházení s nepřechýlenými příjmeními bude nejednotný, se potvrdil. Ukázalo se také, že část respondentů odpovídala nekonzistentním způsobem na související otázky. To ukázalo, že respondenti si nebyli jisti svými odpověďmi a někteří vybírali odpovědi, které si navzájem protiřečily.

Výsledky této práce potvrdily, že lingvistický pohled na (ne)přechylování nelze opomíjet a pro velkou část populace je přechylování zcela přirozené. Tyto výsledky mohou přispět lingvistům, široké veřejnosti nebo i jednotlivcům, kteří se zabývají

problematikou (ne)přechylování a mohou napomoci k tomu, že se čeština ve svém vývoji neodvrátí od své původní funkce, tedy sloužit jako prostředek dorozumívání a zajištění srozumitelnosti jazyka.

LITERATURA

- [1] Bauer, A. *Čeština na dlani. přehled světové a české literatury/český jazyk*. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN: 80-7346-068-8.
- [2] Adam, R., Bozděchová, I., Dittmann, R., Andrlová Fidlerová, A., Chromý J., Mareš, P., Rejzek, J., Synková, P., Šormová, K. *O jazyce bez hranic a další zajímavosti ze současného zkoumání češtiny*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2017. ISBN: 978-80-7422-516-1.
- [3] Čmejrková, S., Daneš, F., Kraus, J., Svobodová, I. *Čeština, jak ji neznáte*. Brno: Academia, 1996. ISBN: 80-200-0589-7.
- [4] Daneš, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN: 978-80-246-1648-3.
- [5] Čechová, M., Dokulil, M., Hlavsa, Z., Hrbáček, J., Hrušková, Z. *ČEŠTINA - řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011. ISBN: 978-80-7235-413-9.
- [6] Karlík P., Nekula M., Plaskalová J. (eds.) *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018. ISBN: 978-80-7422-480-5.
- [7] Sgall, P. *Typy jazyků a jejich základní vlastnosti*. [online], [cit. 2024-10-09]. 1993. URL: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3546>.
- [8] Hrdlička M. *Vo vobecný češtině a jiné příběhy*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN: 978-80-246-3242-1.
- [9] Pravdová, M., Svobodová, I. (eds.) *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2019. ISBN: 978-80-200-2947-8.
- [10] Knappová, M. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: Tax az kort, 2002. ISBN: 80-238-8173-6.
- [11] Hořejší, J. *Slova na pranýři. Soukromá obrana češtiny*. Praha: Maxdorf, 2017. ISBN: 978-80-7345-547-7.
- [12] Černá, A. *Přechylování příjmení*. [online], [cit. 2024-09-20]. 2021. URL: <https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/prechylovani-prijmeni.pdf>.
- [13] Autoři webu ČT24. „*Nejmenovat se Jana Novák nějak poškodí její život? „ptá se lingvista Oliva ve sporu o přechylování*“ [online], [cit. 2024-29-11]. 2019. URL: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/nejmenovat-se-jana-novak-nejak-poskodi-jeji-zivot-ptase-lingvista-oliva-ve-sporu-o-prechylovani-60168>.
- [14] Ondráčková. T. *Příjmení se nepřechylovala už za Masaryka, upozornila Valdřová. Jde o globalizaci, oponuje Oliva*. [online], [cit. 2024-29-11]. 2021. URL: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/prijmeni-se-neprechyl%5C-lovala-uz-za-masaryka-upozornila-valdrova-jde-o-globalizaci-oponuje-oliva-34001>.

- [15] Karásková, I. *O češtině s Karlem Olivou*. Praha: Triton, 2022. ISBN: 978-80-7684-110-9.
- [16] Oberpfalcer, F. *Úspornost v řeči*. [online], [cit. 2024-6-12]. 1927. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2247>.
- [17] Gramelová, L. *Proč se jazyk mění*. [online], [cit. 2024-6-12]. 2015. URL: <https://www.jazykovy-koutek.cz/?p=6187>.
- [18] Novotný R. *O přechylování příjmení (Robert Novotný)*. [online], [cit. 2024-29-11]. 2011. URL: <https://www.severskelisty.cz/jazyk/jazy0051.php>.
- [19] *Zásady přechylování cizích ženských jmen v ČT*. [online], [cit. 2024-23-11]. 2012. URL: <https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/olympijske-hry/londyn-2012/zasady-prechylovani-cizich-zenskych-jmen-v-ct/5be029ea0d663b6fe8198984>.
- [20] Ústav pro jazyk český. *Vyjádření Ústavu pro jazyk český k přechylování příjmení Češek a cizinek*. [online], [cit. 2024-20-11]. 2024. URL: <https://ujc.cas.cz/cs/9058/vyjadreni-ustavu-pro-jazyk-cesky-k-prechylovani-prijmeni-cesek-a-cizinek/>.
- [21] Orlošová, T. Z. a Sedláček, M. *Polská ženská příjmení v češtině*. [online], [cit. 2024-10-09]. 1976. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5915>.
- [22] Knappová, M. *Začleňování cizích ženských příjmení do češtiny*. [online], [cit. 2024-10-09]. 1981. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6237>.
- [23] Čapčuchová, N. *Přechylování ženských příjmení v češtině a chorvatštině*. Bakalářská práce. online, [cit. 2024-10-09]. 2017. URL: <https://theses.cz/id/ovwsfq/>.
- [24] Mzourkova, H., Dobrovoljc, H. „Ženská podoba příjmení v češtině a ve slovinštině pohledem lingvistů a v názorech veřejnosti“. In: *Acta onomastica LXII* (lis. 2021), s. 353–376. URL: https://www.researchgate.net/publication/375795484_Zenska_podoba_prijmeni_v_cestine_a_ve_slovinstine_pohledem_lingvistu_a_v_nazorech_veřejnosti.
- [25] Knappová, M. *Těřškovová, nebo Těřšková?* [online], [cit. 2024-10-09]. 1963. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4989>.
- [26] Petr, J. *O začleňování litevských a lotyšských příjmení do češtiny (s návrhem na přepis litevských a lotyšských písmen)*. [online], [cit. 2024-10-08]. 1982. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6312>.
- [27] Getta, L., Gramelová, L. *Jazyky na 366 dní*. Praha: Jazykový koutek, 2023. ISBN: 978-80-908549-1-8.
- [28] Vondříčka, P. *Islandská jména v češtině*. [online], [cit. 2024-30-10]. 2005. URL: <https://www.severskelisty.cz/jazyk/jazy0038.php>.

- [29] *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.* [online], [cit. 2024-27-11]. 2021. URL: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/301/2024-01-01>.
- [30] *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.* [online], [cit. 2024-27-11]. 2024. URL: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/301/2024-01-01>.
- [31] Morávková, J. *Základy matričního práva.* Praha: Ministerstvo vnitra, 2022. ISBN: 978-80-7616-129-0. URL: https://www.institutpraha.cz/obj/files/8/sys_media_5753.pdf.
- [32] Hertl D. *Všichni jsme zapsáni... v matrice!* [online], [cit. 2024-19-11]. 2015. URL: <https://plus.rozhlas.cz/vsichni-jsume-zapsani-v-matrice-6512661>.
- [33] *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 1225/1949 Ú. l. I, kterou se vydávají bližší předpisy k zákonu o matrikách. ve znění vyhlášky č. 361/1952 Ú. l.* [online], [cit. 2024-27-11]. 1949. URL: <https://www.e-sbirka.cz/ul1/1949/1225/1953-01-01>.
- [34] *Zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách ve znění zákona č. 105/1951 Sb., nařízení č. 8/1955 Sb. a zákona č. 68/1993 Sb.* [online], [cit. 2024-27-11]. 1949. URL: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1949/268/1993-02-15>.
- [35] *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.* [online], [cit. 2024-27-11]. 2000. URL: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/301/2024-01-01>.
- [36] Kopecký, J. *Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu.* [online], [cit. 2024-21-11]. Praha, 2014. URL: <https://asjournals.lib.cas.cz/slovoaslovesnost/article/uuid:13e8f123-df64-43ab-8503-e5e65bce6fce>.
- [37] Švehla, M. *Odsouzeny k -ová.* [online], [cit. 2024-20-11]. 2014. URL: https://www.respekt.cz/tydenik/2013/6/odsouzeny-k-ova?srsltid=AfmB0orvMbBZc93yzFbcif7_K8qhTRLgkxLgk2Q0kFHAYb0S0nCOAMH1.
- [38] Profant, O. *Zákon o matrikách, jménu a příjmení - pozměňovací návrhy.* [online], [cit. 2024-22-11]. 2020. URL: <https://www.profant.eu/2020/matriky-pn.html>.
- [39] Dlubalová, K. *Změna! Od ledna mohou ženy používat příjmení v nepřechýleném tvaru bez jakýchkoli dalších podmínek.* [online], [cit. 2024-22-11]. 2021. URL: <https://www.mvcr.cz/clanek/zmena-od-ledna-mohou-zeny-pouzivat-prijmeni-v-neprechylene-tvaru-bez-jakychkoli-dalsich-podminek.aspx>.

- [40] Knappová, M. *K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině*. [online], [cit. 2024-09-20]. 2003. URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7728>.
- [41] Koloušek, Adam. „Nepřechylování ženských příjmení domácího původu jako nový jazykový a společenský fenomén“. [online], [cit. 2025-01-18]. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Faculty of Philosophy a ArtsPlzeň, 2016. URL: <https://theses.cz/id/vmwhhy/>.
- [42] Čl. 9 *Jazykový projev*. [online], [cit. 2024-23-11]. 2003. URL: <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-9-jazykovy-projev/>.
- [43] Dufek, O. *O posvátných kravách v herbáři*. [online], [cit. 2024-31-12]. 2022. URL: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2022/cislo-7/o-posvatnych-kravach-herbari.html>.
- [44] *Livesport Daily 331: Situace v ČT není dobrá. Že se sportu netýká, může být iluze, říká Záruba*. [online], [cit. 2025-2-1]. 2024. URL: <https://www.livesport.cz/zpravy/livesport-daily-331-situace-v-ct-neni-dobra-ze-se-sportu-netyka-muze-byt-iluze-rika-zaruba/C4hWYwUr/>.
- [45] časopis Top. *Přechylování v překladech ze stylistického hlediska*. [online], [cit. 2024-09-20]. 2015. URL: <https://dev.jtpunion.org/K-profesi/Odborne/Prechylovani-v-prekladech-ze-stylistickeho-hledisk.aspx>.
- [46] Švec, Š. *Pojďme k paní Novákuy aneb Kdo nechce, přechylovat nemusí*. [online], [cit. 2024-09-20]. 2021. URL: https://blisty.cz/art/105747-pojdme-k-pani-novakuy-aneb-kdo-nechce-prechylovat-nemusi.html?fbclid=IwAR26-K8QpTNBQeYZgZwNWry8_eaSwZW2wauuM3W1608oizR1QdbFHBbYLIw.
- [47] Komůrková, K. *Jmenují se Emma Smetana, či Petra Svoboda. Proč to té češtině dělají?* [online], [cit. 2024-05-01]. 2013. URL: https://www.idnes.cz/onadnes/moda/prechylovani-prijmeni.A130909_121451_styl_jup.
- [48] Chromý, J. *Zhroutí se bez přechylování čeština?* [online], [cit. 2024-08-01]. 2019. URL: <https://denikreferendum.cz/clanek/30109-zhrouti-sebez-prechylovani-cestina>.
- [49] § 69 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. [online], [cit. 2024-08-01]. 2025. URL: https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/301/2025-01-01#par_69.

SEZNAM OBRÁZKŮ

1	Přehled přechylování příjmení v litevštině [26]	27
2	Charakteristika respondentů podle věku	33
3	Charakteristika respondentů podle pohlaví	34
4	Charakteristika respondentů podle vzdělání	35
5	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 1	36
6	Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 1	37
7	Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví	38
8	Vyhodnocení dotazníku podle vzdělání, otázka č. 1	39
9	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 2	41
10	Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 2	42
11	Obecné vyhodnocení dotazníku otázka č. 3	43
12	Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 3	44
13	Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 3	45
14	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 4	46
15	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 5	47
16	Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 5	48
17	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 6	49
18	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 7	50
19	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 8	51
20	Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 8	52
21	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 9	53
22	Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 9	54
23	Obecné vyhodnocení dotazníku, otázka č. 10	55
24	Vyhodnocení dotazníku podle věku, otázka č. 10	56
25	Vyhodnocení dotazníku podle pohlaví, otázka č. 10	57
26	Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 7	11
27	Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 9	12
28	Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 2 a č. 3	13
29	Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 7	13
30	Vztah mezi vyhodnocením otázky č. 6 a č. 8	14
31	Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 7 a č. 10	14

SEZNAM TABULEK

1	Úplnost vyplněných dotazníků	67
2	Zvolené podoby příjmení	73

A ÚPLNÉ ZNĚNÍ DOTAZNÍKU

(Ne)přechylování jmen v moderní češtině a jeho vliv na míru (ne)srozumitelnosti jazyka

Vážení respondenti, vážené respondentky, mé jméno je Justýna Jansová a jsem studentkou Prvního soukromého jazykového gymnázia v Hradci Králové. V rámci studia zpracovávám projekt s názvem (Ne)přechylování jmen v moderní češtině a jeho vliv na míru (ne)srozumitelnosti jazyka, ve kterém se zaměřuji na (ne)přechylování (přechylování = tvorba ženského příjmení pomocí přidání přípony – ová) z hlediska jazykového. Ráda bych Vás tímto požádala o vyplnění dotazníku zaměřeného zejména na vnímání a porozumění textů, které obsahují nepřechýlená příjmení, ale dotkne se i dalších aspektů této problematiky. Předem Vám mnohokrát děkuji za čas, který dotazníku věnujete.

- Jaký je váš věk?
- Jaké je vaše pohlaví? (zaškrtněte)
 - muž
 - žena
- Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání (popř. jakou školu právě studujete)? (zaškrtněte)
 - základní (nebo student základní školy)
 - střední bez maturity (nebo student střední školy bez maturity)
 - střední s maturitou (nebo student střední školy s maturitou)
 - VOŠ (nebo student VOŠ)
 - vysokoškolské (nebo student vysoké školy)
- 1. Na pracovní poradu byla přizvaná paní jménem Jana Kopřiva. Jakým způsobem ji uvítáte? (vyberte jednu variantu)
 - „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřiva.”
 - „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivu.”
 - „Na dnešní poradě bychom rádi uvítali Janu Kopřivovou.”
- 2. Kterou z následujících variant komentování utkání upřednostňujete během sportovního přenosu? Měla by být zachována srozumitelnost i úspornost projevu (text pojednává o hráčkách ženského fotbalu). (vyberte jednu variantu)
 - Jará nahrává Hruškové a v bráně skvěle chytá Mládková.
 - Jarý nahrává Hruška a v bráně skvěle chytá Mládek.

- Hráčka Jarý nahrává hráčce Hruška a v bráně skvěle chytá brankářka Mládek.
3. Na benefičním fotbalovém zápase smíšených družstev se sešli hráči mužského (Wintr) i ženského (Demel a Schlegl) fotbalu. Která varianta komentování utkání vám připadá nejsrozumitelnější? (vyberte jednu variantu)
- Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí Schlegl.
 - Demelová přihrává Wintrovi, z boku útočí Schleglová.
 - Hráčka Demel přihrává Wintrovi, z boku útočí hráčka Schlegl.
4. Paní Beneš organizuje oslavu. Mezi pozvanými je také paní Mareš. Která z následujících vět zachovává tento význam? (lze vybrat více variant)
- Mareš pozvala Beneš.
 - Beneš pozvala Mareš.
 - Paní Mareš pozvala paní Beneš.
 - Paní Beneš pozvala paní Mareš.
 - Paní Benešová pozvala paní Marešovou.
5. U cizích jmen bývá často nepřechylování podmíněno snahou nezkomolit ženské příjmení. Nicméně i skloňováním cizích mužských jmen dochází k jejich deformaci. Kterou variantu upřednostňujete? (vyberte jednu variantu)
- Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obama.
 - Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obama.
 - Bylo jí ctí setkat se s Barak Obama a Michelle Obamovou.
 - Bylo jí ctí setkat se s Barakem Obamou a Michelle Obamovou.
6. Geniální architekt Antoni Gaudí vynikal ve škole v geometrii. Bez Gaudího by dnes Barcelona nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Gaudímu a jeho architektuře.
- Připadá Vám přirozené skloňovat cizí mužské příjmení ve výše uvedeném textu? (vyberte jednu variantu)
- Ano
 - Ne
 - Nevím
7. Geniální architektka Anna Holeček vynikala ve škole v geometrii. Bez Holeček by dnes Praha nepatřila k nejvyhledávanějším destinacím světa. Celý svět se klaní Holeček a její architektuře.
- Přijde Vám přirozené nepřechylovat a neskloňovat české ženské příjmení ve výše uvedeném textu? (vyberte jednu variantu)

- Ano
 - Ne
 - Nevím
8. Jméno českého spisovatele Eduarda Štorcha bylo v litevštině pozměněno do podoby Eduardas Štorchas. Jaroslav Hašek je uváděn jako Jaroslavas Hašekas. Považujete tuto změnu jména za nepřipustné komolení? (vyberte jednu variantu)
- Ano
 - Ne
9. Pokud byste měli použít nepřechýlené ženské příjmení ve větě, jak byste postupovali, aby byla zachována srozumitelnost věty? (vyberte jednu variantu)
- jméno nesklonuji (tj. uvádím v 1. pádu – Novák, bez Novák, s Novák), pro srozumitelnost doplňuji sklonným slovem (Jana, paní, slečna, spisovatelka, ...)
 - jméno skloňuji stejně jako mužské příjmení a doplňuji o další sklonné jméno (s paní Novákem, bez paní Nováka, ...)
 - jméno skloňuji podle vzoru příjmení (např. Pěnkava, vzor žena – bez Pěnkavy, s Pěnkavou, ...)
 - jméno přechýlím (přidám ke jménu -ová/-á) a skloním ho přechýlené (bez Novákové, s Novákovou, ...)
 - vyhýbám se použití těchto příjmení ve větě v jiném než prvním pádu
10. Měli by mít muži v rámci rovnoprávnosti možnost zvolit si příjmení v přechýlené formě (např. Adam Zajícová)? (vyberte jednu variantu)
- Ano
 - Ne
 - Nevím
11. Pokud je ještě něco, co byste k danému tématu rádi zmínili, budu velice ráda. Může se jednat o Váš názor, postoj, nápad, zkušenost nebo jakýkoliv jiný poznatek k dané problematice (zejména co se týče přechylování/nepřechylování českých jmen).

Velmi Vám děkuji za vyplnění dotazníku.

B ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 11

Odpovědi jsou citovány bez gramatických a stylistických úprav.

- U českých jmen cítím zachování tradice v přidávání -ová. U cizích příjmení mi přijdou přirozené obě varianty. Hezké otázky k zamýšlení. Hodně zdaru ve studiích.
- Jazyk se má vyvíjet přirozeně a ne na základě politických, resp. mocenských tlaků
- Bože, to je zmatek, vůbec nevím, jestli se mé odpovědi držely nějaké logiky, nebo alespoň jednotného postupu. Tohle bych rozhodovat nechtěla.
- Jsem pro to, aby si ženy mohli vybrat, jestli chtějí ová nebo ne. Chápu že když si berou cizince tak nechtějí ová ale když mají české příjmení nelíbí se mi to bez přechylování.
- Pokud jde o můj názor, tak já nechápu, proč by se mělo nepřechylovat. Je to běžný a vždy to bylo srozumitelné. O možnosti z poslední otázky slyším poprvé a je to vtipný. Nedokázal bych přechylovat u muže a říkat mu podle ženského příjmení. Je jedno, jestli se jako muž cítí, nebo ne.
- Přechylování v českém jazyce není nic špatného, ale tak, jako jsme se přizpůsobili či osvojili mnoho z cizích jazyků či zvyků, můžeme i zde se přizpůsobit globalizaci a pro cizince odstranit matoucí části; právě jako koncovka -ová, když se jedná o tu samou rodinu či stejný pár
- Je pro mě divné a nepřirozené setkat se s ženským příjmením v mužské podobě (Novák, Kratochvíl,...), na tož to nějak používat ve větě. Rozhodně bych nezkomoloval, to mění to, jak si to daná žena přála, jen je to matoucí.
- Ačkoliv chápu, z jakého důvodu by lidi chtěli tuto možnost, obzvláště v této době, mám pocit že kdyby se třeba úplně upustilo od skloňování, se srozumitelností češtiny by to dosti zamávalo, a udělalo by to češtinu méně srozumitelnou.
- přechylování vede k nepochopení
- já bych nepřechylovala
- Nepřechylování by mělo být hlavně u příjmení cizího původu
- Zahraniční jména bych rozhodně nepřechylovala (Serena Williams, Barack Obama...). Pokud má někdo příjmení v nepřechýlené formě, dodržovala bych ho bez skloňování, např. Eliška Kaplicky Fuchsová je přirozené používat ve 4.p pro Elišku Kaplicky Fuchsovou atd...

- Oceňuji výborně položené dotazy v tomto palčivém tématu. Čeština svou přirozeností musí skloňovat. Mám dojem, že aktivisté nepřechylování zapomínají, že jméno se nebude používat v jazyce pouze v nominativu (krásná otázka o Obamových/Obama/Obamas:). Přeji hodně úspěchů.
- Přechylování ženských příjmení je jedním z charakteristických znaků českého jazyka, kdy lze v textu jednoznačně identifikovat ženu. Pokud jsem Češka a ne magorka, tak budu přechylovat. Nepřechylování je módní póza dnešních mladých žen, asi chtějí být zajímavé alespoň něčím. Bohužel tato doba není příznivá pro český jazyk, který rozhodně nevzkvétá, naopak se až příliš plní amerikanismy, anglicismy, zkratkami a dalšími nesmysly. Asi chceme být světoví, ale dost zapomínáme na to, že jsme Češi a žijeme v Čechách, jejichž historie začíná v 9.století na rozdíl od jiných států, kde počátky spadají např. do 15.století. S nepřechylováním prostě nesouhlasím a ten, kdo to povolil, by si zasloužil pověsit za koule do průvanu.
- Bojím se, že za chvíli zcela zanikne unikátnost češtiny.
- Jazyk je národní rodinné stříbro, které nám bylo odkazáno. Tak bychom s ním měli zacházet. Nechť si každý říká jak chce, ale v občanském prukaze / v matrice bychom měli zásadně trvat na přechýleném tvaru. Ještě desivejsi je módní trend tzv. nebinarního jazyka, který doprovází současny úpadek společnosti jako celku.
- Český jazyk je krásný, je škoda ho poškozovat „amerikanismy“ atd... Zachovat co české je... a v cizině ať si dělají co chtějí a co je jim přirozené... u nás je přirozené, že žena je -ová. :)
- Český jazyk by měl zůstat českým jazykem.
- Koncovka -ová je za mě opravdu typicky ženská záležitost (a pouze česká). Přechylování českých příjmení mi připadá naprosto přirozené, naopak u cizích příjmení mi to nesedí (např. když jsem slyšela v TV Angelina Jolieová).
- čeština je jazyk FLEXIVNÍ a je pro ni přirození přechylování, a to zejména slovanských jmen
- V češtině přechylovat, pokud si to dáma přeje. Zahraniční jména nepřechylovat.
- V tomto tématu se cítím dost nejistě. Sama často nevím, jak mám zareagovat. Proto, přijde-li taková situace, radši užiji jméno ve větě tak, abych nemusela skloňovat. Pak vycházím z toho, pokud si žena vezme verzi bez -ová, že bude radši, když budu používat vždy 1. pád. Když zvolím variantu skloňování v mužském rodě, vnímám, že bych pak o ženě mluvila jako o muži. Je to však pro mě spíše výjimečná situace.

- V současnosti vnímám nepřechýlená ženská příjmení jako novotvary. Proto mi dělá problém zařadit je do českého gramatického systému podle zakončení (bez ohledu na přirozený rod nositele). Raději pak používám příjmení vždy s křestním jménem: "Pro hlavní roli vybrali Janu Smetana." apod.
- Lidé mají očividně málo práce :).
- Skloňování jo. Přechylování spíše ne.
- K otázce č. 12 – asi bych skloňovala podle vzoru příjmení, pokud by bylo v rodě ženském, tj. s paní Pěnkavou, ale i s paní Novák (mužské neskloňuji).
- Pokud jsou jména v nepřechýlené podobě, mají se tak užívat. Pokud jsou v přechýlené podobě, mají se užívat v přechýlené podobě.
- Je mi to asi jedno.
- Dotazník super, ale nechal bych to, jak to bylo. Celá tahle problematika mi přijde minimálně zvláštní... PS: i tahle doba!!
- Nepřechýlení českého příjmení zní divně. Pokud ale žena má cizí příjmení, nepřechylovala bych ho. Neřekla bych „Adam Zajícová“, ale spíše „Adam Zajícový“.
- Z gramatického hlediska shledávám tuto problematiku za přípustnou. Z hlediska poslechového je někdy přechylování až nepříjemné.
- V češtině je minimum jmen, jež se nepřechylují. Plus je to krásný rys jazyka českého.
- Dcery trenérka se teď velmi krátce jmenuje příjmením Filip. Chtěla jsem ji oslovit, ale prostě mi to nešlo, NEVĚDĚLA jsem JAK! Doposud jsem se s tím za těch 35 let nesetkala a jak mi bylo hezky... :) Když by bylo nejhůř, buď bych se jí zeptala, jak ji mám oslovovat, a nebo bych ji asi oslovovala paní Filipová. Neznám však JEJÍ POSTOJ, asi se jí paní FILIPOVÁ nelíbí, protože jinak by si dala jméno FILIPOVÁ a ne FILIP. Je to těžké a můj osobní postoj k tomu je takový, že nerozumím tomu, co k tomu to ženy, jsou-li to ženy ... :) vede...
- Jaké jméno mám, takové používám. Novák + Nováková, ale když chce být paní Novák, tak ať :).
- Narodil jsem se v ČR, žiju v ČR, jsem Čech... Nechápu, proč bych se měl jmenovat po ženských, ženské nepřechýleně po chlapovi... atd... U Čechoameričanů atd. bych to pochopil... ale Češi? Nevíme co by...
- Adam Zajícová: NE, byl by za vola

- Podle mě by se jména a příjmení měla zachovat tak jako byla na začátku a ne aby se muži skloňovali podle zájmen, která jsou většinou v příjmeních ženských, a naopak.
- Česká ženská jména by se přechylovat měla, ale záleží na přechýlení v 1. pádě. Zahraniční bychom měli uvážit dle daného jména.
- Myslím, že by se mělo respektovat přání dané osoby, která si určitý tvar příjmení vybrala.
- (Přechylovat ženská jména) asi to není úplně bezproblémové, ale je mi to tak přirozené.
- Nepřechylování ženských příjmení v češtině není krokem k rovnoprávnosti mužů a žen, ale skokem směrem k nesrozumitelnosti a společenským faux pas. Přechylování nerovná se majetnické přivlastňování ženy, jde o srozumitelnost.
- Vadí mi přechylování např. anglických příjmení, protože se tím jméno mění.
- Neskloňování českých ženských příjmení mi nezní přirozeně, ale je to asi věc zvyku.
- Mluvme česky.
- Přechylování českých jmen mi připadá srozumitelnější než jejich nepřechylování – dáno prostředím. U jmen cizích jejich přechylování vnímám jako komolení jména.
- Přestože jsem zde v dotazníku u otázky 8 vybrala možnost d) s pí. Obamovou, přijde mi přirozenější u cizích příjmení nepřechylovat a neskloňovat, např. film s Angelinou Jolie a Meryl Streep.
- Přechylování mi přijde přirozené.
- Pokud mluvíme o cizince anglicky, nepřechyľuji.
- Pokud je cizí jméno přechýlené v pěkné podobě, přechyľuji. Pokud zní divně, nepřechyľuji.
- Co je v občance, to používat.
- Závisí na jménu a příjmení, pokud je příjmení zahraniční, je fajn doplnit slovem/jménem (paní, slečna, hráčka...) a neskloňovat. Česko-slovenská příjmení v nominativu s doplněním popisného slova/jména a ve skloňování přechýlené.
- Ot. 11. – pokud to bylo použito jako nominativ nebo pojmenování v základním tvaru, mělo by to být nepřipustné, pokud to bylo ve větě, připustím tvar.

- Nepřechýlená ženská česká příjmení jsou směšná. Nevím, zda si to jejich nositelky uvědomují, ale zajímavé nebo nějak originální je to rozhodně nedělá. Ještě jsem neslyšela jediný logický argument, proč české jméno nepřechylovat. Vše jsou pouze zástupné argumenty, ničím nepodložené a domnívám se, že si to čeština nezaslouží. V tomto případě se dle mého názoru nejedná o přirozený vývoj češtiny. Trošku odlišná je situace u cizích ženských příjmení, kde je potřeba přistupovat individuálně.

C USTANOVENÍ ZE ZÁKONA O MATRIKÁCH, JMÉNU A PŘÍJMENÍ A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH SOUVISEJÍCÍCH ZÁKONŮ V PLATNÉM ZNĚNÍ

C.1 § 69

1. Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.
2. Při zápisu uzavření manželství lze na základě žádosti ženy, jíž se uzavření manželství týká, uvést v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství užívat, v mužském tvaru.
3. Při zápisu narození dítěte lze na základě žádosti rodičů uvést příjmení dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru. Není-li jeden rodič znám nebo je zbaven práva určit jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte, zapíše se mužský tvar příjmení dítěte ženského pohlaví podle prohlášení druhého z rodičů.
4. Při zápisu úmrtí cizinky se uvede v matriční knize příjmení ženy, jíž se zápis týká, v mužském tvaru, je-li jeho užívání prokázáno matričním dokladem, popřípadě jinou veřejnou listinou.

C.1.1 § 69a

1. Na základě žádosti ženy, jejíž příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést její příjmení v mužském tvaru.
2. Na základě žádosti rodičů nezletilého dítěte ženského pohlaví, jehož příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést jeho příjmení v mužském tvaru. Jde-li o nezletilé dítě starší 12 let, připojí se k žádosti jeho souhlas, bez něhož nemůže ke změně tvaru příjmení dojít. Není-li jeden rodič znám nebo je zbaven práva určit jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte, zapíše se mužský tvar příjmení nezletilého dítěte ženského pohlaví podle žádosti druhého z rodičů.
3. Na základě žádosti ženy nebo na základě žádosti rodičů nezletilého dítěte ženského pohlaví, jejichž příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést příjmení v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují. Jde-li o nezletilé dítě starší 12 let, připojí se k žádosti jeho souhlas, bez něhož nemůže ke změně tvaru příjmení dojít. Není-li jeden rodič znám nebo je zbaven práva určit jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte, zapíše se tvar příjmení nezletilého dítěte ženského pohlaví podle žádosti druhého z rodičů.

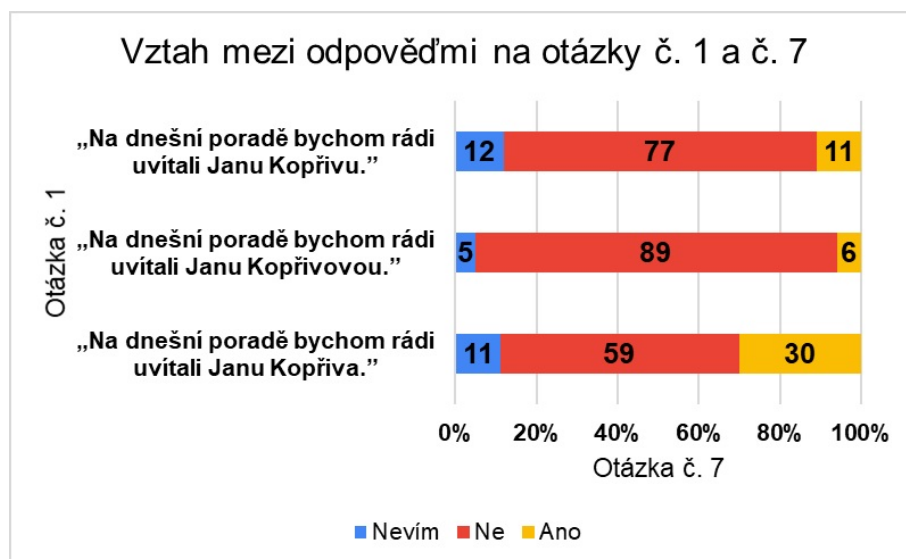
4. Žádost podle odstavců 1 až 3 lze podat u kteréhokoli matričního úřadu nebo u zastupitelského úřadu České republiky.
5. Do poznámky matričního dokladu matriční úřad vyznačí, odkdy užívá žena nebo nezletilé dítě ženského pohlaví své příjmení v mužském tvaru nebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují.
6. Uvede-li se příjmení ženy nebo nezletilého dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru nebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují, podle odstavců 1 až 3, další matriční doklady se vydávají s příjmením v tomto tvaru.
7. Žádost o užívání příjmení v mužském tvaru nebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují, lze podat pouze jednou. Každá další žádost o uvedení téhož příjmení v mužském tvaru nebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují, je posuzována jako žádost o změnu příjmení.

C.1.2 § 69b

Užívá-li žena v souladu s § 68 odst. 4, § 69 nebo § 69a příjmení v mužském tvaru, může u kteréhokoli matričního úřadu požádat o užívání svého příjmení v souladu s § 68 odst. 4, pravidly české mluvnice. Jde-li o nezletilé dítě starší 12 let, připojí se k žádosti jeho souhlas, bez něhož nemůže ke změně tvaru příjmení dojít. Není-li jeden rodič znám nebo je zbaven práva určit jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte, zapíše se příjmení nezletilého dítěte ženského pohlaví v souladu s pravidly české mluvnice podle žádosti druhého z rodičů. [49]

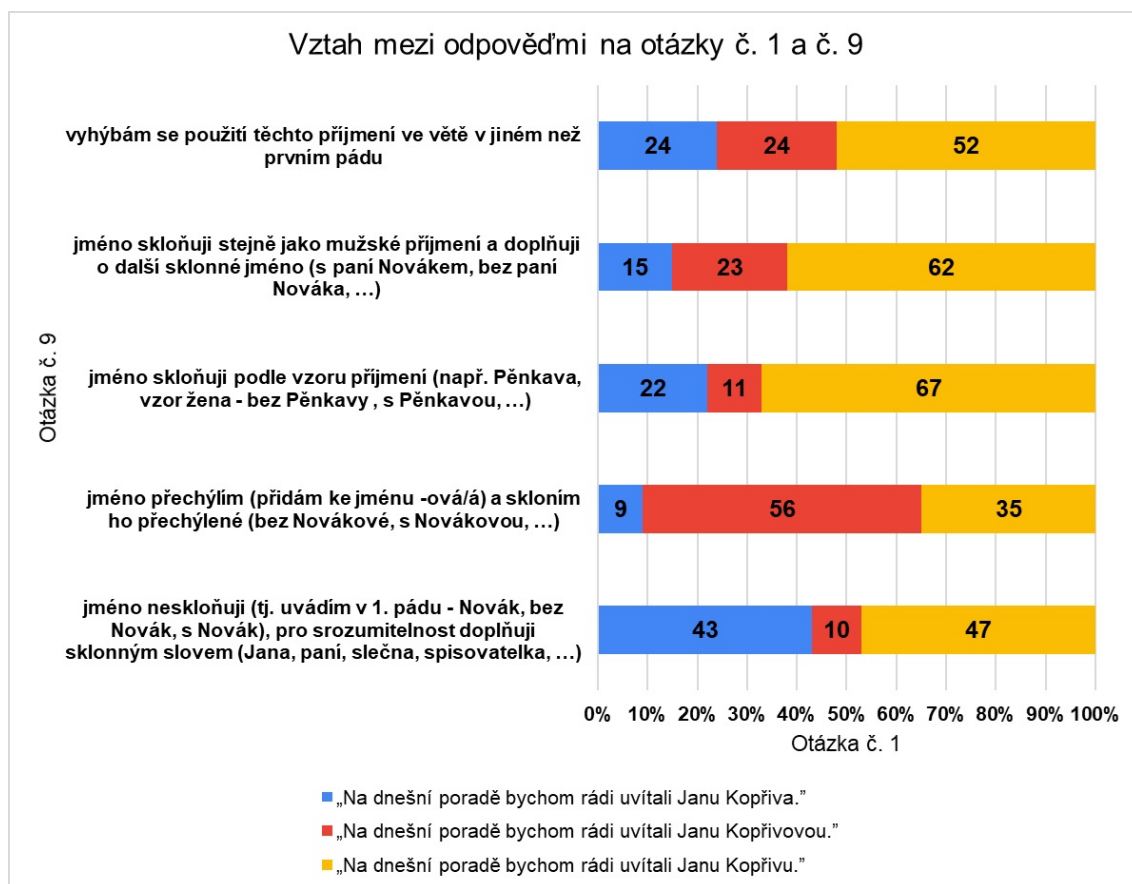
D VYHODNOCENÍ SOUVISLOSTÍ MEZI ODPOVĚĐMI V GRAFECH

D.1 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 7

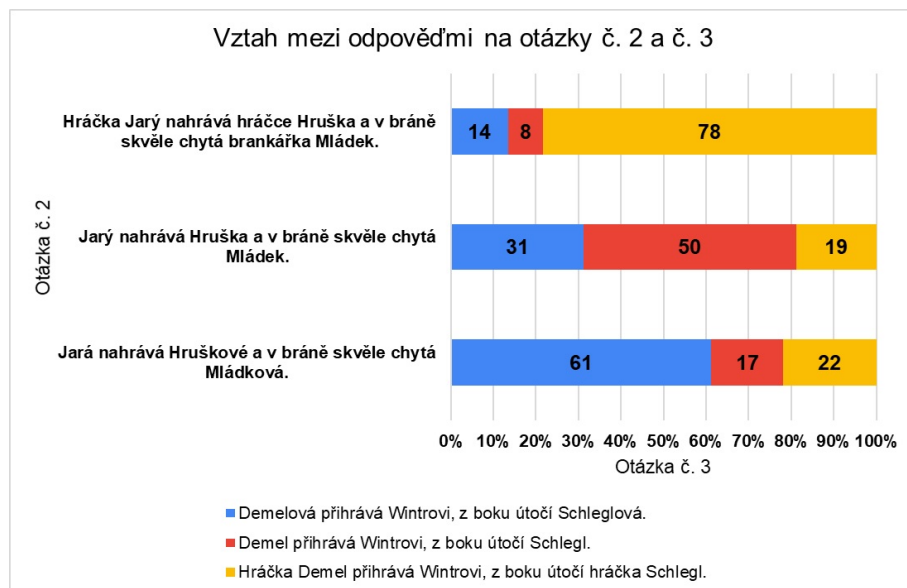
Obrázek 26: Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 7

D.2 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 9

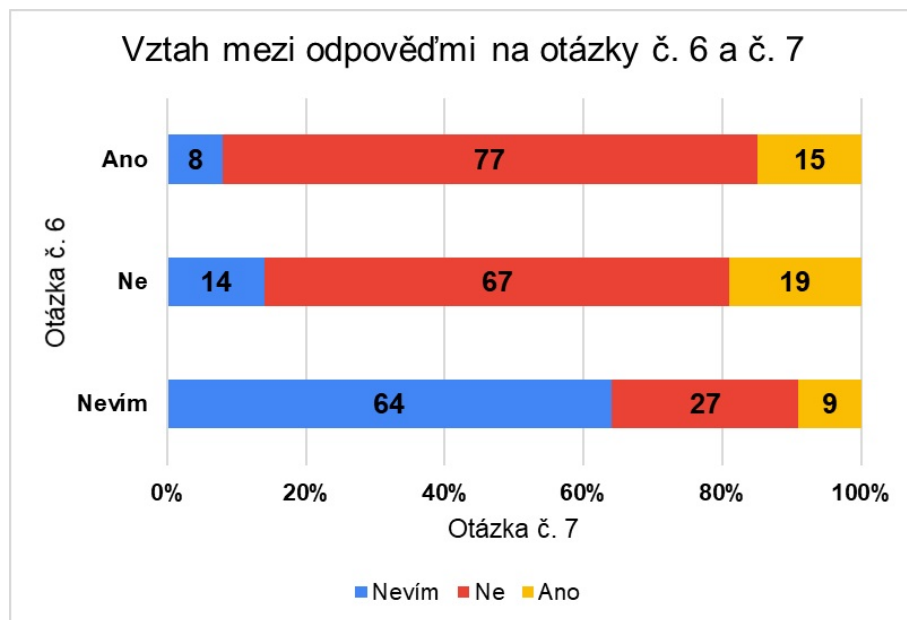
Obrázek 27: Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 1 a č. 9

D.3 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 2 a č. 3

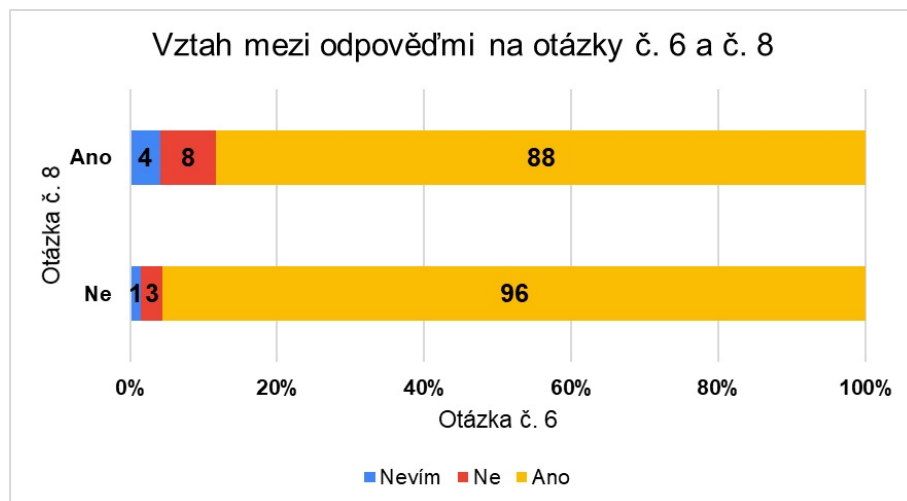
Obrázek 28: Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 2 a č. 3

D.4 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 7)

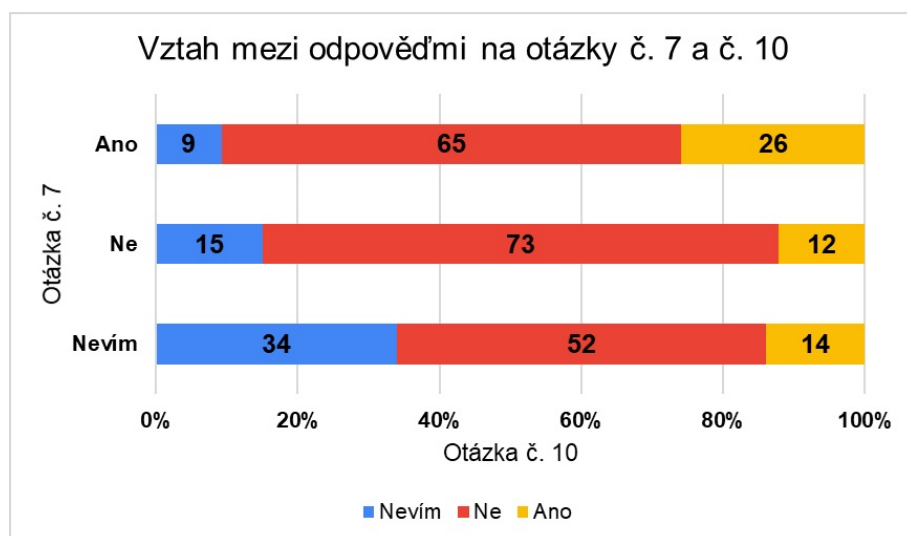
Obrázek 29: Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 7

D.5 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 6 a č. 8

Obrázek 30: Vztah mezi vyhodnocením otázky č. 6 a č. 8

D.6 Souvislosti mezi vyhodnocením otázek č. 7 a č. 10

Obrázek 31: Vztah mezi vyhodnocením otázek č. 7 a č. 10